

8ste Vergadering

Dinsdag 14 oktober 1980

Aanvang 14.00 uur

Voorzitter: Dolman

Tegenwoordig zijn 137 leden, te weten:

Aarts, Abma, Andela-Baur, Van den Anker, Van Baars, B. Bakker, M. Bakker, Beckers-de Bruijn, Ter Beek, De Beer, Beinema, Van den Bergh, Bisschoff van Heemskerck, Blaauw, H. A. de Boer, J. J. P. de Boer, Bolkestein, De Boois, Borgman, Borm-Luijkx, Braams, Bremen, Brinkhorst, Van den Broek, Buikema, Van der Burg, Buurmeijer, Castricum, G. M. P. Cornelissen, P. A. M. Cornelissen, Couprie, G. C. van Dam, M. P. A. van Dam, Dees, Deetman, Van Dijk, Dijkman, Van Dis, Van der Doef, Dolman, Engwirda, Epe-ma-Brugman, Van Erp, Evenhuis, Evenhuis-van Essen, Eversdijk, Faber, Frinking, Gerritse, Ginjaar-Maas, De Graaf, Gualthérie van Weezel, Haas-Berger, De Hamer, Hartmeijer, Van Heel-Kasteel, Van der Hek, Hennekam, Hermans, Hermsen, Van Houwelingen, Van Iersel, Jabaaij, Jacobse, Jansen, Joekes, Keja, Keuning, Knol, Koeke, Kolthoff, Kombrink, Konings, Korte-van Hemel, De Korte, Kosto, Krijnen, Lambers-Hacquebard, Langedijk-de Jong, Lansink, Van Leijenhorst, Van der Linden, Lubbers, Mateman, Meijer, Mertens, Mommersteeg, Moor, Van Muiden, Müller-van Ast, Niessen, Nijhof, Nijpels, Nypels, Van Ooijen, Patijn, Paulis, Ploeg, Poppe, Rempt-Halmmans de Jongh, Rienks, Rietkerk, Roethof, Van Rossum, Salomons, Van der Sanden, Schaapman, Schakel, Scherpenhuizen, Scholten, Van der Spek, Spieker, Stemerding, Stoffelen, Terlouw, Toussaint, Tripels, Den Uyl, Veerman, Veldhoen, Van de Ven, Verbrugh, Verkerk-Terpstra, De Voogd, Voortman, B. de Vries, K. G. de Vries, Waalkens, Waltmans, Wessel-Tuinstra, Wisselink, Wolff, Wöltgens, Worrel, Wuthrich-van der Vlist, Van Zeil en Zijlstra,

en de heren Van Agt, Minister-President, Minister van Algemene Zaken, Wiegel, Vice-Minister-President, Minister van Binnenlandse Zaken, Van der Klaauw, Minister van Buitenlandse

Zaken, De Ruiter, Minister van Justitie, Pais, Minister van Onderwijs en Wetenschappen, Van der Stee, Minister van Financiën, De Geus, Minister van Defensie, Beelaerts van Blokland, Minister van Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening, Tuijnman, Minister van Verkeer en Waterstaat, Van Aardenne, Minister van Economische Zaken, Albada, Minister van Sociale Zaken, mevrouw Gardeniërs-Berendsen, Minister van Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk Werk, de heren Ginjaar, Minister van Volksgezondheid en Milieuhygiëne, De Koning, Minister voor Ontwikkelingssamenwerking, Van Trier, Minister voor Wetenschapsbeleid, Van der Mei, Staatssecretaris van Buitenlandse Zaken, mevrouw Haars, Staatssecretaris van Justitie, de heren Koning, Staatssecretaris van Binnenlandse Zaken, Hermes, Staatssecretaris van Onderwijs en Wetenschappen, De Jong, Staatssecretaris van Onderwijs en Wetenschappen, Van Amelsvoort, Staatssecretaris van Financiën, Brokx, Staatssecretaris van Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening, mevrouw Smit-Kroes, Staatssecretaris van Verkeer en Waterstaat, de heer De Graaf, Staatssecretaris van Sociale Zaken, mevrouw Kraaijeveld-Wouters, Staatssecretaris van Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk Werk, de heer Wallis de Vries, Staatssecretaris van Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk Werk en mevrouw Veder-Smit, Staatssecretaris van Volksgezondheid en Milieuhygiëne.

De **Voorzitter**: Ik deel aan de Kamer mee, dat zijn ingekomen berichten van verhindering van de leden:

Weijers, wegens verblijf buitenslands;

Portheine, ook morgen, wegens buitenlandse verplichtingen;

Dankert, Duinker, Van Thijn, De Kwaadsteniet, Lauxtermann, Van der Stoel en Geurtsen, de hele week, wegens internationale vergaderingen;

Van Kemenade, Roels, Voogd en Kappeyne van de Coppello, wegens ziekte;

De Graaf, alleen voor het eerste deel van de vergadering, wegens andere verplichtingen;

van Minister Braks, wegens bezigheden elders;

van Minister De Geus, voor het eerste deel van de vergadering, wegens een andere verplichting.

Deze berichten worden voor kennisgeving aangenomen.

De **Voorzitter**: De ingekomen stukken staan op een lijst die op de tafel van de griffier ter inzage ligt. Op die lijst heb ik ook voorstellen gedaan over de wijze van behandeling. Als aan het einde van deze vergadering daartegen geen bezwaren zijn ingekomen, neem ik aan, dat de Kamer zich met de voorstellen heeft verenigd.

Geen van beide kamers der Staten-Generaal heeft uitdrukkelijke goedkeuring gevraagd van de briefwisseling met Zweden over een overeenkomst betreffende het wegvervoer (16 332), die op 11 september 1980 aan de Kamer is overgelegd.

Ik stel voor, dit stuk voor kennisgeving aan te nemen.

Daartoe wordt besloten.

De **Voorzitter**: Ik deel aan de Kamer mee, dat de Bijzondere Commissie 13 787 (Onderzoek naar het aanschaffingsbeleid op het gebied van defensiemateriaal en de controle daarop) tot haar voorzitter heeft benoemd het lid Couprie.

Regeling van werkzaamheden

De **Voorzitter**: Ik geef het woord aan de heer Den Uyl, die het heeft gevraagd.

De heer **Den Uyl** (PvdA): Mijnheer de Voorzitter! Dit is, na de gebeurtenissen van verleden week, de vierde dag waarop de algemene politieke en financiële beschouwingen aan de orde zijn. Het komt mij redelijk voor, dat wij

Voorzitter

die ook vandaag afmaken – inclusief de stemmingen – ook als dit inhoudt, dat de zo zeer gerespecteerde en nuttige grens van vergaderen tot 23.00 uur overschreden zou moeten worden. Ik zeg niet, dat dit het geval zal zijn, maar bij voorbaat wil ik de instemming van de Kamer om te proberen de zaak vandaag af te maken, ook als dat na 23.00 uur doorloopt.

De heer **Rietkerk** (VVD): Mijnheer de Voorzitter! Ik sluit mij hier graag bij aan.

De **Voorzitter**: Hoewel het voorstel van de heer Den Uyl algemene instemming lijkt te hebben, meen ik toch een kanttekening te moeten maken om niet te zeggen dat ik mij daartegen verzet. Het lijkt mij zeer wel mogelijk, dat dit agendapunt om ongeveer 21.30 uur is afgehandeld. Mocht er echter lang geschorst worden en mocht dreigen, dat de vergadering, inclusief de stemmingen, niet om 23.00 uur klaar is, dan ben ik ervóór om het tijdstip van 23.00 uur te respecteren, zoals de heer Den Uyl heeft gezegd. Wanneer men iets respecteert, dan moet men het ook respecteren. De Kamer kent zo langzamerhand mijn standpunt. Ik meen, dat het in het belang van de gezondheid van leden en medewerkers is – dus ook in het belang van een goede gedachtenwisseling – om dat tijdstip van 23.00 uur te respecteren.

De heer **Den Uyl** (PvdA): Mijnheer de Voorzitter! Het is één van de twee. Of de Kamer zegt dat wij het afmaken óf de Kamer zegt dat wij om 23.00 uur ophouden. De Kamer moet het maar zeggen. Ik stel dus het eerste voor.

De heer **Lubbers** (CDA): Mijnheer de Voorzitter! Het is in het leven natuurlijk het beste, de goede dingen te combineren. Ik wil daar sterk voor pleiten en ik wil een beroep doen op de heer Den Uyl daaraan mee te werken.

De heer **Den Uyl** (PvdA): Ik zal de heer Lubbers daar vanavond een paar keer aan herinneren!

De **Voorzitter**: Zoals al gezegd is, het lijkt mij mogelijk, vroeg in de avond klaar te zijn, maar ik meen dat de Kamer nu zekerheid moet hebben, opdat wij niet in de loop van de avond het 'gedoe' krijgen van: lukt het wel of lukt het niet. Ik vind, dat de Kamer nu zekerheid moet scheppen over de vraag of men, wanneer het niet mogelijk is om 23.00 uur klaar te zijn, al dan niet wil doorgaan. Ik ben er in ieder geval tegen om na 23.00 uur door te gaan.

De heer Den Uyl doet een voorstel en ik verzoek de leden hun plaats in te nemen.

De heer **Verbrugh** (GPV): Mijnheer de Voorzitter! Er wordt nu extreem gesteld, dat het 23.00 uur of bij wijze van spreken 03.00 uur wordt. Er zou toch een overgang te overwegen zijn, door te zeggen: wij houden er uiterlijk om middernacht mee op. Wanneer het voorstel van uiterlijk 23.00 uur wordt verworpen, dan zitten wij hier tot morgenochtend 05.00 uur.

De **Voorzitter**: Mocht dit voorstel worden verworpen, dan kan de heer Verbrugh een nader voorstel doen. Het voorstel van de heer Den Uyl is dus, het debat in ieder geval af te maken, ook als het 06.00 uur in de ochtend wordt, inclusief de stemmingen.

Het voorstel-Den Uyl om de vergadering, zo nodig, ook na 23.00 uur voort te zetten, wordt bij zitten en opstaan aangenomen.

De **Voorzitter**: Ik constateer, dat de aanwezige leden van de fracties van de PPR, de CPN, DS'70, de PSP, de BP, de SGP, het GPV, alsmede de leden Couprie, Faber, J. J. P. de Boer, Van der Linden, Bremen, H. A. de Boer, Frinking, Paulis en de Voorzitter tegen dit voorstel hebben gestemd.

De heer **Verbrugh** (GPV): Mijnheer de Voorzitter! Ik wil van mijn interventie van zojuist een voorstel maken. Nu is besloten dat in principe na 23.00 uur ook wordt vergaderd. Ik meen dat het overschrijden van die grens moet worden gezien als een beperkte overschrijding, b.v. omdat wij nog maar korte tijd nodig hebben en er geen geheel nieuwe dag voor willen bijeenkomen. Ik stel dan ook voor, dat deze overschrijding niet langer duurt dan 60 minuten, dus tot het uur van middernacht.

De **Voorzitter**: De Kamer heeft zojuist een verdergaand voorstel aangenomen. Als het was verworpen, had de heer Verbrugh dit voorstel kunnen doen, maar nu niet meer.

De heer **Terlouw** (D'66): Mijnheer de Voorzitter! Omdat er van deze vergaderweek, anders dan aanvankelijk bedoeld, één dag, misschien een heel lange dag, wordt gereserveerd voor de algemene politieke en financiële beschouwingen, zullen wij de agenda waarschijnlijk niet geheel kunnen afwerken. Ik wil graag weten of u zich voorstelt de agenda te vervolgen zoals zij thans is gedrukt en de rest te laten

overstaan tot volgende week, dan wel of u prioriteiten wilt stellen in de in deze week geagendeerde punten.

De **Voorzitter**: Wij moeten in ieder geval de wetsontwerpen inzake de vermogensbelasting en de Successiewet afhandelen. Het lijkt mij mogelijk ook de andere agendapunten af te handelen met uitzondering van het wetsontwerp Wijziging van de Pensioen- en spaarfondsenwet en enkele andere wetten. Ik stel echter nog niet voor, dit onderwerp van de agenda af te voeren.

De heer **Kombrink** (PvdA): Mijnheer de Voorzitter! U sprak over de behandeling van de wetsontwerpen Wijziging van de vermogensbelasting en Wijziging van de Successiewet. Wanneer denkt u dat hiermee kan worden verder gegaan?

De **Voorzitter**: Het is mij gebleken dat diverse belangen zich ertegen verzetten om eerder dan donderdag te beginnen, maar wij zouden hiermee donderdag misschien als eerste agendapunt kunnen beginnen. Ik zal dit de sprekers tijdig laten weten.

De heer **Kombrink** (PvdA): Wat mij betreft, mogen wij er morgen in de loop van de dag mee beginnen, maar het liefst niet om kwart over 10.

De **Voorzitter**: Andere sprekers zijn dan afwezig.

Aan de orde is de **stemming** over de tijdens de uitgebreide vergadering van de Bijzondere Commissie Grondwet en Kieswet van 27 augustus 1980 voorgestelde **motie-Patijn c.s. over verandering van de Grondwet** (14 213, nr. 16).

De **Voorzitter**: Het is mij gebleken, dat deze motie voldoende wordt ondersteund.

De heer Patijn heeft mij verzocht, de beraadslaging te openen. Ik stel voor, aan dat verzoek te voldoen.

Daartoe wordt besloten.

De heer **Patijn** (PvdA): Mijnheer de Voorzitter! Ik heb om heropening van de beraadslaging gevraagd, mede namens de heren Brinkhorst en De Kwaadsteniet, wiens naam door een misverstand helaas onder de motie ontbreekt, om de motie op stuk nr. 16 te wijzigen.

Het gaat erom dat de tekst van de motie, zoals zij tijdens de uitgebreide

Patijn

commissievergadering is ingediend, een aantal misverstanden opriep. Deze zijn tijdens de UCV uitvoerig behandeld. Het lijkt mij dan ook niet zinvol hierop nu in te gaan. Ik heb alle woordvoerders in de maand september een gewijzigde tekst van de motie toegestuurd. Deze is gisteren aan alle leden rondgedeeld. Naar mijn oordeel spreekt de gewijzigde tekst geheel voor zich zelf, zodat nadere toelichting op dit moment niet nodig is.

Motie

De **Voorzitter**: De heer Patijn heeft zijn motie 14 213, nr. 16, in die zin gewijzigd, dat zij thans luidt:

De Kamer,

gehoord de beraadslaging over de brief van de Minister-President, Minister van Algemene Zaken en de Minister van Binnenlandse Zaken van 2 juni 1980 (Eerste Kamerstuk 14 213, nr. 102);

overwegende, dat voor de behandeling in tweede lezing de verschillende wetsontwerpen behorende tot de algemene grondwetsherziening in hun onderlinge samenhang dienen te worden gezien;

overwegende, dat het voorstel-Feij tot het in tweede lezing bij voorrang behandelen en afkondigen van het wetsontwerp regelende de procedure tot hierziening van de Grondwet (14 213) met dit uitgangspunt in strijd is;

spreekt als haar oordeel uit, dat in de tweede lezing alle voorstellen tot verandering van de Grondwet door de Kamer als één complex dienen te worden gezien en geen voorstel bij voorrang dient te worden behandeld en afgekondigd,

en gaat over tot de orde van de dag.

Deze gewijzigde motie, die is mede-ondertekend door de leden Brinkhorst en De Kwaadsteniet, wordt, naar mij blijkt, voldoende ondersteund.

Zij krijgt nr. 17 (14 213).

Ik constateer, dat de Kamer er geen bezwaar tegen heeft, direct over deze gewijzigde motie te stemmen.

De beraadslaging wordt gesloten.

De gewijzigde motie-Patijn c.s. (14 213, nr. 17) wordt bij zitten en opstaan aangenomen.

De **Voorzitter**: Ik constateer, dat de aanwezige leden van de fracties van de VVD, de SGP, het GPV en de BP tegen deze motie hebben gestemd.

Aan de orde is de **stemming** over de bij het debat over de **provinciale belastingen** ingediende motie-Hermans c.s. over de door de provincies te heffen opcenten op de motorrijtuigenbelasting (15 712, nr. 17).

De **Voorzitter**: De heer Hermans heeft mij verzocht, de beraadslaging te heropenen. Ik stel voor, aan dat verzoek te voldoen.

Daartoe wordt besloten.

De heer **Hermans** (VVD): Mijnheer de Voorzitter! Ik zou graag het oordeel van de Regering over deze motie horen.

Staatssecretaris **Koning**: Mijnheer de Voorzitter! Deze motie zal door de Regering worden meegenomen in het begrotingsoverleg voor 1982. Juist in dat kader kan de Regering nu geen enkele toezegging doen omtrent de uitvoering van de motie.

De beraadslaging wordt gesloten.

De motie-Hermans c.s. (15 712, nr. 17) wordt bij zitten en opstaan aangenomen.

De **Voorzitter**: Ik constateer, dat de aanwezige leden van de fracties van de PvdA, de BP en de SGP tegen deze motie hebben gestemd.

Aan de orde zijn de **stemmingen** over de tijdens de uitgebreide commissievergadering van 15 september 1980 over de **EEG en Euratom** voorgestelde moties, te weten:

de motie-Van Iersel c.s. over de noodzaak van instandhouding van de gemeenschappelijke markt (16 211, nr. 5);

de motie-Dankert c.s. over een plan van actie inzake het Nederlandse programma voor het EEG-voorzitterschap (16 211, nr. 6);

de motie-Brinkhorst c.s. over de EEG-jaarverslagen van de Regering (16 211, nr. 7);

de motie-Van der Linden c.s. over verruiming van de eigen middelen voor de Europese integratie (16 211, nr. 8);

de motie-Brinkhorst c.s. over het aantal ambtenaren van Nederlandse nationaliteit bij internationale organisaties (16 211, nr. 9).

De **Voorzitter**: Het is mij gebleken, dat deze moties voldoende worden ondersteund.

Mij is gevraagd om opening van de beraadslaging. Ik stel voor, daarvoor gelegenheid te geven.

Daartoe wordt besloten.

De heer **Van der Linden** (CDA): Mijnheer de Voorzitter! Ik wil toestemming vragen om een wijziging aan te brengen in motie nr. 8. Die wijziging luidt: 'van oordeel dat voor verder gaande Europese integratie en bij onveranderd financieel beleid verhoging van het eigen middelenplafond noodzakelijk zou kunnen worden.' In het dictum komt dan de toevoeging 'om te bezien of en zo ja, onder welke voorwaarden een verruiming van de eigen middelen, waaronder begrepen vervangend beleid, heffingen e.a., zou kunnen worden bereikt.'

Ik heb de gewijzigde motie aan alle fracties uitgedeeld, ruimschoots voor de stemmingen.

Motie

De **Voorzitter**: De heer Van der Linden heeft zijn motie 16 211, nr. 8, in die zin gewijzigd, dat zij thans luidt:

De Kamer,

gehoord de beraadslaging;

van oordeel, dat voor verder gaande Europese integratie en bij onveranderd financieel beleid verhoging van het eigen middelenplafond noodzakelijk zou kunnen worden;

constaterende, dat dit ratificatie behoeft in de parlementen van alle lidstaten en dus enkele jaren zou kunnen duren;

nodigt, met het oog op het Nederlands voorzitterschap van de Raad, de Regering uit, initiatieven te nemen om te bezien of, en zo ja, onder welke voorwaarden een verruiming van de eigen middelen, waaronder begrepen vervangend beleid, heffingen e.a., zou kunnen worden bereikt,

en gaat over tot de orde van de dag.

Deze gewijzigde motie is mede-ondertekend door de leden Van Iersel, Waalkens en Blaauw en wordt, naar mij blijkt, voldoende ondersteund.

Zij krijgt nr. 12 (16 211).

Ik constateer, dat de Kamer ermee akkoord gaat direct over de motie te stemmen.

De heer **Brinkhorst** (D'66): Mijnheer de Voorzitter! Ik wil mede namens de heer Dankert de motie onder nr. 6 in-

Brinkhorst

trekken, gezien de toezegging die de Regering op dat punt heeft gedaan.

Wat de motie onder nr. 9 betreft wil ik een kleine technische toevoeging aanbrenge, waarover overleg is gepleegd door de gezamenlijke indieners. In de laatste regel van het dictum staat 'aantal jaren bevredigend bij de Europese Gemeenschappen'. Ik wil daaraan toevoegen 'en andere internationale organisaties'.

Ik wil nog één vraag stellen aan de Minister van Buitenlandse Zaken die het oordeel over de motie in een brief aan de Kamer heeft doen toekomen. Is de Regering daadwerkelijk bereid de studie te verrichten waarom in de motie wordt gevraagd en daarover, als dit kan, op zo kort mogelijk termijn de Kamer te berichten?

De **Voorzitter**: Aangezien de motie-Dankert c.s. (16 211, nr. 6) is ingetrokken, maakt zij geen onderwerp van beraadslaging meer uit.

De heer Brinkhorst heeft zijn motie (16 211, nr. 9) in die zin gewijzigd, dat in het dictum in de laatste regel tussen 'Europese Gemeenschappen' en 'hebben gewerkt' de woorden 'en andere internationale organisaties' worden toegevoegd.

Deze gewijzigde motie krijgt nr. 13 (16 211).

De **Voorzitter**: Ik constateer, dat de Kamer ermee akkoord gaat direct over deze gewijzigde motie te stemmen.

□

Minister **Van der Klaauw**: Mijnheer de Voorzitter! Wanneer wij in een brief schrijven dat een zaak studie verdient, zal die studie inderdaad worden uitgevoerd. Daarover zal ik te zijner tijd nadere informatie verschaffen.

De beraadslaging wordt gesloten.

De motie-Van Iersel c.s. (16 211, nr. 5) wordt bij zitten en opstaan aangenomen.

De **Voorzitter**: Ik constateer, dat de aanwezige leden van de fracties van de CPN, de PSP en de BP tegen deze motie hebben gestemd.

De motie-Brinkhorst c.s. (16 211, nr. 7) wordt bij zitten en opstaan aangenomen.

De **Voorzitter**: Ik constateer, dat de fractie van de BP tegen deze motie heeft gestemd.

De gewijzigde motie-Van der Linden c.s. (16 211, nr. 12) wordt bij zitten en opstaan aangenomen.

De **Voorzitter**: Ik constateer, dat de aanwezige leden van de fracties van de PvdA, D'66, de PPR, de CPN, de PSP, de SGP, het GPV en de BP tegen deze motie hebben gestemd.

De gewijzigde motie-Brinkhorst c.s. (16 211, nr. 13) wordt bij zitten en opstaan aangenomen.

De **Voorzitter**: Ik constateer, dat de aanwezige leden van de fracties van de CPN, de PSP en de BP tegen deze motie hebben gestemd.

De **Voorzitter**: Ik geeft gelegenheid tot het afleggen van **stemverklaringen** over de onderwerpen, waarover zojuist is gestemd.

□

De heer **Mateman** (CDA): Mijnheer de Voorzitter! De CDA-fractie heeft de motie-Evenhuis c.s. (15 712, nr. 17) nauwgezet overwogen. Het moge duidelijk zijn dat onze fractie een uitgesproken voorkeur heeft de gehele vrije zoom ten laste van de rijksbegroting te brengen, zoals dit indertijd ook onze uitdrukkelijke bedoeling was. Wij zijn er echter door de Regering van overtuigd dat dit voor het begrotingsjaar 1981 niet mogelijk is. Door nu te stemmen vóór deze motie, hebben wij onze wens voor een eerstvolgende afweging herhaald. Dit laat naar ons oordeel datgene onverlet wat de Staatssecretaris vóór de stemming heeft gezegd, namelijk dat op het geëigende tijdstip een eigen afweging kan plaatsvinden in het licht van de dan bestaande situatie. Dit is voor ons de reden geweest waarom wij toch vóór deze motie hebben gestemd.

□

De heer **Brinkhorst** (D'66): Mijnheer de Voorzitter! Mijn fractie was buitengewoon teleurgesteld doordat de motie van de heren Van der Linden en Van Iersel (16 211, nr. 5) is gewijzigd en sterk is afgezwakt in de door de VVD gewenste zin. Zij had graag vóór de oorspronkelijke motie willen stemmen omdat zij het van belang vindt dat de eigen middelen van de gemeenschap kunnen worden uitgebreid om daarmee nieuwe Europese taken te vervullen. Nu deze motie zodanig is afgezwakt, is zij een volstreekte slag in de lucht geworden. Om die reden heeft mijn fractie ertegen gestemd.

□

De heer **Blaauw** (VVD): Mijnheer de Voorzitter! Ik wil graag een verklaring afleggen bij het stemgedrag en de medeondertekening van de VVD-fractie ten aanzien van de motie van de heer Brinkhorst (16 211, nr. 9). De VVD-fractie heeft deze motie gesteund omdat zij in het verlengde ligt van de aandrang die de VVD al jaren heeft uitgeoefend op een vergroting van het aantal Nederlandse ambtenaren bij de Europese Gemeenschappen. Wij erkennen de juistheid van de bezwaren die de Regering naar voren heeft gebracht. Natuurlijk is er eerst studie nodig en dient overleg te worden gevoerd met de betrokken ambtenaren en met hun organisaties. Dat betekent echter niet dat de Regering geen initiatieven zou behoeven te nemen. Van daar deze aansporing tot de oplossing van een onevenwichtigheid in Europa waarop de VVD al geruime tijd heeft gewezen.

Aan de orde is de voortzetting van de **algemene politieke en financiële beschouwingen over de rijksbegroting voor het jaar 1981 (16 400)** en van de behandeling van:

de motie-Nijhof c.s. over matiging van het inkomen van de leden van de Tweede Kamer (16 232, nr. 2);

de motie-Den Uyl c.s. over de extra aardgasopbrengsten (16 400, Miljoenennota, nr. 6);

de motie-Den Uyl c.s. over de voorgenomen korting op de salarissen van het onderwijzend personeel (16 400, Miljoenennota, nr. 7);

de motie-Den Uyl c.s. over het aantal te bouwen goedkopere huurwoningen (16 400, Miljoenennota, nr. 8);

de motie-Beckers-de Bruijn over de maatschappelijke discussie (kern)energiebeleid (16 400, Miljoenennota, nr. 9);

de motie-M. Bakker c.s. over werkgelegenheid en behoud van koopkracht (16 400, Miljoenennota, nr. 11);

de motie-M. Bakker c.s. over vermindering van de defensie-uitgaven (16 400, Miljoenennota, nr. 12);

de motie-Kombrink c.s. over de beperking van de aftrekbaarheid van hypotheekrente (16 400, Miljoenennota, nr. 13);

de motie-Den Uyl c.s. over besteding van 700 mln. extra aardgasbaten (16 400, Miljoenennota, nr. 17);

Voorzitter

de motie-Lubbers c.s. over ontwikkeling van een voortvarend industrie-versterkend beleid (16 400, Miljoenennota, nr. 18);

de motie-Lubbers c.s. over het centraal staan van de werkgelegenheid in het overleg tussen Regering en sociale partners (16 400, Miljoenennota, nr. 19);

de motie-Lubbers c.s. over de koopkracht van de laagstbetaalden (16 400, Miljoenennota, nr. 20);

de motie-Lubbers c.s. over verhoging van het woningbouwprogramma (16 400, Miljoenennota, nr. 21);

de motie-Terlouw c.s. over inkomenspolitiek voor samenlevings-eenheden met meer inkomens (16 400, Miljoenennota, nr. 22);

de motie-Rietkerk c.s. over bezuinigingen op de begroting van Onderwijs en Wetenschappen (16 400, Miljoenennota, nr. 23);

de motie-Van der Spek c.s. over de oprichting van een bedrijf voor rollend materieel (16 400, Miljoenennota, nr. 24);

de motie-Nijhof c.s. over het voornemen van de Regering tot verlaging van de bejaarden- en arbeidsongeschiktheidsaftrek voor 1981 (16 400, Miljoenennota, nr. 25);

de motie-Kombrink c.s. over het voorstel wat betreft de eerste wachtdag (16 400, Miljoenennota, nr. 26);

de motie-Kombrink c.s. over het arbeidsvoorwaardenoverleg (16 400, Miljoenennota, nr. 27);

de motie-Engwirda c.s. over rapportage inzake het W.R.R.-rapport 'Plaats en toekomst van de industrie' (16 400, Miljoenennota, nr. 28);

de motie-Engwirda c.s. over arbeidstijdverkorting door het scheppen van deeltijdbanen (16 400, Miljoenennota, nr. 29);

de motie-Engwirda c.s. over voorstellen voor het arbeidsvoorwaardenoverleg (16 400, Miljoenennota, nr. 30).

De beraadslaging wordt hervat.

Minister **Van Agt**: Mijnheer de Voorzitter! Alvorens in te gaan op de opmerkingen, gemaakt over de financiële en

sociaal-economische problematiek, wil ik graag enkele kanttekeningen maken bij de voetnoot die de geachte afgevaardigde de heer Den Uyl in de Handelingen heeft laten opnemen tijdens zijn rede in tweede termijn. Dat is een voetnoot waarin hij commentaar blijkt te leveren op enkele door mij in eerste termijn gehanteerde cijfers.

De geachte afgevaardigde zegt dat de groei van het wereldhandelsvolume in de huidige kabinetsperiode groter is dan in de zijne. Hij komt tot die becijfering door het jaar 1981 weg te laten. Ik reken dit jaar, zeker na dit debat, ook nog tot onze periode. Wij moeten ons beleid voor 1981 plaatsen tegen de vrijwel zeker te verwachten trage groei van de wereldhandel in 1981 die weer zijn weerslag heeft op onze export en die weer op onze werkgelegenheid.

Een tweede opmerking in de voetnoot van de geachte afgevaardigde de heer Den Uyl betreft de ontwikkeling van de werkloosheid in wat ik huishoudelijk noem 'zijn kabinetsperiode'. Hij noemt daarvoor als basisjaar 1974. De werkloosheid was toen op 143.000 ge-

Voortzetting van de algemene politieke en financiële beschouwingen over de rijksbegroting voor 1981. Minister-President Van Agt heeft het woord

Van Agt

komen. Dat is, mijnheer de Voorzitter, een voorstelling van zaken die mijnerzijds dan weer een aantekening behoeft. Het kabinet Den Uyl – ik herinner me het nog goed – trad aan in de eerste helft van 1973. In dat jaar was de werkloosheid gemiddeld 117.000. Het oplopen van de werkloosheid tot 143.000 in 1974 gebeurde onder het regime van een begroting die dat kabinet van A tot Z had opgesteld. Ik zou het op prijs stellen als mijn commentaar weer als een voetnoot bij de voetnoot-Den Uyl kan worden opgenomen.

De heer **Den Uyl** (PvdA): Ik denk dat de Minister-President te bescheiden is. Zijn commentaar komt niet als voetnoot, maar heel normaal in de Handelingen.

Minister **Van Agt**: Tant mieux!

De heer **Den Uyl** (PvdA): Hij mag dus tevreden zijn, maar niet over zijn opmerking. Ik heb namelijk niet de vergelijking 1974/1977 gemaakt; de Minister-President heeft die vergelijking gemaakt in eerste termijn en daarmee iets anders gesteld en gesuggereerd dan uit de feiten blijkt. Een ieder kan mijn noot nalezen; het is niets anders dan een feitelijke correctie op vier punten, zonder daaraan verbonden conclusies. Geen van die correcties heeft de Minister-President ongedaan gemaakt.

Minister **Van Agt**: Wij moeten niet over de voetnoot aan het steggelen blijven – er is vandaag meer te doen – maar één opmerking moet ik er toch minstens over maken. Ik maak de geachte afgevaardigde er geen verwijt van dat in zijn periode de werkloosheid zo spectaculair is toegenomen, maar ik zou hem wel willen vragen wat bezadiger te zijn in zijn beoordeling van ons beleid nu. Wij maken nu ongeveer hetzelfde door als hetgeen hem is overkomen. Ik heb alleen maar gezegd – en dat is een onmiskenbaar feit –, dat de doelstelling van het toenmalige kabinet was de werkloosheid onder het niveau van 100.000 te brengen en dat de uitkomst was dat het aan het einde van die periode – ik zeg het niet verwijtenderwijs, maar constaterenderwijs – de werkloosheid een eindweegs boven de 200.000 zat. Het enige wat ik vraag is om daaruit enige lering te trekken en wat meer ingetogenheid te betrachten in de kritiek die de heer Den Uyl op ons oefent.

De heer **Den Uyl** (PvdA): Ik waardeer uw behoefte uitermate om met een vo-

rige periode te vergelijken. Ik kan mij dat in uw situatie erg goed voorstellen. Het enige wat in het geding is, is dat de Minister-President in eerste instantie een vergelijking heeft gemaakt tussen de periode 1974–1977 en de jaren 1978–1981 en daarin een viertal feitelijke ontwikkelingen onjuist heeft weergegeven. Ik heb die feitelijk juist weergegeven. De Minister-President is blijkbaar niet in staat om op een van die punten een correctie aan te brengen.

Minister **Van Agt**: Mijnheer de Voorzitter! De correcties hebben inmiddels in het stenogram hun neerslag gevonden.

De Regering heeft op Prinsjesdag een beleidsprogram voor 1981 ontvouwd, dat op twee essentiële punten nog niet was afgerond, niet uit gebrek aan moed of besluitvaardigheid maar louter en alleen op grond van onze overtuiging dat wij over beide zaken diepgaand overleg zouden moeten voeren met de sociale partners.

Welke waren die twee punten? Dat waren de ontwikkeling van de loonsom in 1981 en de 'inkomensplaat', zoals dat tegenwoordig heet. Dat is de plaat waarin tot uitdrukking komt welke koopkrachtoffers worden gevraagd van de verschillende inkomensniveaus. Tegelijk met de presentatie van de begroting hebben wij een brief aan de Stichting van de Arbeid gezonden, waarin wij heel duidelijk hebben gesteld dat wij de voorziene 8%-loonsomstijging te hoog vonden en dat wij wilden aansturen op een matiging daarvan met 2%, in ruil waarvoor wij zowel enige lastenverlichting als enige maatregelen ter stimulering van de werkgelegenheid in het vooruitzicht stelden. Wij hebben zelfs een bedrag genoemd dat wij bij een loonsommatiging van 2% bereid waren in te zetten, te weten 1 mld.

Wanneer ik nu evalueer wat in de Kamer is gezegd en in diverse moties naar voren is gebracht, kan ik tot geen andere conclusie komen dan dat een brede meerderheid in deze Kamer het kabinet niet alleen in die richting wil volgen, maar bereid is duidelijk verder te gaan in dezelfde richting dan een matiging van de loonsom met 2%. Ik noem hier met name de fracties van het CDA, de VVD, D'66, SGP, GPV en DS'70.

Dat te constateren, acht de Regering natuurlijk van grote betekenis. Dat wil niet zeggen dat er geen problemen zouden zijn om zulk een operatie ook technisch op evenwichtige wijze te volvoeren. Het wil evenmin zeggen dat

wij alle elementen die in de moties zijn verwoord, tot de onze kunnen maken.

Mijnheer de Voorzitter! Ik wil in dit verband enkele opmerkingen maken over de motie van de geachte afgevaardigde Bakker op nr. 11, van de heer Kombrink op nr. 27, van de heer Engwirda op nr. 30 en van de heer Lubbers op nrs. 19 en 20.

De motie-Bakker wil de opbrengst van het aardgas aanwenden voor werkgelegenheid op korte termijn en als bijdrage tot behoud van koopkracht.

Ik heb in eerste termijn al gezegd – zo deed ook de Minister van Financiën – dat wij verder moeten zien dan vandaag en zelfs dan morgen. De situatie waarin het merendeel van onze ondernemingen verkeert vergt een financiële versterking over de hele linie. Doen wij dat niet, dan stort binnen een jaar of tien onze hele welvaartsstaat als een kaartenhuis ineen.

In dit verband wil ik enkele opmerkingen maken over de kleinverbruikers-tarieven. Daarover wordt zowel in de motie-Bakker als in de motie-Kombrink gesproken. Gevraagd is de voorgenomen aardgasprijsverhoging voor 1981 ter discussie te stellen. Dat is ook verwoord in de motie op stuk nr. 27. De heer Bakker wil zelfs de binnenlandse kleinverbruikersprijzen helemaal niet verhogen. Wij willen er nog eens op wijzen dat de voorgenomen verhoging van de aardgasprijzen per 1 januari aanstaande zeer gewenst is en dat die aardgasprijs ook na de verhoging nog sterk zal achterblijven bij de prijs van huisbrandolie. Het achterwege laten van die aardgasprijsverhoging zou schadelijk zijn voor het beleid, gericht op het punt van de energiebesparing.

Er zijn nog een aantal elementen meer. De prijsverhoging per 1 januari 1981 vloeit voort uit de overeenkomst tussen VEGIN en Gasunie, een over drie jaren lopende overeenkomst, goedgekeurd door de Minister van Economische Zaken. Ingrijpen in die overeenkomst met behulp van de Wet Aardgasprijzen is niet mogelijk. Die wet kan immers alleen worden aangevend voor het stellen van minimumprijzen. Verder speelt een rol dat, nu de olieprijsstijgingen in de gasexportprijzen sterker doorwerken, wij in het binnenland die doorwerking niet moeten terugdringen, zeker niet in de kleinverbruikersprijs, want die is bij ons, in vergelijking met het buitenland, tamelijk laag. Wij zouden daarover problemen met Brussel kunnen krijgen.

De heer Bakker heeft gevraagd of het verschil tussen de aardgasprijs

Van Agt

voor kleinverbruikers na de verhoging daarvan per 1 januari 1981 en de huisbrandoliepariteit zal leiden tot een extra prijsverhoging in 1981.

De heer **Bakker** (CPN): Of daarna, op 1 januari 1982.

Minister **Van Agt**: Na de prijsverhoging van 1 januari aanstaande zal de kleinverbruikersprijs 40 cent bedragen, exclusief vastrecht en b.t.w., terwijl de huisbrandoliepariteit nu ruim 50 cent bedraagt. Daarom beraadt de Regering zich op de mogelijkheid om, naar analogie van de situatie voor andere verbruikersgroepen, te komen tot een mechanisme van frequentere, bij voorbeeld halfjaarlijkse prijsaanpassingen, en dit nog te realiseren tijdens de looptijd van het huidige meerjarencontract tussen de VEGIN en de Gasunie. Wij zullen hierover in overleg treden met de betrokken partijen. Een eventuele verhoging van de kleinverbruikersprijzen in de loop van 1981 zal ook bij het overleg met de sociale partners over de arbeidsvoorwaarden worden betrokken.

Over het alternatieve beleidsplan dat de fractie van de Partij van de Arbeid heeft gepresenteerd, en in grote lijnen neergelegd in de motie-Kombrink op stuk nr. 27, wil ik graag nog een drietal opmerkingen maken.

De loonkostenmatiging daarin vinden wij volstrekt onvoldoende. Zij is nog geen vol procent. Door de sterk niverende vormgeving ontstaat in het PvdA-plan de situatie dat de lagere inkomens nominaal extra toenemen, met alle problemen van dien voor die zwakke sectoren van het bedrijfsleven, waar lagere inkomens sterk vertegenwoordigd zijn. Daarmee is de werkgelegenheid in ons land niet gediend. Wij moeten nu de moed hebben de volle waarheid te zeggen en wel aan een ieder. Behoud van werkgelegenheid eist nu offers van iedereen, van de kleine man een klein offer, van de welvarenden een groot. Immers, handhaving van de koopkracht voor de minima in 1981 leidt tot een extra loonsomstijging in de arbeidsintensieve sectoren waar lage lonen een belangrijke factor vormen. Het zal noodzaken tot forse ombuigingen in de materiële sfeer. Het gevolg zal zijn dat na kortere of langere tijd arbeidsplaatsen verloren gaan. De fractie van de PvdA make duidelijk – als het kan nu – waar zij in die keuze voor staat. Tot die vraag ben ik niet geïnspireerd door lezing van een artikel in Vrij Nederland van deze week.

De heer **Kombrink** (PvdA): Mijnheer de Voorzitter! Mag ik de Minister-President op dit punt vragen, of zijn bezwaar zich alleen richt tegen dat onderdeel van ons alternatief dat betrekking heeft op een overigens niet al te grote stijging van de vloer in de prijscompensatie, waardoor het effect kan optreden waaraan hij nu refereert, dan wel zich richt tegen het inkomensbeeld van 0 voor de minima en – 5 voor de hogere inkomensgroepen? Dat maakt natuurlijk een essentiële verschil. Ik kan mij van onze kant ook een beeld voorstellen, waarin onder handhaving van koopkrachtbehoud voor de minima geen verhoging van de vloer van de prijscompensatie plaatsvindt en dit bezwaar van de Minister-President wordt weggenomen.

Minister **Van Agt**: Mijnheer de Voorzitter! Wij hebben bezwaar tegen oplossingen die tot gevolg hebben dat de positie verder wordt bemoeilijkt van die bedrijven, vooral te vinden in de sector van het midden- en kleinbedrijf, waar in overwegende mate mensen met lage lonen zijn te vinden. Dat bezwaar hebben wij om twee redenen, in de eerste plaats vanwege de bijzondere maatschappelijke betekenis die wij menen te moeten hechten aan de functionering van dat midden- en kleinbedrijf en in de tweede plaats omdat in die sector een zo groot aantal arbeidsplaatsen aanwezig is en bij voorkeur behouden zal moeten blijven.

De heer **Kombrink** (PvdA): Ik beoordeel het bezwaar van de Minister-President qua omvang anders dan hij doet. Ik meen bovendien dat het bezwaar is weg te nemen. Wij zullen erop terugkomen. Ik herhaal mijn vraag of zijn bezwaar zich richt tegen het door ons nagestreefde koopkrachtbeeld: 0 voor de minima en – 5 voor de hogere inkomensgroepen. Daar draait het in wezen om. Het is door een ander mengsel van instrumenten te bereiken dan wij in eerste aanleg hebben aangegeven. Mijn vraag is of het bezwaar van de Minister-President zich daartegen richt.

Minister **Van Agt**: Mijnheer de Voorzitter! Inderdaad. Wij hebben in de miljoenennota te kennen gegeven en daaraan ook in de loop van dit debat vastgehouden, dat wij willen uitkomen op een inkomensbeeld dat loopt van – 1 ³/₄ tot – 3 ¹/₂, dus afwijkend van het beeld dat de heer Kombrink oproept en dat ook voortvloeit uit het alternatieve plan.

Wij denken dat het achterwege laten van elk koopkrachtoffer onderin de in-

komenskolom een aantal consequenties heeft. Een van die consequenties is dat daarvoor zulke omvangrijke financiële handreikingen vanuit de collectieve sector nodig zijn, dat wij elders in de collectieve sector ombuigingen van pijnlijke aard, die alras werkgelegenheid kosten, zullen moeten aanbrengen, tenzij wij het financieringsstekort weer verder zouden willen oplossen.

De heer **Kombrink** (PvdA): Dan heeft de Minister-President de essentie van ons alternatieve koopkrachtbeeld in het geheel niet begrepen. Want daarin komt duidelijk tot uitdrukking dat er geen verzwarende van lasten voor de collectieve sector uit voortvloeit en het desondanks mogelijk is de koopkracht voor de minima te behouden, oplopend tot de min vijf-lijn voor rond vier keer modaal. Dit koopkrachtbeeld wordt overigens ook door het CNV erg op prijs gesteld, blijkens een vanmorgen ontvangen verklaring. Het wordt essentieel geacht voor al de zaken waarover wij verder in dit debat praten. Ik constateer dat de Minister-President daar mijlenver vandaan blijft.

Minister **Van Agt**: Het is ongetwijfeld waar, dat ik mijlen van de heer Kombrink vandaan blijf, zakelijk gezien.

De heer **Kombrink** (PvdA): Ook van het CNV dus!

Minister **Van Agt**: Er is natuurlijk verschil tussen een beeld 'van nul naar min vijf' en een beeld 'ruim min één tot min drieënhalf'. Dat dit een verschil van mijlen of kilometers zou zijn is een kwestie van appreciatie, maar ik, afstanden misschien sneller overbruggend, vind dat niet zo bijster ver.

Mijnheer de Voorzitter! In de motie-Engwirda, stuk nr. 30, is sprake van een forse loonsommatiging van vier procent. Ik vrees, dat een operatie van zulk een omvang ons zal stellen voor een aantal problemen, die op korte termijn moeilijk tot een oplossing kunnen worden gebracht. De Minister van Financiën heeft in zijn bijdrage in eerste termijn gesproken over het denkbeeld, de basispremie van de WIR te verlagen. Ik veronderstel dat hij daarover dadelijk nog iets zeggen zal. Ik zeg er nu alleen dit van, dat verlaging van de basispremie van de WIR moeilijk te verdedigen is tegen de achtergrond van de noodzaak, de investeringen op te vijzelen.

Mijn collega van Financiën heeft in eerste termijn al gesproken over de invoering van een super-BTW. De invoering van de super-BTW binnen enkele

Van Agt

maanden is technisch onmogelijk, maar dat is inmiddels tussen de Kamer en het Kabinet 'sous-entendu'.

De heer **Den Uyl** (PvdA): U zegt dat de invoering binnen enkele maanden niet mogelijk is. De Minister van Financiën heeft dat uiteengezet, dus daar kunnen wij moeilijk veel tegen inbrengen. Maar als het drie maanden later technisch wel mogelijk is, hebt u dan geen bezwaar tegen de invoering van de super-BTW?

Minister **Van Agt**: Mijnheer de Voorzitter! De Minister van Financiën zal op basis van zijn expertise nader bespreken, hoe wij de verhoging van de indirecte belasting in het komende jaar zullen en kunnen inrichten, in het geval het wenselijk mocht blijken een forse belastingoperatie te verrichten die zal bestaan uit een verlaging van de directe belasting en een daarmee vergezeld gaande verhoging van de indirecte belasting. Mijnheer de Voorzitter! Naar aanleiding van de moties van de geachte afgevaardigden de heren Den Uyl, Lubbers en Terlouw wil ik enkele opmerkingen maken over werkgelegenheidsafspraken. .

Wij hebben in onze brief van 16 september aan de Stichting van de Arbeid uitdrukkelijk aandacht gevraagd voor werkgelegenheidsafspraken, waarbinnen vele zaken aan de orde kunnen komen zoals investeringen – waarover de heer Den Uyl heeft gesproken – maar ook immateriële zaken of zaken met een immaterieel aspect zoals deeltijdarbeid en ziekteverzuim. In ben het eens met de stelling dat deze weg kan voeren tot de zo noodzakelijke herverdeling van arbeid. Overigens blijf ik bij mijn al eerder weergegeven opvatting, dat hervormingen in het algemeen gesproken niet moeten fungeren als lokaas voor loon- en inkomensmatiging, maar dat ze er in de eerste plaats moeten komen op grond van hun intrinsieke waarde.

De heer **Den Uyl** (PvdA): Het gaat natuurlijk niet om een lokaas, maar erkent de Minister-President dat er een oorzakelijk verband bestaat tussen inkomensmatiging en het tot stand brengen van arbeidsplaatsen en is de Minister-President bereid te erkennen dat dus een arbeidsplaatsenplan in een oorzakelijke relatie staat tot de inkomensmatiging?

Minister **Van Agt**: Mijnheer de Voorzitter! Er kan geen verschil van mening over zijn dat het om werknemers te bewegen tot een aanmerkelijke loonmatiging van belang is hun de overtuig-

ging te geven, dat die matiging zal voeren tot een reële verbetering van de werkgelegenheid. Vandaar dat ik spreek over de wenselijkheid van de totstandkoming van de werkgelegenheidsafspraken.

De heer **Den Uyl** (PvdA): Onderschrijft de Minister-President nu wel of niet de stelling, dat inkomensmatiging alleen kan worden verwerkelijkt tegen de achtergrond van bij voorbeeld een plan van de arbeid?

Minister **Van Agt**: Mijnheer de Voorzitter! Ik onderschrijf de stelling dat het van groot belang is voor het realiseren van inkomensmatiging, dat degene van wie die matiging wordt gevraagd ervan wordt doordrongen dat daarvan op redelijk afzienbare termijn een belangrijke verbetering van de werkgelegenheid kan worden verwacht.

De heer **Den Uyl** (PvdA): Dat is iets wezenlijks anders. De Minister-President zegt dat inkomensmatiging vraagt dat je ook nog de nodige zending bedrijft. Ik zeg dat inkomensmatiging vraagt, dat je de nodige hervormende maatregelen neemt. Dat is een zeer fundamenteel verschil in opvatting.

Minister **Van Agt**: De heer Den Uyl constateert het ene fundamentele verschil na het andere tussen hem en mij. De heren Den Uyl en Kombrink zijn samen voortdurend bezig met het delven van ravijnen. Aangezien ik deze niet zie, zal ik er in de loop van dit debat vroeg of laat wel in tuimelen.

Ik ga verder met de moties nrs. 19 en 20. Ik wijs erop dat voor wat betreft het overleg met de werknemers op het niveau van de onderneming de situatie thans de volgende is. In het algemeen dient de ondernemer omtrent maatregelen ter versterking van de werkgelegenheid in de onderneming advies van de ondernemingsraad in te winnen, op grond van de Wet op de ondernemingsraden, mede in het licht van de wijzigingen die deze wet zeer onlangs nog heeft ondergaan.

Daarnaast kan de ondernemingsraad zelf voorstellen ontwikkelen ter versterking van de werkgelegenheid in de onderneming en deze voorleggen aan de ondernemer. Het lijkt mij realistisch, hierbij de aantekening te plaatsen dat van werknemers op het niveau van de onderneming niet kan worden gevergd dat zij die voorstellen bezien tegen het licht van de situatie in de bedrijfstak. Het scheppen van nieuwe arbeidsplaatsen in een onderneming kan heel wel nadelige effecten hebben voor de werkgelegenheid in een concurrerend bedrijf. De gevolgen van in-

vesteringsplannen in individuele bedrijven voor de bedrijfstak in zijn totaliteit moeten bezien worden op sectorniveau.

Nu heeft de Regering in haar adviesaanvraag aan de SER over nieuwe vormen van sectoroverleg met name aandacht gevraagd voor het vraagstuk van de werkgelegenheid. Een wettelijke regeling, die het sectoraal overleg tussen sociale partners over de werkgelegenheid dient te steunen, moet natuurlijk niet buiten die partners om tot stand worden gebracht. In goed overleg met de werkgevers- en werknemersvertegenwoordigers zouden wij de voorstellen, die de geachte afgevaardigde ter zake heeft gedaan, willen uitwerken. Ik ben dus bereid in overleg met de sociale partners te onderzoeken of en hoe hier ondersteuning door wettelijke maatregelen mogelijk is.

De heer Engwirda heeft een betere verdeling van de beschikbare arbeid een noodzakelijk element van het werkgelegenheidsbeleid genoemd. Hij was niet de enige die dat deed. Ik ben het daarmee eens en ik heb in reactie op de motie-Lubbers al gewezen op de mogelijkheid, de wenselijkheid zelfs, afspraken over deeltijdbanen op te nemen in werkgelegenheidsafspraken in bredere zin. Waar mogelijk proberen wij de belemmeringen, die in het bedrijfsleven ten opzichte van deeltijdarbeid bestaan, op te heffen. Het ministerie van Sociale Zaken kent sinds 1 januari een experimentele regeling 'Bevordering deeltijdarbeid' in zes regio's. Die regeling houdt zowel voor werkgevers als voor werknemers een mogelijkheid tot het verkrijgen van subsidies in. Die regeling wordt uitgebreid en loopt door tot en met 1981. Dat experiment zal ons ook gegevens verschaffen over de bedrijfseconomische en bedrijfsorganisatorische perikelen, die samenhangen met deeltijdarbeid. Wij hopen dat die regelingen de aanzet zullen geven tot het scheppen van meer deeltijdbanen, vooral omdat deze vorm van individuele arbeidsduurverkorting – dat ben ik met de geachte afgevaardigde eens – bij uitstek geschikt is om op korte termijn beschikbare arbeid te verdelen over meer mensen. Het is juist dat aan de rechtspositie van de deeltijdwerkers nog het een en ander mankeert. Zo zijn vele c.a.o.'s niet op deeltijdwerkers van toepassing. Ook de pensioenfondsen nemen vaak deeltijdwerkers beneden een aantal uren niet op. Voor deze problematiek zullen wij de aandacht van de sociale partners vragen. Wellicht kunnen in het kader van werkgelegen-

Van Agt

heidsafspraken ook hiervoor voorzieningen worden getroffen. Uiteraard zal de Regering ook binnen de overheidssector waar mogelijk deeltijdarbeid bevorderen.

Ten slotte wijs ik nog op de brief van 16 september jl. waarin de Minister van Sociale Zaken voorstelt, een onderzoek te verrichten naar de mogelijkheid, de arbeid gezien over een kalenderjaar anders te organiseren. De Minister heeft gesteld, dat daarbij veel modaliteiten aan de orde kunnen komen, zoals arbeidstijdverkortung in combinatie met bedrijfstijdverlenging, het zoveel mogelijk afschaffen van nachtarbeid en de vijfploegenarbeid en dergelijke. Zulk een onderzoek, te begeleiden door een tripartite commissie, zal worden bekostigd uit het budget van het ministerie van Sociale Zaken. Ik wil graag toevoegen dat de resultaten van het onderzoek zullen worden voorgelegd aan de SER.

Mijnheer de Voorzitter. Het is zaak om, gekomen in de tweede termijn van dit beiderzijds met zorgvuldigheid en toewijding aan de problemen waarover het gaat, gevoerde debat, te trachten nu een zekere balans op te maken. Ik gaf al te kennen dat wij met voldoening hebben vastgesteld dat een grote meerderheid in deze Kamer is geporteerd voor een aanzienlijke loonmatiging. Wij zijn het erover eens dat de matiging, die gemakshalve veelal loonmatiging wordt genoemd, een inkomensmatiging zal moeten zijn. Belangrijke suggesties zijn gedaan. Zij zijn gekomen van diverse fracties: Het CDA, de VVD, D'66 en andere partijen. Er is gesuggereerd om een dergelijke loonmatiging te doen vergezeld gaan van een fiscale operatie, een verlichting van loon- en inkomstenbelasting. Collega Van der Stee zal daarover ongetwijfeld nog meer zeggen. Mijnerzijds wil ik niet ongezegd laten, dat de hoofdlijnen van deze gedachtegang (een aanzienlijke, substantiële loonmatiging, vergezeld met een omvangrijke operatie tot verlichting van de loon- en inkomstenbelasting, welke dan weer wordt gecompenseerd door een ferme operatie in de sfeer van de directe belastingen) ons aanspreken.

De **Voorzitter**: Ik wil de Minister-President even onderbreken. Hij bedoelt waarschijnlijk de indirecte belastingen. Hij sprak nu voor de derde maal over een operatie in de sfeer van de directe belastingen, terwijl hij mijns inziens bedoelt de indirecte belastingen.

Minister **Van Agt**: Dank u wel voor deze interruptie, mijnheer de Voorzitter. Dit zou inderdaad veel verwarring kunnen oproepen. Ik zal het daarom nog maar een keer zeggen. Het gaat om een ferme loonmatiging, vergezeld van een omvangrijke operatie in de sfeer van de directe belastingen, welke gelet op de positie van de rijksmiddelen gecompenseerd moet worden in de sfeer van de indirecte belastingen.

Dat waarden wij. Met die opstelling zullen wij het voortgezet overleg in de Stichting van de Arbeid ingaan. Ik wil daar graag aan toevoegen dat zij, wanneer op deze basis een voor de economie heilzaam beleid in 1981 kan worden ontworpen en uitgevoerd, de mogelijkheid aanwezig achten, meer middelen uit te trekken voor het voeren van gericht beleid. Dan is dus een versterking van het gericht beleid mogelijk. Wanneer wij over gericht beleid spreken, over de aanwending van de middelen die daarvoor nader zouden worden ingezet, dan denken wij in het bijzonder aan de woningbouw en wij denken eveneens sterk aan het regionale beleid. Dat zijn indicaties. Het is te vroeg om al definitieve uitspraken te doen over de omvang van de nadere middelen voor gericht beleid. Het is a fortiori te vroeg om een invulling te geven in onderdelen van dat nadere bedrag in onderscheiden bestemmingen. Ik wil echter niet ongezegd laten, dat zulk een nader bedrag goeddeels ten bate zou moeten komen van de woningbouw en dat daarin ook met name het regionale beleid een plaats zou moeten krijgen.

De heer **Engwirda** (D'66): Mijnheer de Voorzitter! Ik wil de Minister-President een vraag stellen. In de opsomming die hij zoëven gaf van de elementen die naar de Stichting van de Arbeid zouden worden gebracht, noemde hij als tweede element – u plaatste daar zelf te recht een vraagteken bij, mijnheer de Voorzitter; u dacht dat de Minister-President zich versprak – namelijk de omvangrijke operatie in de sfeer van de indirecte belastingen. Hoe moet ik dat rijmen met de aan het begin van zijn betoog gegeven afwijzing, of in elk geval grote relativering, van mogelijkheden om op korte termijn tot een super-BTW te komen? Ik zie niet in hoe dan die omvangrijke operatie in de sfeer van de indirecte belastingen tot stand kan worden gebracht.

Minister **Van Agt**: Mijnheer de Voorzitter! Ik zal mij niet de pretentie aanmerken fiscale deskundigheid te bezitten, maar ik zal mij nu in de beantwoording

hiervan nagenoeg zo gedragen. Immers, er zijn wel degelijk mogelijkheden tot het ondernemen van veel opleverende operaties in de sfeer van de indirecte belastingen zonder dat men aanstonds – dat is per 1 januari aanstaande al – daarvoor een super-BTW ter beschikking heeft. Ik doe nu natuurlijk slechts academische suggesties, want ik ben geen Minister van Financiën, maar ik wil laten zien aan de geachte afgevaardigde, dat ik iets van de materie ben gaan begrijpen. Te denken is niet alleen aan een verhoging van het lage BTW-tarief, zoals van kabinetswege is voorgesteld. Die verhoging heeft niet veel bijval gevonden in deze Kamer; dat worde nu al geregistreerd. Te denken valt ook aan de verhuizing van een aantal goederen uit het lage naar het hoge tarief. Te denken valt verder aan de verhoging van het bestaande hoge tarief. Te denken valt nog weer verder aan de verhoging van enkele accijnzen.

Mijnheer de Voorzitter! Het gebied van de fiscaliteit biedt, zeker voor een creatief man als mijn collega van Financiën, ruime mogelijkheden.

De heer **Terlouw** (D'66): Ik meen dat de Minister-President, voordat mijn fractiegenoot een vraag stelde, was gekomen aan het eind van zijn beschouwing over wat er zou kunnen worden gedaan op het punt van meer gericht beleid. Ik zou hierover nog graag een vraag willen stellen. Volgens de Minister-President zal de Regering, indien een aanzienlijke loonmatiging, met alle begeleidende maatregelen die nodig zijn, tot stand komt, meer fondsen kunnen vrijmaken voor een meer gericht beleid: woningbouw en regionaal beleid. Betekent dit dat dan ook de 1,3 miljard extra aardgasbaten, nu in de Miljoenennota bestemd voor globaal beleid, kunnen worden gebruikt voor uitsluitend gericht beleid, dus onder de voorwaarde die de Minister-President noemde?

Minister **Van Agt**: De zaken liggen aldus. Indien er een aanmerkelijke loonmatiging in 1981 zou komen ten opzichte van de endogene raming ad 8%, een matiging van ten minste 2%, maar liever meer, dan zou het kabinet het verantwoord vinden het financieringstekort met 1 miljard te verhogen. Niet iedereen waardeert overigens die operatie; sommigen vinden haar tamelijk riskant. Wij hebben in de Miljoenennota geschreven dat wij dit een verantwoordelijke verhoging zouden vinden. Uit die verhoging zou geput kunnen worden zowel ten behoeve van gericht beleid als van lastenverlichting. Wij heb-

Van Agt

ben die in de Miljoenennota als eventualiteiten naast elkaar opgevoerd. Mijn collega van Financiën zal straks in zijn bijdrage aan de tweede termijn nader ingaan op de bestemming van de aardgasbaten, zowel de 1,3 miljard als de 0,7 miljard die in 1982 ter beschikking zullen komen.

Dan is het, dunkt mij, goed nog een opmerking te maken over de perspectieven.....

De heer **Den Uyl** (PvdA): Ik begrijp dat de Minister-President een punt zet achter zijn fiscale excursies. Hierover wil ik nog een vraagje stellen. Is de Minister-President zich ervan bewust dat hij met zijn bespiegelende voorstellen over een invulling van de verhoging van de indirecte belastingen een geheel ander koopkracht- en inkomenseffect bereikt dan met de suggestie van de heer Lubbers over de introductie van een luxe-tarief in de BTW?

Minister **Van Agt**: Mijnheer de Voorzitter! De Minister van Financiën geeft te kennen zich daarvan nauwelijks bewust te zijn. En dat betekent dat ik dit bewustzijn zeker niet bij mij behoefte hebben.

De heer **Den Uyl** (PvdA): Ik vind dat u daarvoor aan de Minister van Financiën een slechte graadmeter hebt.

Minister **Van Agt**: Misschien is het goed ter wille van een nadere verheldering van wat het centrale probleem is in onze gedachtenwisseling, namelijk hoe wij van die afgrijselijke werkloosheid afkomen, nog het volgende te zeggen.

Er is van diverse zijden gepleit voor het, bijna per ommekeer, halveren van de huidige werkloosheid. Daarop zouden alle inspanningen moeten worden gericht. Sommigen van mijn critici binnen en buiten deze Kamer hebben, wanneer ik uiting gaf aan twijfel of het wel mogelijk zal zijn die halvering op zo korte termijn te bereiken, mij fatalisme verweten of gebrek aan engagement, of lauwheid, onvoorstelbare zelfs, of wat al niet. Laten wij ons wel realiseren hoe omvangrijk het probleem is. Wat betekent immers halvering van de nu al ontstane werkloosheid?

Dat betekent het volgende. Wij zullen binnenkort zitten – wij weten dat uit de berekeningen van het Planbureau – op het recordcijfer van 300.000 werklozen. Laten wij van dat cijfer, dat wij in de nabije toekomst kunnen bereiken, nu uitgaan. Willen wij dat halveren, dan zetten wij een doelstelling om het aantal werklozen op korte ter-

mijn te reduceren tot 150.000. Dat betekent dat er ten minste 150.000 arbeidsplaatsen moeten worden geschapen. De kwestie is echter ingewikkelder. Ter zake kundigen passen immers de vuistregel toe dat men, om twee mensen aan werk te helpen, drie arbeidsplaatsen moet scheppen. Waarom? Dit heeft te maken met het nadere arbeidsaanbod dat zich nog niet heeft gemanifesteerd, maar dat zich zal manifesteren wanneer er meer arbeidsplaatsen ter beschikking komen. Dat is een bekende vuistregel. Als men 150.000 mensen aan werk wil helpen, dan moet men 3/2 maal 150.000 arbeidsplaatsen scheppen. Dat is 225.000. Echter, wij weten ook dat in de komende jaren, volgens een vrij algemeen aanvaarde schatting, ongeveer 50.000 mensen 1 jaar zich extra zullen aanbieden voor de arbeidsmarkt, jaarlijks 50.000 mensen erbij die zullen vragen om toelating tot het arbeidsbestel. Als men dit neemt over een periode van vijf jaar, dan hebben wij, om die aanwas op te vangen, vijf maal 50.000 arbeidsplaatsen nodig. Dat is 250.000.

Conclusie: willen wij op de middellange termijn, over vijf jaar, aan het eind van de volgende kabinetsperiode, gekomen zijn tot een werkloosheid van de helft van het huidige niveau, dan vraagt dat van ons een inspanning tot realisering tussen nu en dan, van 250.000 plus 225.000, is 475.000 arbeidsplaatsen. Dat is een gigantische opgave. In het licht daarvan zeg ik, zonder iets tekort te doen aan ons engagement, aan onze betrokkenheid bij de ernst, in economisch en sociaal opzicht, van het probleem: Laten wij het probleem toch niet geringschatten en laten wij de daarvoor te brengen offers niet gauw te groot vinden. Ik zal nu in het kort de suggesties nalopen die de heer Joekes heeft gedaan tot verdere beheersing van de uitgaven voor sociale zekerheid. De eerste betreft een versnelling of verscherping van het voorgestelde volumebeleid: meer hulp aan mensen om uit de WAO en de AWW in het arbeidsproces terug te komen. 'Daarbij speelt een rol de toepassing van de 5%-regel. Tegelijkertijd moet de toepassing van het begrip 'passende arbeid' worden verscherpt. Daartoe is nodig een ministeriële aanwijzing aan de gewestelijke arbeidsbureaus', aldus de geachte afgevaardigde. Dit is neergelegd in de adviesaanvraag aan de SER, d.d. 28 augustus jl., respectievelijk op de bladzijden 7 en 12.

Dan kom ik tot de tweede suggestie. De geachte afgevaardigde sprak: 'Wij willen het ziekteverzuim daadwerkelijk bestrijden door invoering van een on-

betaalde eerste wachtdag voor iedereen.' Daarover spreekt de adviesaanvraag aan de SER ook, en wel op de bladzijden 11 en 12: 'Het kabinet wil hier nogmaals de eigen verantwoordelijkheid van de sociale partners voor een beperking van het ziekteverzuim benadrukken. Het is ons bekend dat een werkgroep van uw Commissie Sociale Verzekeringen reeds geruime tijd geleden een inventariserend rapport over omvang en aard van het ziekteverzuim en de oorzaken daarvan en mogelijke instrumenten ter bestrijding heeft afgerond. Het kabinet zou, met het oog op het bovenstaande, erop willen aandringen dat, op basis van die analyse en rekening houdend met van de kant van het kabinet onder andere in de Notitie Volumebeleid neergelegde gedachten, door uw Raad zo spoedig mogelijk een advies over de bestrijding van het ziekteverzuim wordt uitgebracht.' 'Daarbij zouden naar ons oordeel ook de gedachten over een eventueel eigen risico voor werkgevers en/of werknemers kunnen worden betrokken', wordt daaraan dan nog toegevoegd. Daarom kon de Minister van Financiën met recht en reden tijdens het interruptiedebat hierover verklaren – zoals hij deed – dat de eventualiteit van de wederinvoering van een carenzdag in de adviesaanvraag reeds ligt besloten.

Het derde punt ...

De heer **Kombrink** (PvdA): De Minister van Financiën ging veel verder. De Minister-President zal zich heel goed realiseren dat hij nu iets anders zegt dan de Minister van Financiën verleden week. De Minister-President citeert nu de adviesaanvraag, waarin wordt geformuleerd dat de mogelijkheid van een eigen risico voor werknemers en/of werkgevers zou kunnen worden bezien, zonder dat het kabinet zegt dat het zelf vóór dat eigen risico voor die werknemers is. Dat staat in die adviesaanvraag niet te lezen. Een standpuntbepaling van het kabinet is dan ook uitgebleven. Het antwoord van de Minister van Financiën van verleden week kwam neer op...

Minister **Van der Stee**: U moet letterlijk citeren!

De heer **Kombrink** (PvdA): Ik heb het stenogram hier bij mij! Hij stelde zich positief op tegenover de suggesties die de heer Joekes had gedaan. Bovendien was hij bereid – en dit incasseerde de heer Rietkerk heel dankbaar – die suggesties van de heer Joekes aan de adviesaanvraag, die al in augustus jl. de deur uit was gegaan, toe te voegen.

Van Agt

Minister **Albeda**: Lees dat eens voor!

Minister **Van der Stee**: Ja, lees dat eens voor!

Minister **Van Agt**: Mijnheer de Voorzitter! Het is niet aardig, wanneer collega's van mij vragen om voorlezing.....

De heer **Kombrink** (PvdA): Ik wil van die uitnodiging gebruik maken!

Minister **Van Agt**: Ik had dit gehele interruptiedebat natuurlijk wel zien aankomen. Er is helemaal niets nieuws voor mij bij.

De heer **Kombrink** (PvdA): Oh neen?

Minister **Van Agt**: Neen. Er komt dus een keurig antwoord. Daaraan ben ik nog volop bezig. Ik meen dat het ook uw kennis van de zaak ten goede zal komen als u mij dit antwoord even laat voleinden.

De heer **Kombrink** (PvdA): Ik had de indruk dat u al naar het derde element van de voorstellen van de VVD-fractie wilde overgaan.

Minister **Van Agt**: Ik begrijp het heel goed. Het aardige is dat ik, na alle elementen te hebben besproken, zal terugkeren naar het tweede.

De heer **Kombrink** (PvdA): Dat lijkt mij inderdaad volstrekt kenmerkend voor het kabinetsbeleid.

Minister **Van Agt**: Creativiteit, mijnheer de Voorzitter!

De heer **Kombrink** (PvdA): Maar ik kreeg de uitnodiging om te citeren...

De **Voorzitter**: Niet van de spreker.

De heer **Kombrink** (PvdA): ... van de Minister van Sociale Zaken.

De **Voorzitter**: Ja, maar die is niet aan het woord.

De heer **Kombrink** (PvdA): Ook die indruk had ik al vaker, mijnheer de Voorzitter.

Ik heb in mijn tweede termijn verwezen naar persberichten in een aantal avondbladen van vrijdag, namelijk Haagsche Courant en NRC Handelsblad, volgens welke de Minister van Sociale Zaken te kennen zou hebben gegeven het in het geheel niet met het antwoord van de Minister van Financiën eens te zijn. Kan de Minister-President dat bevestigen, zo heb ik gevraagd.

Minister **Van Agt**: Of ik het zal kunnen bevestigen, kortom hoe ik ook op deze vraag reageer, zal zo dadelijk blijken wanneer ik mijn arabeske zwenking zal maken terug naar punt 2.

De heer **Kombrink** (PvdA): Ik draai voorlopig nog even met u mee, maar ik zal mij vasthoudend opstellen als u erop terugkomt.

Minister **Van Agt**: Akkoord! We houden elkaar goed vast!

Punt drie van de geachte afgevaardigde de heer Joekes handelt over de controle op het misbruik van de sociale zekerheid. Het betreft zowel misbruik door werkgevers als misbruik door werknemers. Die controle moet intensiever gemaakt worden. Het kabinet vindt dit ook. Wij hebben dan ook in de ministerraad besloten ongeveer 500 arbeidsplaatsen uit het voor 1981 beschikbare bestand ter beschikking te stellen aan de gemeenten om deze gemeenten daarmee in staat te stellen een scherper en effectiever toezicht uit te oefenen op de wijze waarop gebruik wordt gemaakt van ons stelsel van sociale zekerheid en van bijstandverlening. Het vierde punt van de geachte afgevaardigde de heer Joekes vraagt om versnelling van het beleid tot invoering van de norm voor het aantal ziekenhuisbedden van vier op duizend inwoners. Het gaat hier om de bekende vier promille norm van de onvolprezen Hendriks. Wij zijn van deze versnelling overtuigde voorstanders. Tevens – en dat is punt vijf – zijn wij voorstander van een nadere toepassing van het profijtbeginsel, uiteraard voor zover het sociaal verantwoord is, maar dat zal ook de geachte afgevaardigde als een vanzelfsprekende randvoorwaarde aanvaarden.

Mijnheer de Voorzitter! ik heb, ook ter wille van de heer Kombrink – die zo dadelijk wel weer bij de interruptiemicrofoon zal verschijnen –, inmiddels het stenogram van de rede van Minister van der Stee gereed gelegd. In zijn tweede suggestie heeft de geachte afgevaardigde de heer Joekes gevraagd om zoveel mogelijk aandacht van de overheid en van werkgevers en werknemers – van hen in de eerste plaats, – voor het ernstig geworden probleem van de omvang van het ziekteverzuim. Ik hecht eraan om, door de verwijzing naar dat probleem door de geachte afgevaardigde daartoe in staat gesteld, enige nadere gegevens te vermelden over de ernst van dat vraagstuk. Ik noem een enkel cijfer ter indicatie daarvan. Was er in 1970 nog sprake van een totaal aantal van 585.000 zieken en arbeidsongeschikten uitgedrukt in manjaren, in 1980 – tien jaar later – zijn het er bijna 1 miljoen. Relateert men het aantal zieken aan de beroepsbevolking, dan blijkt dit te zijn opgelopen van 5% in 1960 via 7,5% in 1970 tot 10% nu.

Mijnheer de Voorzitter! Wij weten het, maar het is toch goed dit nog eens met een enkel cijfer te belichten. Het gaat hier inderdaad om een ernstig maatschappelijk probleem. De heer Kombrink wil weten of de Regering nu wel of niet de wederinvoering van een of meer carenzdagen wenst. Ik heb al te kennen gegeven dat de Regering in het algemeen een zo goed mogelijke beheersing van de uitgaven in de collectieve sector wenst, meer in het bijzonder van de overdrachtsuitgaven en daarbinnen met name van de uitgaven voor sociale zekerheid. Tot deze subcategorie behoren de hoge uitgaven ter zake van het ziekteverzuim. De Regering waardeert het wanneer ter oplossing van dit probleem suggesties worden aangedragen, zoals binnen en buiten deze Kamer is en wordt gedaan, in casu door de financiële woordvoerder van de fractie van de VVD. Het is goed dat suggesties, die op sociaal aanvaardbare wijze kunnen leiden tot beheersing van deze uitgaven, in de overweging worden betrokken ook binnen de SER en de Stichting van de Arbeid. Daarom zal de Regering hetgeen hieromtrent in de Kamer is besproken, ter kennis van de SER brengen. Hoe oordeelt het kabinet over de wederinvoering van een carenzdag? Het antwoord luidt dat ons specifieke oordeel over dit specifieke middel ter bestrijding van het probleem, in hoge mate zal worden bepaald door de context waarin zulk een maatregel wordt geplaatst. Dat is mijn antwoord op de vraag van de geachte afgevaardigde.

De heer **Kombrink** (PvdA): Het lijkt wel een doordenkertje! Ik mag dus constateren dat het kabinet weer terug is bij de adviesaanvraag van augustus jl. en dat de Minister-President met deze woorden hetgeen de Minister van Financiën de afgelopen vrijdag heeft gezegd, in de Handelingen weer heeft doorgestreept. De Minister van Financiën heeft nl. gezegd dat het kabinet zich positief opstelde ten aanzien van de door de VVD gedane suggesties en dat hij bereid was deze in een aanvullende adviesaanvraag aan de SER voor te leggen. Ik kan mij heel goed voorstellen dat de heer Rietkerk over het nu gegeven antwoord van de Minister-President uitermate ontevreden is, want de vraag blijft open, of na de behandeling van de verschillende elementen uit de voorstellen van de VVD door het kabinet een extra bedrag aan bezuinigingen voor 1981 wordt ingeboekt. Kern van de VVD-voorstellen was nl. dat daarmee een deel van premiestijging ongedaan zou kunnen worden gemaakt. Wij komen dus weer terug bij de vraag of de

Van Agt

Minister-President van mening is, dat via de door de VVD-fractie gedane suggesties, waarvan hij heeft gezegd dat het kabinet ermee bezig is, dat het kabinet er advies over moet vragen of dat het kabinet er nog geen standpunt over had bepaald, het genoemde bedrag van f 1,3 mld. voor het wegstrepen van de premiestijging kan worden vrijgemaakt?

Minister **Van Agt**: Collega Van der Stee heeft op de desbetreffende vraag van de heer Rietkerk geantwoord: Voorzover die zaken niet zijn meegenomen in de aanvraag zijn wij daartoe bereid. Ik heb zoëven gezegd, en ik neem daar geen woord van terug – ik neem trouwens ook niets terug van wat mijn collega in de eerste termijn heeft gezegd – wij zullen, hetgeen hier is gezegd over dit onderwerp door leden van het parlement en door de Regering, ter kennis brengen van de Sociaal Economische Raad.

De heer **Bakker** (CPN): Die is toch geabonneerd op de Handelingen.

De heer **Rietkerk** (VVD): Dat impliceert toch ook – misschien kan ik zo een misverstand bij de heer Kombrink wegnemen – dat ook de positieve waardering waarover de Minister-President vanmiddag heeft gesproken op gelijke wijze kenbaar zal worden gemaakt?

Minister **Van Agt**: Ik heb mij zoëven in positieve bewoordingen geuit over alle suggesties die kunnen bijdragen tot een beheersing van het niveau van de collectieve uitgaven en dan in het bijzonder van de overdrachtsuitgaven, met name de sociale zekerheidsuitgaven. Ik heb duidelijk gemaakt dat dit ook geldt voor suggesties die leiden kunnen tot een reductie van het fnuikend groot geworden ziekteverzuim. Ons past een zekere erkentelijkheid jegens al degenen die zich ervoor inspannen, suggesties aan te dragen die mede dit economisch en sociaal zeer ernstige probleem kunnen oplossen. In die geest heeft ook de Minister van Financiën gesproken. Zo doe ik het nu. Al hetgeen hier verhandeld is zal door ons ter kennis van de Sociaal Economische Raad worden gebracht.

De heer **Kombrink** (PvdA): Ik ben het volstrekt met de Minister-President eens dat, los van de inhoud, het doen van suggesties altijd positief is. Het ging er donderdag om dat het kabinet positief reageerde op een heel concrete suggestie, namelijk die van de eerste wachtdag. De Minister-President heeft daarvan vanmiddag gezegd – ik neem niet aan dat hij dat nu weer beoogt terug te trekken – dat het kabinet pas een standpunt zal bepalen nadat de SER daarover advies heeft uitgebracht. Hij heeft daarbij nog eens herhaald dat er in de adviesaanvraag ook geen standpunt is ingenomen. Er wordt slechts een advies gevraagd niet alleen voor de werknemers, maar ook voor de niet in het VVD-voorstel genoemde werkgevers. Er blijft dus een aanzienlijk verschil bestaan tussen de uitlating, namens het kabinet van de vorige week, waarbij positief over een concrete suggestie werd gedaan, en de uitlating van de Minister-President van vanmiddag.

Mag ik terugkeren naar de vraag wat die VVD-voorstellen financieel vertaald in de ogen van het kabinet voor 1981 opleveren, in ruil voor een pre-

Interruptie van de heer Rietkerk (VVD). Achter de kathedraal Minister-President Van Agt, bij de linker microfoon de heer Kombrink (PvdA)

Van Agt

mieverlichting, zoals die door de VVD wordt beoogd? Meent het kabinet daarvoor een bedrag te kunnen inzetten? Of is daarvoor, wat betreft het kabinet, eigenlijk geen aanleiding en geen ruimte?

Minister Van Agt: In de eerste plaats: ik herinner mij dat mijn collega van Financiën, antwoordend in eerste termijn, heeft gezegd: Ik waag mij niet aan een quantificering van al die suggesties met dezelfde stelligheid als waarmee de heer Joekes deze heeft aangedragen.

In de tweede plaats: voor zover die suggesties nog in 1981 kunnen worden gerealiseerd, zullen wij het beleid erop richten om de premies verlaagd te krijgen.

In de derde plaats: de Minister van Financiën, die voor en na wordt opgevoerd, heeft in dat interruptiedebat waarin de heer Kombrink met hem op dezelfde wijze aan de haal was als nu met mij, onder meer het volgende gezegd. Hij zei dat het kabinet de volumegroei van de sociale zekerheid op iedere aanvaardbare wijze wil limiteren. Die uitspraak heeft hij in de loop van het interruptiedebat vele malen herhaald, met geringe onderlinge nuances van louter redactionele aard. Ik heb gezegd – bij die tekst blijf ik; men kent mijn vriendelijke koppigheid – dat het oordeel van het kabinet over de suggestie met betrekking tot één of meer carenzdagen in sterke mate zal worden bepaald door de context, waarin zulk een maatregel wordt gesitueerd. Dat is geen aanvaarding van de maatregel a priori en los van de context, het is evenmin een verwerping van die maatregel, want de context kan het rechtvaardigen daarover ten slotte een positief oordeel te vellen.

De heer **Kombrink** (PvdA): Mijnheer de Voorzitter! Over dit onderdeel zegt de Minister-President in ieder geval indirect dat er op geen enkele wijze thans al een bedrag voor is te ramen. Dus voor dit moment is voorlopig een van de onderdelen van het VVD-voorstel weggestrept. Nu de VVD in dit debat door verdergaande bezuinigingen in de sociale verzekeringsuitgaven wil streven naar premieverlaging, is mijn vraag, wanneer dit volgens de Minister-President te overzien zal zijn. De VVD heeft heel concrete suggesties gedaan en gezegd, dat die tot verlaging van de premiestijging moet leiden. Naar mijn idee is gekozen voor een niet juiste aanpak. Gaat het kabinet daarop in, ja of neen. Dat is de poli-

tieke hoofdvraag. De Minister-President beantwoordt die steeds maar niet. Hij zegt alleen dat hij niet weet hoeveel het oplevert. Zolang hij dat niet weet, weet hij kennelijk ook niet of op de voorstellen tot verlaagde premiestijging kan worden ingegaan.

Minister Van Agt: Mijnheer de Voorzitter! Wij hopen op een spoedig SER-advies over deze zaken. Daar hebben wij ook nadrukkelijk om gevraagd. Wij zullen niet dralen met het bepalen van ons oordeel over dat SER-advies zodra het er is. Dat wil dus zeggen dat deze kwestie in een heel nabije toekomst haar beslag kan hebben gekregen.

Ik blijf nog even in de sfeer van de sociale zekerheid door te spreken over de afschaffing van de premierestitutie AOW/AWW aan de werkende gehuwde vrouw. Daarover is door de heer Terlouw een motie ingediend. In eerste termijn heb ik al gezegd dat het voornemen tot het niet restitueren van de AOW-premie moet worden gezien in verband met het verwezenlijken van gelijke rechten voor de gehuwde vrouw in de AOW. Daarover zijn we het wel eens. Tegenover de premie die aan de gehuwde vrouw zal worden gevraagd, zal een zelfstandig recht op uitkering van een AOW-pensioen voor de gehuwde vrouw komen te staan. Aan de projectgroep die zich met dit vraagstuk bezighoudt is gevraagd, haar werkzaamheden te versnellen. Op zeer korte termijn zal interdepartementaal overleg kunnen plaatshebben.

Daarna zal, naar verwachting op korte termijn, advies aan de SER worden gevraagd over de gelijke behandeling van mannen en vrouwen in de AOW. Wij streven ernaar het tijdsverloop tussen het tijdstip, waarop een hogere premie moet worden betaald en dat, waarop de nieuwe AOW rechten aan de vrouw zullen toevallen, zoveel mogelijk te bekorten.

Mijnheer de Voorzitter! Zoals u weet is het voornemen van de Regering tot afschaffing van de restitutie van de AOW/AWW-premie ter advisering voorgelegd aan de SER. Laten wij nu eerst het advies van de SER afwachten. Wij verwachten dat het advies rond eind november ter beschikking zal zijn. Daarna zal de Regering zich over het advies, en dus ook over deze zaak die in het advies besproken zal worden, nader beraden en van de uitkomsten van dat nadere beraad mededeling doen aan de Kamer. Het spreekt vanzelf, dat wij in het nadere beraad, te voeren op basis van het SER-advies, aan de ene kant rekening zullen hou-

den met het gegeven dat hier een beleidsvoornemen in het geding is dat de kosten in de desbetreffende sector met een half miljard zou kunnen verminderen en dat bij niet doorgaan door andere beleidsvoornemens, in beginsel in diezelfde sector, zou moeten worden vervangen. Aan de andere kant zullen wij ook rekening moeten houden met hetgeen in de Kamer over dit onderwerp naar voren is gebracht. Wij achter het van groot belang wat hierover in de Kamer is gezegd. Wij houden dat in gedachten wanneer wij straks een standpunt bepalen over het dan uitgebrachte SER-advies. Ik vraag de Kamer nu nog geen uitspraak te doen, omdat het SER-advies nog in bewerking is. Als de Kamer dit voorstel niet zou willen aanvaarden, komt er nog een reeks van tijdstippen waarop de Kamer dat, zou zij dat willen, duidelijk zou kunnen maken. Het vroegste tijdstip na vandaag zou het tijdstip zijn, waarop het kabinet in de Kamer terugkeert met een oordeel over het SER-advies. Een later tijdstip, maar nog steeds tijdig genoeg vanuit het standpunt van de heer Terlouw en degenen die denken zoals hij, zou dat kunnen zijn waarop de regering eventueel zou komen met een wetsvoorstel. Want als de regering met een wetsvoorstel komt, beslist de Kamer of het wordt aanvaard. Met andere woorden: het indienen van een motie over een zaak, die misschien uitmondt in een wetsvoorstel en waarover dus eigenlijk in een ordelijke procedure zou moeten worden beslist ter gelegenheid van de behandeling van dat wetsvoorstel, is zeer prematuur. Ik vraag de Kamer nu niet op de zaak vooruit te lopen door het doen van een uitspraak en hetzij deze motie in te trekken, maar dat is misschien wat veel gevraagd, hetzij de stemming daarover aan te houden tot een later, daartoe beter geschikt tijdstip, aangezien de SER zich nog beraadt en de Regering zich nog te beraden heeft over het uiteindelijke standpunt mede op basis van het komende advies van de SER.

De heer **Rietkerk** (VVD): Mag ik de woorden van de Minister-President zo verstaan, dat het kabinet niet het voornemen heeft met beperkingen van de restitutie van de premie te komen zonder dat daarbij gelijktijdig ook de gelijkheid van rechten is geregeld?

Minister Van Agt: Of ik een volledige coincidentie kan beloven weet ik niet, maar wat ik wel kan zeggen is dat het streven erop is gericht het tijdsverloop tussen afschaffing van de restitutie en invoering van een zelfstandig recht op uitkering zo kort mogelijk te doen zijn.

Van Agt

Of er een volledige coincidentie kan zijn durf ik niet aanstonds te verklaren.

De heer **Terlouw** (D'66): Mijnheer de Voorzitter! De Minister-President heeft het enigszins doen voorkomen alsof ik een uitspraak van de Kamer verlang over iets voorbarigs, iets incidentiels. Ik denk dat eerder de Regering een vrij incidenteel beleidsvoornemen bekend heeft gemaakt en daarover een adviesaanvraag heeft gedaan. Het is nu tijd dat de Kamer zich over zo iets uitsprekt. Ik denk dat de Minister-President en ik het erover eens zijn, dat het gewenst is, een inkomensbeleid te ontwikkelen voor gezinnen of samenlevingseenheden met meer inkomens. Als dat het geval was, zou ik er geen bezwaar tegen hebben, maar wat hier gebeurd is dat om een zodanig beleid te formuleren op dit gebied er een greep wordt gedaan en daarover een adviesaanvraag bij de SER wordt ingediend. Dat wordt mijns inziens incidenteel en past niet in de samenhang van het geheel, zodat ik het gewenst vind dat de Kamer zo'n ontwikkeling bij voorbaat stopzet.

Minister **Van Agt**: De Kamer kan natuurlijk op elk tijdstip een uitspraak doen als door de heer Terlouw gevraagd. Mijn betoog houdt niet meer in dan dat het rijkelijk vroeg is om een oordeel uit te spreken over een onderwerp dat aan de Sociaal-Economische Raad is voorgelegd. De Regering heeft zich daarover nog geen eindoordeel gevormd. In geval dat eindoordeel positief mocht uitvallen, n'en déplaïse hetgeen hier inmiddels is besproken, dan zou dat uitmonden in een wetsontwerp, omtrent de aanvaarding of verwerping waarvan de Kamer te beslissen zal hebben. C'est bien simple!

De heer **Kombrink** (PvdA): Zou de Minister-President nu de dingen toch zo simpel zijn kunnen toezeggen, dat wanneer over dit onderwerp een adviesaanvraag wordt opgesteld, daarbij ook het alternatief van verhoging van de premiegrens wordt betrokken? De restitutieproblematiek zou dan aanzienlijk worden verminderd.

Minister **Van Agt**: Mijnheer de Voorzitter! Is het nu de geachte afgevaardigde Kombrink die een nadere adviesaanvraag aan de SER wil?

De heer **Kombrink** (PvdA): Neen, in het debat is de vraag aan de orde geweest waarom het kabinet zo op de restitutieproblematiek hamert, aangezien er ook heel goede alternatieven zouden kunnen zijn. Mijn vraag is daarom of

het kabinet in de adviesaanvraag ook alternatieven meeneemt dan wel of het zich zodanig blijft verslingeren aan de restitutieproblematiek, dat het zich daarmee tegenover een klaarblijkelijke kamermeerderheid vanzelf in de nesten werkt.

Minister **Van Agt**: Mijnheer de Voorzitter! Wij hebben advies aan de SER gevraagd. Dat advies zal ons naar verwachting aan het eind van de volgende maand bereiken. Bij ons oordeel over dat advies zullen wij alle uitspraken betrekken, die in dit kamerdebat zijn gedaan, die wij ook dan nog kunnen aanmerken als wijsheid.

De heer **Den Uyl** (PvdA): De helderste uitspraak is een aanvaarde motie. Kennelijk stelt u dat op prijs.

Minister **Van Agt**: Och, mijn levensgeluk zou niet geheel en al teloor gaan wanneer de Kamer zou besluiten tot het ondernemen van een premature actie.

De heer **Bakker** (CPN): Hoe kunt u nu spreken over 'prematuur' als in de miljoenennota hiervoor een bedrag is opgenomen?

Minister **Van Agt**: Als dit beleidsvoornemen niet wordt doorgezet hebben wij een vervanging te zoeken door middel van een andere voorziening. Dit alles heeft betrekking op 1982 en daaruit blijkt dat wij een flink eind vooruitdenken.

De heer **Terlouw** (D'66): Het gaat toch om een beleidsvoornemen, dat is opgenomen in de miljoenennota? Het is toch volkomen op zijn plaats dat de Kamer tijdens de algemene beschouwingen een uitspraak doet over zo'n beleidsvoornemen?

Minister **Van Agt**: Ik ontzeg de Kamer het recht niet om die uitspraak te doen. Ik geef de Kamer een vriendelijke wenk om van dat recht op de meest verstandige wijze gebruik te maken.

Diverse geachte afgevaardigden hebben gevraagd naar het eindoordeel van de Regering over de motie-De Vries met betrekking tot de koopkracht in 1980. Verleden week is die motie aangenomen in een uitgebreide commissievergadering van de vaste commissie voor Sociale Zaken. Daarin wordt voorgesteld de verhoging van minimumloon en sociale uitkering per 1 januari aanstaande te vervroegen met een maand. Dat wil zeggen dat gevraagd wordt het middel van de voorindexering te hanteren of via een afzonderlijke wettelijke regeling eenzelfde effect te bereiken. De Minister van Sociale Zaken heeft in die vergadering

duidelijk kenbaar gemaakt bedenkingen te hebben tegen het voorstel, neergelegd in die motie. Ik hoef die bedenkingen thans niet opnieuw te verwoorden. Hij heeft er een en ander maal op gewezen dat, als we 1979 en 1980 te zamen bezien, de koopkracht van de minima gehandhaafd wordt. Wanneer men 1980 op zichzelf beschouwt, is dit net niet het geval.

Mijnheer de Voorzitter! In samenhang met het feit dat we èn voor 1979 èn voor 1980 de nullijn voor de minima hebben ingezet is die constatering niet zonder belang. Ook wij betreuren het natuurlijk dat de koopkracht in 1980, wil men dat jaar dan toch afzonderlijk beschouwen, naar uiteindelijk blijkt niet helemaal kan worden gehandhaafd. Daarom hebben wij begrip voor de intenties, neergelegd in de motie-De Vries. Wij hechten aan de relatie met de gigantische problematiek in 1981.

Mijnheer de Voorzitter! Wij zijn bereid, de motie-De Vries uit te voeren. Ik teken daarbij het volgende onmiddellijk aan. Ons mag dan straks het effect van de uitvoering van die motie niet worden tegengeworpen, wanneer het gaat om de evaluatie van het inkomensbeeld van 1981. Als ik dat beding hierbij uitdrukkelijk stellen mag, zijn wij tot het maken van deze uit de beste intenties gevraagde geste bereid.

De heer **Van der Doef** (PvdA): Welke vorm zal daarbij worden gekozen?

Minister **Van Agt**: De Minister van Sociale Zaken zegt mij, dat dit afhangt van de modaliteiten van het beleid voor 1981.

De heer **Van der Doef** (PvdA): Wanneer zijn deze bekend?

Minister **Van Agt**: Na afloop van het gesprek in de Stichting van de Arbeid.

De heer **Van der Doef** (PvdA): Is het dan nog technisch mogelijk, uitvoering te geven aan de beide varianten, die in de motie-De Vries voorkomen? Of is inmiddels het tijdstip gekomen, waarop ten minste een van beide varianten nu moet worden uitgevoerd, namelijk die waarbij de voorindexering per 1 december plaatsvindt. Ik denk overigens dat de uitkering in eens niet veel minder voorbereidingstijd vraagt, wil dit althans nog in dit kwartaal worden gerealiseerd.

Minister **Albeda**: Het toeval wil, dat ook het uitvoering geven aan onze voornemens ten aanzien van het beleid in 1981 op korte termijn zal moeten beginnen, willen wij althans nog per 1 januari die omvangrijke operatie

Van Agt

op het gebied van de inkomstenbelasting en de indirecte belastingen uitvoeren. Wij zitten dus toch in de situatie, waarin op korte termijn besluiten zullen worden genomen.

De heer **Van der Doef** (PvdA): Het gaat mij erom, dat wij zeker weten dat de motie tijdig wordt uitgevoerd, maar ook dat er een ongeclausuleerde mededeling van de Minister-President ligt, zodat er niet later weer technische problemen of andere argumenten kunnen worden aangevoerd, die tot niet-uitvoering van deze motie leiden. Wij hebben wat dat betreft enig leergeld betaald.

De heer **De Vries** (CDA): Mag ik de mededeling van de Minister-President zo uitleggen, dat het kabinet het voornemen heeft, zo tijdig een beslissing te nemen, dat die uitkering nog in de maand december kan worden gedaan?

Minister **Van Agt**: Ja, luidt het antwoord. Ik kom op de woningbouw. De heer Lubbers heeft ook in tweede termijn aandacht gevraagd voor de bouw van woningen. Hij vraagt van de Regering de inspanning om tussen nu en medio 1981 vergunningen af te geven voor 60.000 woningen. Mag ik alvorens op deze wens in te gaan, nog enkele feiten vermelden. 1. De rijksoverheid is afhankelijk van initiatieven van woningbouwverenigingen, gemeenten en particulieren. De gemiddelde voorbereidingsduur van woningwetplannen is nu één à twee jaar. 2. In de afgelopen jaren is op 1 juli een vrij constant uitgifteniveau bereikt van 40 à 50 procent van het totale aantal beschikkingen en vergunningen. 3. Als gevolg van het zogenaamde aanjaagbeleid in het afgelopen jaar bevindt zich nu een groot aantal plannen in de pijplijn. Dank zij de aanwezigheid van een vrij groot aantal plannen in de pijplijn zal het, met voortzetting van dat aanjaagbeleid, waarschijnlijk mogelijk zijn, in 1981 meer dan 50 procent van het jaarprogramma in het eerste halfjaar van beschikkingen en vergunningen te voorzien. Wij denken aan de motie die vraagt om ophoging van de streefcijfers voor het eerste halfjaar 1981 uitvoering te kunnen geven.

Mijnheer de Voorzitter! Mag ik in antwoord op hetgeen verder over de woningbouw nog gezegd is in de tweede termijn, er nogmaals op wijzen dat voor de gesubsidieerde sector het programma is uitgebreid. De door de geachte afgevaardigde de heer Den Uyl gesignaleerde daling van het

bouwprogramma van 106.000 naar 100.000 wordt helemaal veroorzaakt doordat de Regering er rekening mee houdt, dat in de vrije sector in 1981 ongeveer 7000 woningen minder zullen worden gebouwd. In dit verband wil ik er nog eens de aandacht voor vragen, dat het kabinet heeft gekozen – dat is vandaag nog eens in lapidaire bewoordingen bevestigd – voor een beleid waarvan één van de belangrijke elementen een verhoging is van de middelen, voor gericht beleid dat wij daarbij heel in het bijzonder aan de woningbouw denken.

De heer **Van Dam** (PvdA): Ik wil de Minister-President iets vragen over de motie van de heer Lubbers. Daarin wordt gevraagd om uitgifte van beschikkingen. Ik neem toch aan dat de intentie van die motie is, meer huizen te bouwen dan thans is voorzien? Om meer huizen te bouwen is geld nodig. Daarvoor moet het programma van 1980 worden verhoogd. Is de Regering bereid, het programma voor de in 1980 te bouwen woningen te verhogen of niet?

Minister **Van Agt**: Hebben wij het nu over 1980 of over 1981?

De heer **Van Dam** (PvdA): Dat is een vergissing. Ik zei 1980, maar dat moet zijn 1981; het programma voor het volgend jaar.

Minister **Van Agt**: Wat ik zoëven gezegd heb, houdt in: wij zullen ons tot het uiterste inspannen, zoveel mogelijk van het opgestelde programma te realiseren in de eerste helft van het jaar 1981. Bovendien heb ik gezegd, dat wij, indien loonmatiging wordt gerealiseerd, door een vergroting van het financieringstekort ruimte vinden voor versterking van het gericht beleid. In die ruimte hebben wij een bijzondere aandacht voor de woningbouw.

De heer **Van Dam** (PvdA): Ik begrijp dus goed, dat het programma voor 1981 vooralsnog ongewijzigd blijft.

Minister **Van Agt**: Dat is geen redelijke en zelfs geen logische conclusie uit hetgeen ik zoëven heb gezegd.

De geachte afgevaardigde de heer Den Uyl heeft ook een opmerking gemaakt over het feit, dat de Regering wel uitvoerig spreekt over een verhoging van de huurderslasten, maar zwijgt over de woonlasten van de eigenaar/bewoners. In mijn antwoord aan de heer Van Dijk heb ik al medegedeeld, dat op korte termijn een studie zal worden afgerond over de hoogte van het huurwaardeforfait in de in-

komstenbelasting. Het heeft weinig zin, nu vooruit te lopen op die studie. Wel wil ik uitdrukkelijk vaststellen, dat er een duidelijke relatie moet liggen tussen de hoogte van de huren die in Nederland worden betaald en de hoogte van het huurwaardeforfait. Maar laten wij hierover verder discussiëren, wanneer het resultaat van de studie over het huurwaardeforfait in de Kamer ter beschikking zal zijn.

De heer **De Beer** (VVD): De Minister-President zegt, dat er verband zal worden gelegd tussen het huurwaardeforfait en de huren die in Nederland betaald worden. Het huurwaardeforfait is een saldo van de huurwaarde van het eigen huis en de onderhoudskosten. Ik neem aan dat de gestegen onderhoudskosten ook in de beschouwingen zullen worden betrokken?

Minister **Van Agt**: Het antwoord op die vraag is bevestigend.

De geachte afgevaardigde de heer Lubbers heeft in twee termijnen opmerkingen gemaakt over de profijtgedachte. Met name heeft hij de financiering van de quataire sector in relatie daarmee aan de orde gesteld. Hij sprak de wenselijkheid uit het collectieve financieringsaandeel in die sector, dat de laatste jaren op ca. 70% ligt, te verminderen. Met die gedachtengang kunnen wij geheel instemmen. Een verdere toepassing van het profijtbeginsel in de komende jaren, overigens niet alléén in de quataire sector maar ook daarbuiten, achten ook wij gewenst.

In de Miljoenennota zijn daarover enkele opmerkingen gemaakt. Daar is gesteld, dat in het kader van de heroverwegingsprocedure ook zal moeten worden onderzocht in hoeverre besparingen kunnen worden bereikt door een sterker toepassing van de profijtgedachte. De personeelsvoorziening en de financiering van de quataire sector lijken ons goede onderwerpen voor die heroverwegingsprocedure.

Jammer, dat de heer Lubbers op het ene punt waar het kabinet nu juist aan die profijtgedachte toepassing wilde geven, namelijk de retributies bij CRM, zich daarvan geen klare voorstander heeft getoond. Ook de in het verleden gevoerde discussies over de eigen bijdrage in de gezondheidszorg en over de verhoging van de tarieven van het openbaar vervoer geven ons op dit stuk, geen aanleiding tot blijmoedigheid. Wij hopen dat in de toekomst de toepassing van de profijtgedachte op meer terreinen bespreekbaar zal blijken dan tot dusverre.

Van Agt

De heer **Lubbers** (CDA): Mag ik de Minister-President in het teken van de wederzijdse blijmoedigheid eraan herinneren dat bij de inzet van de debatten over Bestek '81 met name de ombuigingsvoorstellen in de sector Volksgezondheid in mijn fractie aanleiding zijn geweest een aantal kritische kanttekeningen te maken, met de vraag of wij niet naar een integrale opzet van dit vraagstuk toe moesten, waarin dan ook zou passen een systeem van 'eigen bijdragen'? Zou de Eerste Minister met mij een stukje blijmoedigheid kunnen delen over het feit dat vandaag onder meer dat onderdeel van Bestek '81 ten volle gerealiseerd is?

Minister **Van Agt**: De herinnering daaraan, nu levend geworden, fleurt mij ter plaatse op!

Met betrekking tot de werkgelegenheid in de quartaire sector wil ik nog opmerken dat het kabinet bereid is aan het Sociaal en Cultureel Planbureau de opdracht te geven in samenspraak met het Centraal Plan Bureau een verdere verkenning op te stellen van behoeften en mogelijkheden in die quartaire sector. Deze verkenning als vervolg op de onlangs door het Sociaal en Cultureel Planbureau uitgebrachte prognose van de personeelsbehoefte in de quartaire sector zou kunnen uitmonden in een schematische opzet voor een planning voor de komende jaren.

De geachte afgevaardigde de heer Verbrugh heeft gevraagd om een dusdanige versterking van het CBS, dat deze instelling kan bevorderen, dat een goed inzicht ontstaat in de inkomens en in het aantal arbeidsplaatsen van huishoudingen. Ten aanzien van dat verzoek merk ik op, dat het CBS al doende is met de uitwerking van een onderzoek naar huishoudensinkomens over 1977. Dit onderzoek zal informatie geven over de verwerving en de verdeling van inkomens zowel per individuele inkomensstrekkers als per huishouden. De resultaten van dit onderzoek zullen begin volgend jaar beschikbaar komen. Daarenboven is het van belang dat op het Ministerie van Sociale Zaken onlangs het initiatief is genomen tot het verzamelen van gegevens betreffende de verdeling van arbeid en inkomen over huishoudens. Het betreft het verwerven van enquêtemateriaal, onder meer van het Sociaal-Cultureel Planbureau. Met het oog op deze activiteiten vinden wij een uitbreiding van de mankracht niet nodig voor het verwezenlijken van het door de heer Verbrugh genoemde doel, dat wij overigens ook zelf een goed en behartigenswaardig doel vinden.

Ik wil nog een paar opmerkingen maken over de zaak van het onderwijs. De Regering heeft ervan kennis genomen dat in deze Kamer de opvatting prevaleert, dat de onderwijssalarissen niet geheel en al ontkoppeld moeten worden van de ambtelijke salarissen. Wij hebben de Kamer gevraagd vertrekpunten te geven voor de richting waarin voor het probleem een oplossing zou moeten worden gezocht. Die vertrekpunten zijn geformuleerd, met name in de motie van de geachte afgevaardigden de heren Rietkerk en Lubbers.

Wij kunnen na twee termijnen vaststellen dat er min of meer overeenstemming bestaat in de Kamer over een aantal elementen die bij de oplossing van het probleem in aanmerking moeten worden genomen. Wij zijn het erover eens dat de te zoeken oplossing de kwaliteit van het onderwijs geen wezenlijke schade mag toebrengen.

Ik heb instemming beluisterd bij de fracties met het streven van de Regering de werkgelegenheid in het onderwijs zoveel mogelijk te ontzien. De Regering heeft verder in eerste termijn gesteld – vanuit de Kamer is dat niet bestreden – dat aan verhoging van enige retributies, cursus- en collegegelden, kan worden gedacht, maar dat daardoor geen versperring mag worden opgeworpen van deelneming aan het onderwijs.

Vele fracties hebben een wijziging in inkomens bij het onderwijs op zich zelf niet afgewezen. Die inkomens zijn op zich beschouwd immers redelijk tot goed. Men hecht er echter aan de samenhangen met de ambtelijke salarissen niet geheel te verbreken. De Regering stemt in met de door de regeringsfracties gedane suggesties, die met name zijn opgenomen in de motie van de heren Rietkerk en Lubbers. Wij zeggen toe dat de kritische doorlichting van de salarisstructuur in het onderwijs, waarom in die motie wordt gevraagd, zoveel mogelijk zal worden versneld.

Ik wil nog een enkel woord spreken over de maatschappelijke discussie over kernenergie, in relatie tot de te verwachten actie bij Dodewaard.

De heer **Terlouw** (D'66): Mag ik nog een nadere verduidelijking vragen over de begroting van Onderwijs? In de motie van de heren Rietkerk en Lubbers staan nauwelijks concrete suggesties om het gat te dichten. Er staat wel dat de Regering een andere begroting moet opstellen op dit punt. Uit het antwoord van de Minister-President wordt mij nog niet erg duidelijk hoe dit nu zijn beslag zal krijgen.

Minister **Van Agt**: Duidelijk is welke randvoorwaarden bij het zoeken naar een nadere oplossing in acht moeten worden genomen. Verder zijn uit de Kamer, alvorens de motie-Rietkerk/Lubbers werd ingediend, een aantal suggesties aangedragen, die wij, toetsend aan die randvoorwaarden, ons ten nutte zullen maken bij het zoeken van een alternatieve oplossing.

De heer **Terlouw** (D'66): De Minister van Onderwijs en Wetenschappen heeft ooit in een radio-uitzending gezegd dat de algemene politieke en financiële beschouwingen ervoor dienen, de verdeling over de verschillende begrotingshoofdstukken vast te stellen. Dat is juist. Nu zou ik dan ook ten minste willen weten of het bedrag van f 265 mln. zal worden gevonden in de begroting van Onderwijs dan wel gedeeltelijk daarbuiten, omdat wij na deze beschouwingen de gelegenheid niet meer zullen krijgen, daarover een oordeel uit te spreken.

Minister **Van Agt**: Mijnheer de Voorzitter! Wij zijn met een duidelijk voorstel in de Kamer gekomen. Wij hebben ons huiswerk gedaan. Een geheel andere zaak is dat deze paragraaf van ons huiswerk door de Kamer niet met een voldoende wordt gehonoreerd. De Kamer wil een andere oplossing, en heeft daarvoor suggesties gedaan en randvoorwaarden geformuleerd. Het is ons niet mogelijk nu al een kant en klaar voorstel aan te dragen, slechts enige etmalen nadat deze kristallisatie van opvattingen in de Kamer over de bezuinigingen bij Onderwijs en Wetenschappen zich heeft gemanifesteerd.

De heer **Terlouw** (D'66): Mijnheer de Voorzitter! Hiermee worden wij toch voor een aanzienlijk probleem gesteld! Wij beginnen vanaf morgen met de behandeling van de verschillende begrotingshoofdstukken. Het mag dan toch niet meer voorkomen dat bij voorbeeld over een week een deel van het benodigde geld voor de onderwijsbegroting zou worden ontleend aan een al door de Kamer behandeld hoofdstuk!

Minister **Van Agt**: Wij zullen natuurlijk trachten zo snel mogelijk die nadere oplossing te formuleren. Dat spreekt vanzelf. Wij kunnen echter geen ijzer met handen breken. Dat is onmogelijk. In een periode waarin al zo vele bezuinigingsrondes over de rijksbegroting zijn gegaan, wordt, naar vanzelf spreekt, het vinden van oplossingen steeds, zelfs in progressieve mate, moeilijker.

Interruptie van de heer Terlouw (D'66)

De heer **Den Uyl** (PvdA): Ik vind dat u uw huiswerk toch onvoldoende doet wanneer u niet zegt: van die f 265 mln. zal dit bedrag ten laste van O & W worden gebracht, de rest ten laste van andere begrotingen. De Kamer kan niet nu andere begrotingshoofdstukken gaan behandelen zonder dat zij daarentrent het kabinetsstandpunt kent. Ik nodig u dus echt uit, daaromtrent in de loop van dit debat een uitspraak te doen. Zonder die kan het niet. U heeft geen ijzer met handen te breken; u hoeft niet alle bezuinigingen in te vullen. U moet wel de keuze doen die lag opgesloten in uw aanvaarding van de desbetreffende motie, door aan te geven welk bedrag voor rekening van O & W zal komen en welk bedrag voor rekening van de andere departementen.

Minister **Van Agt**: Ik wil ook niet onvermeld laten en er in dit interruptie-debat nog eens de aandacht voor vragen dat het probleem van de f 265 mln., of wat daarvan zou overblijven nadat de stofkam-Rietkerk nog eens zijn werk heeft gedaan, er anders bij kan komen te liggen naargelang de uitkomst van het op loonmatiging gericht

te beleid voor 1981. Er is een relatie met de uitkomst van het loonmatigingsbeleid voor 1981. Het is ook daarom dat niet alleen de Kamer maar ook de Regering enigermate verkeert in de positie van te moeten werken met onbekenden in het totale spel.

Mevrouw **Beckers-de Bruijn** (PPR): De Minister-President heeft in zijn antwoord in eerste termijn die 265 mln. al maar genoemd in het kader van een onderwijsbezuinigingsmaatregel. Spreekt hij nu over het totale inkomensbeleid of heeft hij het nog steeds over die onderwijsbezuinigingsmaatregel?

Minister **Van Agt**: Wat ik zoëven heb gezegd over de relatie tussen het probleem van de 265 mln., of van hetgeen daarvan zou overblijven na de stofkamprocedure, en de uitkomst van onze pogingen om een optimale loonmatiging te realiseren, moet aldus worden begrepen. De begroting van Onderwijs en Wetenschappen is, zoals men weet, een uiterst loongevoelige begroting; 80% van die begroting bestaat uit salarissen. Naar de mate waarin een loonmatiging 1981 kan worden gerealiseerd, daalt de salarispost op de rijksbegroting. Dat wordt

met name voelbaar op een departement als dat van Onderwijs en Wetenschappen.

De heer **Verbrugh** (GPV): De Minister brengt dit nu in verband met de loonmatiging. Hij is sterk in het plaatsen van bepaalde problemen in een groter verband. Ik had dan ook verwacht dat hij erop zou wijzen, evenals hij dat in zijn eerdere beantwoording heeft gedaan, dat hier sprake is van een complex van: a. de loonmatiging; b. de aangekondigde vermindering van directe belastingen; c. wijziging van het financieringstekort.

Bij dat complex komt nu ook hetgeen er na de stofkamprocedure van de 265 mln. overblijft. Als de Minister het zo had gezegd, zou ik het hebben begrepen. Maar nu hij slechts verwijst naar de salarismatiging, krijg ik de indruk dat er zo'n salarismatiging komt dat die precies overeenkomt met de 265 mln. Op die manier zou het gemakkelijk zijn, maar hij weet helemaal niet of het zo loopt.

Nogmaals, als de Minister het in het zojuist door mij geschetste brede complex plaatst, begrijp ik het en ben ik tevreden. Dan zie ik het in een algemeen verband staan. Is dat laatste juist?

Van Agt

Minister **Van Agt**: Mijnheer de Voorzitter! Het is omdat er verbanden liggen als door de geachte afgevaardigde geschetst, dat ik zoëven uitsprak dat wij min of meer met een onbekende moeten opereren in deze fase. Wij zullen zo gauw mogelijk aan de Kamer laten weten welk standpunt wij ter zake nader betrekken. Dit zal inderdaad niet bijster lang op zich kunnen laten wachten.

Ik voeg hieraan toe dat voor zover de opstellingen die wij in de zeer nabije toekomst zullen maken voor de begroting van Onderwijs en Wetenschappen in 1981 niet bestand zouden blijken tegen later opkomende gegevens en feiten, *natuurlijk nog het instrument van de voorjaarsnota* beschikbaar is.

De heer **Terlouw** (D'66): Mijnheer de Voorzitter! ik heb nog twee korte opmerkingen. Ten eerste merk ik op dat als er door loonmatiging verlichting komt voor onder andere de begroting voor Onderwijs en Wetenschappen, toch feitelijk het gat daarmee niet mag worden gedicht!

Een belangrijkere opmerking is, dat de Minister-President gezegd heeft dat de meerderheid van de Kamer de onderwijssalarissen niet geheel en al zou willen loskoppelen van de ambtenarsalarissen. Volgens mij is dat een onvoldoende weergave van het standpunt van de Kamer. De Kamer wil naar mijn stellige indruk de salarissen in het geheel niet loskoppelen. Ik merk dit op omdat ik vrees uit de woorden van de Minister-President te moeten beluisteren, dat er een oplossing zou kunnen worden voorgesteld door het kabinet nadat wij deze beschouwingen hebben afgerond, waarin een deel van de ont koppeling zou blijven bestaan.

Minister **Van Agt**: Zoals ik bij een ander onderwerp al te kennen heb gegeven, zullen wij bij het formuleren van een nadere oplossing betrekken al hetgeen de Kamer ons aan wijsheden heeft aangereikt.

De heer **Bakker** (CPN): Het lijkt de Raad van State wel!

Minister **Van Agt**: Is dat geen mooi voorbeeld?

De heer **Bakker** (CPN): Dat zijn wij toch niet!

De heer **Den Uyl** (PvdA): Het is natuurlijk een schitterende formule, maar de Minister-President blijft in gebreke om de Kamer in de gelegenheid te stellen met de begrotingsbehandeling te beginnen. Hij moet een keuze doen. Als hij zegt uit de verdere loonmatiging een zekere opbrengst te verwachten,

moet hij die invullen en voor de rest bezuinigen, op welke begroting dan ook. De Kamer kan niet zinnig aan het werk als de Minister-President deze keuze niet doet. Het is toch niet zo moeilijk om in te steken op een extra loonmatiging? Dat zal hij vaker moeten doen. Valt het tegen, dan kan hij altijd bij de Kamer terugkomen, maar hij moet nu een keuze doen!

Minister **Van Agt**: Wij hebben enig be raad nodig om voor dit probleem een andere oplossing te bedenken met in achtneming van de geschetste randvoorwaarden nu de Kamer de door ons aangedragen oplossing in meerderheid niet aanvaardt. Wij zullen dat zo gauw mogelijk doen. Mocht de oplossing die wij de Kamer dan aanbieden, toch nog onvolkomen blijken, dan kan de Voorjaarsnota nog soelaas brengen.

De heren Den Uyl en Lubbers hebben gesproken over de positie van de twee bestaande kerncentrales in het kader van de maatschappelijke discussie over kernenergie. Wij hebben in eerste termijn al duidelijk gemaakt, dat het in de maatschappelijke discussie gaat om de totale energieproblematiek en om de voorbereiding van een verantwoorde besluitvorming door Regering en parlement over het wel of niet uitbreiden van de rol van de kernenergie in de nationale energievoorziening. De uitkomsten van de maatschappelijke discussie kunnen de Regering en het parlement in gemeen overleg zelfs doen besluiten tot sluiting van de bestaande centrales.

De Regering brengt in de discussie – dat is een en ander maal gezegd en het is zelfs haar plicht – haar eigen standpunt in en stelt dit naast andere die naar voren zullen worden gebracht, ter maatschappelijke discussie. Wanneer na afloop van de maatschappelijke discussie de conclusie wordt getrokken dat kernenergie als zodanig onaanvaardbaar is, zal dat natuurlijk consequenties hebben voor de reeds bestaande centrales. Wanneer evenwel op energiepolitieke, economische, ruimtelijke of andere gronden uitbreiding van kernenergie wordt afgewezen, behoeft dit voor de bestaande centrales geen consequenties te hebben. Ik meen dat dit duidelijk is.

Wat de rol van scenario's in de maatschappelijke discussie betreft, heb ik al aangegeven dat ook alternatieve scenario's kunnen worden ingebracht. Mede ter uitvoering van de motie-Eversdijk heeft de Minister van Economische Zaken hierover advies gevraagd aan de Algemene Energieraad. Het is overigens wezenlijk dat de

stuurgroep de vrijheid behoudt om de maatschappelijke discussie naar eigen inzicht te leiden. Dat houdt in dat het de taak van de stuurgroep zal zijn te bepalen welke rol scenario's zullen gaan spelen. Over het dictum van de motie-Beckers kan ik het volgende zeggen.

Over de relatie tussen de komende maatschappelijke discussie en de eventualiteit dat de twee nu bestaande kerncentrales niet in bedrijf zullen worden gehouden, heb ik zoëven duidelijk taal gesproken.

Wat het gestelde onder b. betreft: de Minister van Economische Zaken is doende uitvoering te geven aan de daar genoemde motie-Eversdijk. Het tijdschema voor de maatschappelijke discussie doorlichten, zoals onder c. van de motie wordt gevraagd, lijkt mij geen probleem.

Ik wil hieraan nog een opmerking toevoegen over het slot van de motie van mevrouw Beckers, dat luidt: 'en op basis daarvan de initiatiefnemers uit te nodigen voor een gesprek over hun grieven ten aanzien van het beleid.'. Men heeft het wellicht al vernomen: morgenmiddag zal de Minister van Economische Zaken een gesprek hebben met vertegenwoordigers van de actiegroep Stop Dodewaard.

Ik heb hiermee, bij implicatie, ook antwoord gegeven op vragen van de heer Van der Spek hierover.

De heer Rietkerk heeft een opmerking gemaakt over winkeldiefstallen van goederen van een waarde beneden de vijftig gulden. Hij heeft het justitiële beleid ter zake aan de orde gesteld, naar aanleiding van enkele perspublicaties. Bij winkeldiefstallen tot een bedrag van vijftig gulden zou er niet meer worden verbaliseerd of niet meer worden vervolgd. Dus zou er, aldus de heer Rietkerk, geen sprake meer zijn van rechtshandhaving.

Er is geen landelijke richtlijn van die aard. Wel is het vraagstuk van de bestrijding van deze kleine criminaliteit voorwerp van breed beraad en studie. De Minister van Justitie houdt zich gereed voor, verheugt zich zelfs op een diepergaande bespreking van deze kwestie bij de behandeling van zijn begroting.

De heer **Rietkerk** (VVD): Die berichten zijn dus onjuist?

Minister **Van Agt**: Ik moet even voorzichtig zijn. Ik heb die berichten niet zelf gelezen, ik heb ze hier horen weergegeven. Laat ik het zo zeggen: alles is onjuist wat afwijkt van wat ik zoëven heb gezegd.

Van Agt

De heer **Rietkerk** (VVD): Als ik dan concludeer dat die berichten dus onjuist zijn, dan kan de Minister-President best ja zeggen.

Minister **Van Agt**: Als de heer Rietkerk zegt – en hem geloof ik – dat hij berichten heeft gelezen die hiervan afwijken, dan zeg ik: dan zijn die berichten dus onjuist. Ik heb die echter niet gelezen.

De heer **Rietkerk** (VVD): Het is toch een belangrijke zaak. Als er berichten zijn dat overwogen wordt om diefstallen beneden de vijftig gulden niet te vervolgen en de Minister-President zegt dat er geen landelijke richtlijn over is, maar dat er wel breed beraad is over de kleine criminaliteit, dan houdt dat laatste de mogelijkheid in dat er toch iets van waar zou zijn. Ik vind het dan voor de duidelijkheid erg goed dat de Minister-President nu uitsprekt dat er op het ogenblik geen sprake van is dat er enigerlei beleid zou zijn waarbij die diefstallen ten principale niet vervolgd zouden worden.

Minister **Van Agt**: Er bestaat inderdaad geen landelijke richtlijn die zegt dat er niets meer gedaan moet worden aan winkeldiefstallen beneden de vijftig gulden.

De heer Engwirda vraagt in een motie de Regering een regeringscommissie in te stellen belast met de uitwerking van een industriebeleid. Ik wil hier kort over zijn, eigenlijk te kort, want het onderwerp is van een zodanig belang dat het, op zichzelf beschouwd, zeer wel een breedvoerige bespreking zou rechtvaardigen. Mijn opmerking van louter procedurele aard is, dat het kabinet zijn standpunt over dit interessante WRR-rapport zeer binnenkort zal bepalen.

In eerste termijn zei ik: binnen enkele weken. Ik kan nu specifiekler zijn en zeggen dat de zaak is geagendeerd voor de vergadering van de Minister-raad van volgende week vrijdag. Het is mogelijk dat de Ministerraad er graag in twee of misschien drie ronden over van gedachten wisselt, maar hiermee substantieer ik wel hoezeer de heer Engwirda zich kan verlaten op de mededeling dat binnen enkele weken het regeringsstandpunt bekend zal zijn en dus voorwerp kan wezen van parlementaire discussie. Dan moeten we met elkaar van gedachten wisselen over de vraag, of het kabinet zich al dan niet op juiste wijze heeft opgesteld jegens de suggestie van de WRR tot instelling van een regeringscommissie. Opnieuw wil ik dus vragen nu nog geen uitspraak te doen maar even te

wachten. Het wachten van de heer Engwirda kan hier aanmerkelijk korter zijn dan het wachten van de heer Terlouw in die andere zaak.

In deze algemene politieke en financiële beschouwingen zijn ook suggesties gedaan tot het instellen van een onderzoek naar de levensvatbaarheid van een fabriek voor rollend materieel. Het is een essentieel onderdeel van het industriebeleid om bepaalde risicovolle industriële activiteiten te ondersteunen. Kijk eens naar wat wij doen voor het F 29-project van Fokker. Duidelijk zal zijn dat er sterke aanwijzingen moeten zijn dat die risicovolle industriële activiteiten zich in de markt kunnen handhaven. Het stimuleren van activiteiten die later alleen maar in leven kunnen worden gehouden door middel van individuele bedrijfssteun zou geen goede zaak zijn. Over de vraag, of nieuwe rolma-activiteiten moeten worden ontplooid, hebben zich eind 1977 twee commissies gebogen, een interdepartementale en een ambtelijke. Zij hebben daarbij onderzocht, welke de ordermogelijkheden van de NS zouden zijn in verband met planmatige vervanging, uitbreiding in verband met nieuwe lijnen en welk de binnenlandse behoefte is aan trammaterieel. De conclusies van beide onderzoeken waren negatief en in belangrijke mate gelijklopend. Met betrekking tot eventuele compensatieorders wil ik stellen dat de Nederlandse industrie in ruime mate wordt ingeschakeld in de productie van sprinters en van trammaterieel. Bij de oprichting van een nieuwe rolma-fabriek zou het netto-effect op productie en werkgelegenheid ook daarom beperkt zijn. Daarom ontraad ik de motie van de heer Van der Spek.

De heer **Verbrugh** (GPV): Mijnheer de Voorzitter! Het punt dat heel toevallig de heer Van der Spek en ondergetekende beiden aanhangig hebben gemaakt sloeg niet op het jaar 1977, waarin dat onderzoek is ingesteld, maar op het jaar 1980, waarin de situatie van het openbaar vervoer zoveel anders is geworden. Dat was de aanleiding voor die vraag.

Minister **Van Agt**: Mijnheer de Voorzitter! De belangrijke vraag, of rekening houdend met nieuwe prognoses van het gebruik van het openbaar vervoer de uitkomst van dat onderzoek nog steeds dezelfde zou zijn, moet bevestigend worden beantwoord. Met andere woorden: wij denken er in 1980 nog hetzelfde over als in 1977.

De heer **Verbrugh** (GPV): Maar de vraag naar rollend materieel is toch

groter geworden? Ook gisteren zijn er weer allerlei vragen over gesteld. Het openbaar vervoer wordt nu veel intensiever gebruikt. Ik begrijp de logica niet van de opmerking dat het in 1977 zo was en dat het dus in 1980 ook zo is. Dan moet u zeggen: het was in 1977 zo slecht, er zat zo weinig kans in, dat als het nu wat beter is geworden de kans er toch nog niet inzit.

Minister **Van Agt**: Ik begrijp dat de sprong die ik maakte voor de geachte afgevaardigde te bruusk was. Daarom zullen wij alsnog op ordelijke wijze naar het jaar 1980 stappen. De deskundigen die ons terzijde staan hebben mij en de Minister van Economische Zaken verzekerd, dat ook in 1980 een onderzoek naar de levensvatbaarheid van een rolma-project naar een negatieve uitkomst voert.

De heer **Castricum** (PvdA): Ervaart de Minister-President het onderzoek, dat hiernaar op dit moment door het LIOF wordt ingesteld, bij voorbaat als zinloos?

Minister **Van Agt**: Mijnheer de Voorzitter! Ik kan dat niet overzien en ik zou de geachte afgevaardigde willen vragen zijn vraag opnieuw ter tafel te brengen bij de behandeling van de begroting van Economische Zaken. Zij is mij te specieus.

Dan heeft de geachte afgevaardigde de heer Kombrink kritiek geuit op het door de Regering gevoerde beleid met betrekking tot de winsten van Shell en ESSO. Hij heeft gesteld, en die stelling heeft ons getroffen, dat de Kamer buitenspel zou zijn geplaatst. Die stelling bestrijden wij met nadruk. Ik heb nog eens nagelezen wat hierover zeer uitvoerig op 24 januari jl. gezegd is tijdens het loonpauzedebat en op 5 maart jl. tijdens het debat over het arbeidsvoorwaardenoverleg. De Minister van Economische Zaken heeft toen gesteld, dat de extra winsten – daarover werd toen gesproken – aangewend dienen te worden ter versterking van onze economische structuur.

Hij heeft ook al aangeduid op welke terreinen de investeringen zich zouden bewegen en in welke omvang. In de brief van de Minister van Economische Zaken van 12 juni 1980 aan de voorzitter van de vaste kamercommissie werd gesteld, dat het resultaat voldoet aan hetgeen werd beoogd. Het kabinet is er nog steeds van overtuigd dat de maatschappijen de voorziene investeringen in de periode 1980 tot 1984 zullen volbrengen. Het is dan ook niet meer dan logisch dat de maatschappijen van hun kant erop rekenen, dat ook de wederpartij, de overheid dus, zich

Van Agt

overeenkomstig de afspraken ge- draagt. Dat wil zeggen dat de overheid in de periode, waarin de maatschappij- en investeringen zullen doen in over- eenstemming met de gedane toezeg- gingen, afziet van verdere afroming.

De heer **Kombrink** (PvdA): Mijnheer de Voorzitter! De opvattingen van de Minister van Economische Zaken waren mij uit vorige debatten bekend, maar niet alleen door onze fractie, ook, naar mijn indruk was, door het CDA, is steeds de wens kenbaar gemaakt het onderhandelingsresultaat te toetsen en op dat moment vast te stellen of de Kamer zou kunnen persisteren bij een wijziging van het staatsaandeel. Een paar weken geleden bleek echter uit mededelingen van de Minister van Economische Zaken dat daaromtrent al toezeggingen aan de oliemaat- schappijen waren gedaan. Moet ik dus het antwoord van de Minister-Presi- dent zo opvatten, dat, als de Kamer een andersluidende uitspraak zou wil- len doen over de wijziging van het staatsaandeel, desondanks de Staat der Nederlanden aan gedane toezeg- gingen zou zijn gebonden?

Minister **Van Agt**: Mijnheer de Voorzit- ter! Ik begrijp dat er na 12 juni geen nieuwe toezeggingen zijn gedaan.

Minister **Van Aardenne**: In de brief van 12 juni is alles neergelegd, zoals de af- spraken met de maatschappijen over investeringen, volstrekt in de lijn die ik in januari en maart heb uiteengezet in de Kamer. Er is over gesproken hoe te waarborgen is dat de extra winsten ten bate van de economische structuur kom- men. Ik heb toen gezegd dat de directe weg van investeringen door de maat- schappijen in Nederland of voor de Nederlandse energievoorziening ver- kieselijker is dan de indirecte, via col- lectieve lasten, maar ik ging met die in- tentie het gesprek aan. De Kamer wist hoe ik erover dacht. Dat gesprek heeft tot succes geleid. Ik heb erbij gezegd dat als het niet tot succes leidde ik te- rug kwam bij de Kamer. Dan moest er een andere weg bewandeld worden. Het heeft wél tot succes geleid en dat heb ik 12 juni aan de Kamer bericht. Daar is kort geleden een op het laatste moment ingelast mondeling overlegje over geweest, waarbij ik wat nadere bijzonderheden heb gegeven. Het is heel duidelijk dat als je met elkaar af- spraken maakt over investeringen dat ook inhoudt een keuze voor een be- paalde opzet.

De **Voorzitter**: Het lijkt mij na zo'n lang antwoord van iemand die niet aan het

woord was niet wenselijk, te blijven in- terrumperen. De heer Kombrink moet er in derde termijn maar op terugko- men.

De heer **Kombrink** (PvdA): Ik was er al in tweede termijn op teruggekomen, omdat er in eerste termijn niets over gezegd werd.

De **Voorzitter**: De Minister-President heeft kennelijk op de laatste interruptie van de heer Kombrink onvoldoende kunnen antwoorden. Hij heeft dat overgelaten aan de Minister van Eco- nomische Zaken, die uitvoerig heeft geantwoord. Het is vruchteloos daar- op op dit moment door te gaan.

Minister **Van Agt**: Mijnheer de Voorzit- ter! Omdat het tot de techniek van mijn vak behoort, zal ik wel eens vluch- ten in nietszeggende antwoorden. Dat heb ik dit keer niet gedaan. Ik weet waarachtig niet hoe deze zaak precies in elkaar zit. Er is correspondentie ge- weest met Shell en Esso. Het lijkt mij praktisch, de grens van mijn kennis op dit specifieke punt te markeren. Daar- om heb ik de inspraak ingeroepen van de Minister van Economische Zaken.

Wij zijn nu toch bezig met oliemaat- schappijen en energievoorziening. In dit verband wil ik ook iets zeggen over motie nr. 30 van de heer Engwirda over het geven van extra financiële impulsen voor energiebesparing. Ik wijs erop dat wij al middelen hebben genoteerd voor het nationaal isolatieprogramma en verder nog middelen voor de herinvoer- ing van kolen, te zamen op kasbasis f 100 mln. Hieruit blijkt dat de Regering, gelet op de problemen waarvoor wij staan, veel ruimte creëert voor energie- besparing. Bovendien vindt op het ogenblik een onderzoek plaats door de Neom naar eventuele niet-technische knelpunten bij energiebesparing in het bedrijfsleven. Afhankelijk van de uit- komst van dit onderzoek zal de Rege- ring zich op de verstrekking van addi- onele middelen beraden. Additioneel slaat dan tevens op het feit, dat pas in het zeer nabije verleden aan de WIR een energietoeslag is toegevoegd.

Mijnheer de Voorzitter! Ik wil een woord spreken aan het adres van de geachte afgevaardigde mevrouw Bec- kers. Ik wil rondweg uitdrukking geven aan mijn erkentelijkheid ervoor dat zij haar motie over de ontwikkelingshulp in de komende jaren heeft ingetrok- ken.

Zij is bereid geweest mij te geloven op mijn woord dat wij allen voor deze zaak blijven staan – ongeacht de eco- nomische omstandigheden – als van de allerhoogste prioriteit.

Mevrouw Beckers heeft verder ge- sproken over de diepe verontrusting die bij niet weinigen in en buiten ons land heerst over een aantal vitale pro- blemen van vandaag en van de afzien- bare toekomst. Deze verontrusting uit zich vaak in het vormen en optreden door actiegroepen. Het gaat hierbij in- derdaad om vitale problemen voor de gehele wereldbevolking. Ik denk aan de voortgaande wapenwedloop, aan de vervuiling van het milieu – de at- mosfeer en zeeën daarbij inbegrepen – aan de overconsumptie en dus ver- spilling van eindige grondstoffen en van niet onbeperkt aanwezige energie. Ik ben het eens met de geachte afge- vaardigde dat die verontrusting niet lichtvaardig moet worden opgevat. Voor lichtvaardigheid ter zake is geen reden. Integendeel, de aard van de on- derwerpen, waarop deze verontrus- ting betrekking heeft en ook de intensi- teit van de bezorgdheid van velen die daarmee bezig zijn, moeten ernstig worden genomen.

Ik ben het ook met de geachte afge- vaardigde eens dat de parlementaire democratie zichzelf als waardevol moet blijven bewijzen. Om dat te kun- nen doen zal de parlementaire demo- cratie, die ons zo dierbaar is, bereid moeten zijn zich te onderwerpen aan zelfkritiek. Ik handhaaf mijn mening dat het aanzien van onze democratie en van de rechtsstaat gelukkig nog wijd verbreid en stevig verankerd is. Laten wij ons er voor hoeden – het is stellig de bedoeling van de geachte afgevaardigde niet geweest zulks te doen – door het doen van uitspraken over verdwijnend vertrouwen een self fulfilling prophecy te creëren.

Mijnheer de Voorzitter! In een de- mocratie als de onze zal voortdurend de meerderheid, alvorens haar beslis- singen voor de samenleving te nemen, goed moeten letten op en goed moe- ten luisteren naar de meningen van minderheden en zich daaraan gelegen moeten laten liggen. Anderzijds is het zo dat na ommekomst van een zorg- vuldig proces van de democratische be- sluitvorming, waarin die aandacht voor opvattingen van minderheden volop aanwezig is geweest, van die minderheden mag, zelfs moet worden gevraagd zich naar de uitkomst van de democratische besluitvorming te ge- dragen.

De heer **Den Uyl** (PvdA): Mijnheer de Voorzitter! Ik begrijp dat de Minister- President afsluit?

Minister **Van Agt**: Dat is juist.

De heer **Den Uyl** (PvdA): Ik begrijp dat u bij alles wat u te behandelen had de

Van Agt

aandrang had, het buitenland het buitenland te laten. In eerste instantie heb ik vrij uitvoerig naarvoren gebracht dat mijn fractie het betreurt dat de Regering niet het initiatief heeft genomen om zich afwijzend op te stellen tegen de wijziging in de Amerikaanse kernwapenstrategie. Ik heb hierover geen woord van de Minister-President gehoord. Voor mijn fractie is dit een uiterst essentiële zaak.

Minister Van Agt: Mijn aantekeningen die daarop betrekking hebben waren in de baaierd van documenten verdwaald.

De heer Van Dam (PvdA): Ach, het is ook zo onbelangrijk!

Minister Van Agt: Die conclusie mag u niet trekken, zelfs niet halfluid.

De geachte afgevaardigde de heer Den Uyl heeft inderdaad de Regering het verwijt gemaakt, dat zij geen kritiek heeft geleverd op de aanpassing van de Amerikaanse strategie voor de inzet van de Amerikaanse nucleaire middelen. De heer Den Uyl heeft daarbij terecht gesproken van de Amerikaanse strategie. Dat heeft hij terecht gedaan, want het gaat hier niet om de NAVO-strategie, welke niet is veranderd. Het gaat om de doelwitdoctrine van de Amerikaanse strategische kernmacht. Nu vindt die herziening haar oorsprong in het steeds groeiende vermogen van de Sowjet-strategische wapens om militaire doelen te treffen. Al in 1974 stelde de toenmalige Amerikaanse minister van defensie Schlesinger, dat de president in het geval van een beperkte nucleaire aanval van de Sowjet-Unie niet mag worden gesteld voor de keuze tussen alles of niets, dat wil zeggen de keuze om helemaal niet te reageren met nucleaire middelen dan wel tot grootscheepse vergelding over te gaan.

Schlesinger stelde dat de president zou moeten beschikken over meer opties en aldus in staat zou moeten zijn om ook beperkte agressie geloofwaardig af te schrikken. Met die doelwitdoctrine hebben de Ministers van Defensie van de NAVO-landen toen hun instemming betuigd. De aanpassing van de Amerikaanse doctrine is een logische voortzetting van een ontwikkeling die al jaren aan de gang is en voornamelijk het gevolg van de grotere militaire mogelijkheden van de Sowjet-Unie. Ik herhaal dat de bestaande nucleaire strategie niet is gewijzigd. Het gaat om een verfijning van de defensieve doctrine van de VS, met als doel niet het gebruik maken van

kernwapens naderbij te brengen, maar integendeel hun afschrikwekkende werking te verhogen en daarmee de mogelijkheid te versterken, oorlogen te voorkomen en uit te bannen.

Mijnheer de Voorzitter! Wij vinden een afwijzing van die Amerikaanse doctrine, liggend in de lijn van 1974, niet op haar plaats.

De heer Lubbers (CDA): Ik wil een vraag stellen over wat de Minister-President heeft gezegd over de wijziging in de Amerikaanse strategie, uitmondend in zijn conclusie, dat er geen enkele aanleiding is om die strategie, die reeds geruime tijd in essentie bestaat, af te wijzen. Ik denk dat er ongerustheid over is ontstaan, of de Minister-President bereid is, steeds ten volle de eventuele praktische consequenties van die strategie te toetsen aan hetgeen hij in eerste termijn heeft opgemerkt met betrekking tot de beleidsdoelstelling om iedere verlaging van de atoomdrempel af te wijzen.

Minister Van Agt: Inderdaad was in mijn antwoord in eerste termijn een centraal element dat de ontwikkeling van het nucleaire potentieel niet zou mogen leiden tot een verlaging van de atoomdrempel. Het antwoord op de gestelde vraag is dus zonder voorbehoud bevestigend.

De heer Brinkhorst (D'66): Wanneer de Minister-President zegt, dat de Nederlandse Regering niet de strategie met betrekking tot de countervailing-doctrine afwijst, zijn daarbij dan ook de eventuele gevolgen betrokken in de Europese context van de modernisering van de zogenaamde middellange afstands-raketten?

Minister Van Agt: Op de vraag welke positie Nederland aan het eind van 1981 heeft te betrekken ten aanzien van het al of niet posteren van middellange afstands-raketten op ons grondgebied wil ik nu niet ingaan. Die vraag zal op dat tijdstip beantwoord moeten worden.

De heer Brinkhorst (D'66): Dat was niet mijn vraag, mijnheer de Voorzitter. Ik vroeg, of bij het niet afwijzen van de nieuwe Amerikaanse doctrine de situatie met betrekking tot de stationering van middellange afstands-raketten in Europa is ingecalculeerd. Of wel, voegt die eventuele stationering een nieuwe dimensie toe aan dezelfde doctrine waarover de Minister-President gesproken heeft?

Minister Van Agt: Mijnheer de Voorzitter! Ik waag mij niet aan het doen van een stellige uitspraak hierover.

De heer Van der Spek heeft gevraagd, wat de reactie is van de Nederlandse Regering ten aanzien van waar-schuwingen van het SIPRI. Meermalen is gebleken van bezorgdheid bij het SIPRI over de voortdurende wapenwedloop in de gehele wereld. Die bezorgdheid delen wij. Hieraan wordt echter toegevoegd, dat wapenbeheersing en wapenbeperking alleen te realiseren zijn bij een stabiel evenwicht van krachten. Ten slotte wil ik er nog op wijzen dat de heer Barnaby, directeur van het SIPRI, in zijn jongste publikatie mededeelt, geen heil te zien in eenzijdige stappen van individuele landen. Dat is een uitlating van de door de geachte afgevaardigde aangeropen directeur van het SIPRI, die ik graag ook in dit debat zou willen betrekken.

Ten slotte wil ik nog iets zeggen over recente gebeurtenissen in Polen. Korthedshalve wil ik volstaan met te zeggen, dat de Nederlandse Regering hetgeen zich in het nabije verleden in Polen heeft voltrokken, beoordeelt zoals dat zeer onlangs gedaan is door het Europese parlement.

□

Minister Van der Stee: Mijnheer de Voorzitter! Ik zou mijn betoog in tweede termijn op dezelfde wijze willen opbouwen als ik dat in eerste termijn gedaan heb.

De heer Kombrink (PvdA): Het was geen groot succes.

Minister Van der Stee: Veel groter dan de heer Kombrink wellicht dacht.

Dat betekent dat ik mij dan allereerst opnieuw zou willen bezighouden met de alternatieve voorstellen van de PvdA-fractie, met name de motie op stuk nr. 27 van de heer Kombrink c.s. Ik ben daar in eerste termijn al vrij uitvoerig op ingegaan. Ik zal hier niet op alle afzonderlijke punten ingaan. Sommige punten zoals de aanwending van de aardgasbaten, bespreek ik straks afzonderlijk. In zijn totaliteit gezien, ben ik van oordeel, dat het in deze motie voorgestelde beleid in de huidige situatie onverantwoord is, onverantwoord omdat het financieringstekort wordt opgerekt tot een onaanvaardbaar hoog niveau, onverantwoord ook, omdat verschillende elementen in hun samenhang een structureel herstel van onze economie in de weg staan en de oplossing van de financiële problematiek in de komende jaren ten zeerste zullen bemoeilijken.

Ik heb in eerste termijn al globaal aangetoond, dat de alternatieve voorstellen van de PvdA-fractie grote budgettaire gaten laten vallen. Ik zal daar

Van der Stee

direct op ingaan. Ik wil voorop stellen, dat de in de motie bepleite oprekking van het financieringstekort met één miljard gulden voor mij onaanvaardbaar is. Eens oprekking in die orde van grootte wens ik alleen voor mijn rekening te nemen, als daar een duidelijke, veel forsere, loonmatiging tegenover staat dan de PvdA in haar voorstellen heeft opgesloten.

Mijnheer de Voorzitter! De heer Kombrink heeft naar een complimentje gevist (dat doet hij wel eens meer zonder ze overigens zelf gemakkelijk uit te delen) vanwege het feit dat hij de inverdieneffecten niet als voordeel in zijn beeld heeft meegenomen. Ik ben blij, dat de heer Kombrink teruggekomen is op de aanpak die hij volgde bij zijn vorige tegenbegroting, waarin hij door het rekenkundig ophogen van de groei van het nationale inkomen vele honderden miljoenen voordeel in zijn financiële verantwoording meenam.

Aan de andere kant zullen echter de inverteertheffingen van het PvdA-programma ook dit keer niet zo groot zijn. De loonmatiging is zeer beperkt en tegenover de werkgelegenheidsverruimende maatregelen staan lastenverzwaringen, die ook weer een negatief effect hebben op de werkgelegenheidsontwikkeling.

De heer Kombrink is nauwelijks ingegaan op de ernstige gebreken die er naar mijn mening kleven aan de financiële verantwoording van de tegenbegroting van de PvdA. Hij heeft mijn bezwaren weggewuifd ofwel het kabinet ervan beschuldigd dezelfde fouten te maken.

Laten wij de zaken nog eens punt voor punt doornemen. Wat betreft de lastenverlichting bedrijfsleven: het kabinet heeft de meeropbrengsten die voortvloeien uit heronderhandelingen van de aardgas-exportcontracten, aangewend voor lastenverlichting ten behoeve van het bedrijfsleven. Het gaat hier om een mééropbrengst van 1,3 miljard op transactiebasis in 1981, die wordt aangewend voor 1,3 miljard lastenverlichting eveneens op transactiebasis. Op kasbasis bedraagt de lastenverlichting rond 200 miljoen. Daar staat tegenover, dat de kasopbrengst van de extra aardgasbaten uit de heronderhandelingen voor 1981 wordt geraamd op 850 miljoen. Ik kom daar straks in mijn betoog nog op terug. Het kabinet heeft de kasruimte van 650 miljoen, 850 miljoen minus 200 miljoen, die in 1981 ontstaat, aangewend voor beperking van het financieringstekort, onder aantekening dat, als het financieringstekort dat zou gedogen,

wellicht de voorlopige-aanslagpercentages van de vennootschapsbelasting c.q. de voorlopige afrekeningen WIR zouden kunnen worden bijgesteld.

Het niet laten doorgaan in de tegenbegroting van de PvdA van de lastenverlichting aan het bedrijfsleven levert op kasbasis dus niet meer op dan 200 miljoen in plaats van de 1100 miljoen die de heer Kombrink inboekt. Dit is een gat van 900 miljoen. Dat heeft de heer Kombrink niet kunnen weerleggen. Dat zal hij dadelijk ook vruchteloos proberen.

De heer **Kombrink** (PvdA): Dat erken ik graag. Kan de Minister van Financiën, waar ik vernam dat de kasopbrengst 850 miljoen was, mij aangeven waar hetzij in de Miljoenennota, hetzij in de MEV, hetzij in de beantwoording van de schriftelijke vragen die bij de voorbereiding van deze beschouwingen zijn gesteld, is vermeld dat van de kasopbrengst van 850 miljoen een bedrag van niet meer dan 200 miljoen als kaselement in de door het kabinet aangekondigde lastenverlichtingen voor het bedrijfsleven is gestopt? Ik heb dat nergens kunnen vinden. Wanneer ik op dit punt inderdaad een fout heb gemaakt, dan komt dat door het ontbreken van deze informatie; anders zouden wij stellig niet op deze wijze hebben gehandeld in ons alternatief.

Ik ben uitgegaan van een kasopbrengst van 850 miljoen. Ik heb die ingezet. Vervolgens heb ik rekening gehouden, niet met de transactieopbrengst van 1,3 miljard, maar met die van 1,7, waarvoor het kabinet over twee weken al beslissingen zal nemen. Ik heb vervolgens met een scheef oog gekeken naar de al lopende winstaf trek. Het kabinet kan mij dus niet kwalijk nemen dat wij in ons alternatief hebben gehandeld zoals wij hebben gedaan.

Minister **Van der Stee**: Ik ken op het ogenblik de pagina's niet waar ik dat kan vinden. De heer Den Uyl heeft reeds om een derde termijn gevraagd. Dan zal ik aanduiden waar het staat.

De heer **Kombrink** (PvdA): Ik heb het nergens kunnen vinden. Tijdens mijn tweede termijn heeft u een poging gedaan. Er wordt geen enkel bedrag genoemd. Toen ik informeerde, kreeg ik te horen dat de kasopbrengst 850 miljoen was. Nergens is een mededeling te vinden dat 650 miljoen is aangewend voor de vermindering van het financieringstekort. Dat is een volstrekt nieuwe informatie van de Minister.

Minister **Van der Stee**: Ik zal de juistheid daarvan nagaan.

De heer **Den Uyl** (PvdA): Ik ben nogal ontsteld over het feit dat dit gegeven naar mijn bevinden niet in de Miljoenennota aanwezig is. Wat betekent dat namelijk? Het betekent dat van de 1,3 miljard extra aardgasopbrengsten op transactiebasis, als ik de Minister van Financiën goed beluister, op kasbasis in de door hem voorgestelde vorm niet meer dan 200 miljoen ten goede komt aan het bedrijfsleven.

Minister **Van der Stee**: Nee, op kasbasis zal volgend jaar 200 miljoen ten goede komen aan het bedrijfsleven. Er zit dus een ruimte tussen. Er is een toezegging van 1,3 miljard op transactiebasis. 200 miljoen zal daarvan in de kas zitten. Dat kan niet anders. Als men het doet in de vennootschapsbelasting dan werkt hetgeen men aan lastenverlichting geeft in 1981, pas een jaar later uit bij de aanslagregeling.

De heer **Den Uyl** (PvdA): Dat is mij zeer wel bekend. Mij gaat het hierom dat nu voor het eerst heel duidelijk wordt uitgesproken, dat van de extra aardgasbaten, 1,3 miljard, die het kabinet als lastenverlichting voor het bedrijfsleven in globale zin wenst aan te wenden, op kasbasis in 1981 200 miljoen ter beschikking van het bedrijfsleven komt. Dat versterkt het argument dat deze methode van aanwending van de extra aardgasbaten voor 1981 volstrekt niet effectief is en niet deugt.

Minister **Van der Stee**: Dat is een opvatting die ik niet deel.

De heer **Rietkerk** (VVD): En daar wil de heer Den Uyl dan nog op afdingen.

Minister **Van der Stee**: De heer Den Uyl heeft zojuist gezegd dat hij zeer wel weet hoe vennootschapsbelasting wordt ingeboekt. Dat maakt mijn tweede punt gemakkelijker. Ingeboekt wordt een opheffing van de spaarbankvrijstelling in de vennootschapsbelasting van 240 miljoen. Als men dat doet, is de kasopbrengst nihil. Dan komt het pas in 1982 in de kas. Dat is een gat van 240 miljoen. Dat is ook niet bestreden blijkens de opmerking van de heer Den Uyl zojuist.

De heer **Kombrink** (PvdA): Heeft de Minister van Financiën hierbij gedacht aan de mogelijkheid om via de voorlopige-aanslagregeling die kasopbrengst wel degelijk in 1981 voor een zeer groot deel te realiseren?

Minister **Van der Stee**: Ik zie die mogelijkheid niet. De mogelijkheid in de wet voorziet in regeling van de aanslagpercentages en een voorlopige heffing. Naar mijn mening zou het geen goede bestuurlijke praktijk zijn, wanneer men de wet speciaal hiervoor zou wijzigen.

Van der Stee

De heer **Kombrink** (PvdA): Dat zie ik niet in. Ook bij wisseling in winst- en verliesituaties in het bedrijfsleven wordt daarmee toch rekening gehouden bij de voorlopige-aanslagregeling? Er wordt wel degelijk naar de actuele ontwikkeling gekeken. Het zou sowieso onverstandig zijn wanneer dit niet het geval was.

Minister **Van der Stee**: Dat is bepaald niet waar. Volgens de wet wordt een bepaald percentage van de winst van het voorafgaande jaar belast. Eind september krijgt men de aanslag vennootschapsbelasting, die men in de loop van september ontvangt, te betalen. Zo is dat krachtens de wet. U hebt echter de mogelijkheid, die wet te wijzigen. Dat is natuurlijk denkbaar.

De heer **Kombrink** (PvdA): Precies! Ik meen dat het volstrekt billijk is, van een wijziging van de spaarbankregeling – overeenkomstig de in 1977 vrijwel unaniem door de Kamer aanvaardde motie – de opbrengsten in 1981 met een te verkrijgen, overeenkomstig de bedoeling van die maatregel.

Minister **Van der Stee**: Goed. Op dat punt zien wij nieuwe wetsvoorstellen van u tegemoet. Zoals het op dit ogenblik ligt, volgens de geldende spelregels, valt hier een gat van f 240 mln.

De heer **Kombrink** (PvdA): Neen, dat hoeft niet!

Minister **Van der Stee**: 'Volgens de geldende spelregels', heb ik gezegd.

De heer **Kombrink** (PvdA): Ik heb toegelicht dat dit helemaal niet hoeft. Op die manier kunt u allerlei gaten constateren.

Minister **Van der Stee**: Op die manier kunt u natuurlijk ieder gat wegwerken!

De heer **Kombrink** (PvdA): ... en dan krijgt u uiteindelijk gelijk, zonder dat u het hebt!

Minister **Van der Stee**: Mijnheer de Voorzitter! Op deze manier is een zinvolle discussie onmogelijk.

Ik kom tot de extra gasinzet van 2 mld. m³, die is ingeboekt voor f 660 mln. Volgens de normale spelregels kan dit in 1981 slechts f 400 mln. opbrengen. Ik geef toe dat de heer Kombrink de spelregels ook op dit punt natuurlijk kan veranderen. Hij kan vooruitbetaling meebrengen. Op dit punt ligt er ook een gat van f 250 mln.

De heer **Kombrink** (PvdA): Neen, waarom zou dat het geval moeten zijn? De Minister maakt zelf melding

van een mogelijkheid. Wij hebben opgemerkt dat het heel billijk is, het volledig geraamde bedrag in het volgend jaar in te zetten. Dat behoort tot de mogelijkheden, dus waarom zou ik het niet doen? Ik vind de wijze waarop de Minister van Financiën nu bezig is, te proberen met groot bravour gaten aan te tonen tot nu toe heel weinig geslaagd.

Minister **Van der Stee**: Die beoordeling laat ik voor rekening van de heer Kombrink. Ik denk er zelf gans anders over. Dat zal duidelijk zijn.

De heer **Engwirda** (D'66): Ik wil de Minister nog iets vragen over de aardgasbaten. Het was voor mij ook nieuw, te horen dat slechts f 200 mln. daarvan op kasbasis wordt uitgegeven. Is dat meegenomen in de schatting van het financieringstekort? Ik neem aan dat het bedrag van f 1300 mln. ...

De heer **Joekes** (VVD): Dat zei hij zoëven!

De heer **Engwirda** (D'66): Dat heb ik niet gehoord.

Minister **Van der Stee**: Het is juist dat wij dit daarin hebben meegenomen. Van het bedrag van f 1300 mln. gaat een belangrijk deel naar de WIR-premie; dat wordt dus verrekend met de vennootschapsbelasting. Dit komt dus pas in 1982 feitelijk in mindering op de vennootschapsbelasting die dan zal worden betaald over de vorige jaren. Daarnaast gaat een deel naar de voorraadafrek en naar de aftrek op basis van het eigen vermogen. In totaal gaat het hierbij om ongeveer f 1100 mln. Van de f 1300 mln. wordt f 1100 mln. dus op deze, naar mijn mening nuttige, wijze aangewend. In 1981 zal het niet tot betaling komen; de verplichting daartoe ontstaat uiteraard wel. In dat kader staat de opmerking in de Miljoenennota – naar ik meen op blz. 37 – dat wij, afhankelijk van de feitelijke gang van zaken rond het financieringstekort, overwegen te sleutelen aan de percentages van de voorlopige heffingen, zowel voor de vennootschapsbelasting als voor de WIR, om dit weer sluitend te krijgen. Wij hebben daarbij een vraagteken gezet, in verband met de feitelijke ontwikkeling van het financieringstekort.

De heer **Kombrink** (PvdA): Is de Minister het, de heer Engwirda op dit punt volgend in zijn gedachte dat f 650 mln. in de vermindering van het financieringstekort is gestopt en dat f 200 mln. op kasbasis is aangewend voor lastenverlichting, met mij eens dat in 1982 een groot probleem zal ontstaan

bij deze handelwijze, omdat dan de kasuitgaven op grond van het bedrag van f 1,3 mld. structureel wel degelijk zullen oplopen ...

Minister **Van der Stee**: Daarop zal ik nog terugkomen.

De heer **Kombrink** (PvdA): ... terwijl een deel van de centen in de verlaging van het financieringstekort was gestopt? Noemt de Minister dit structureel beleid?

Minister **Van der Stee**: Mijnheer de Voorzitter! De heer Kombrink loopt weer veel te hard. Ik zal hierop nog terugkomen.

Ik kom tot de gevolgen van de aftopping. Het PvdA-plan voorziet in een aftopping van de prijscompensatie en van de vakantietoeslag. Dit heeft zowel gunstige als ongunstige effecten op het kasbeeld van het Rijk.

Aan de ene kant leidt dat tot lagere salarisuitgaven, aan de andere kant tot lagere belastingen, met name loonbelasting. Als vuistregel geldt, dat de invloed van loonmatiging in het eerste jaar op het kastekort nihil is. De PvdA neemt echter toch uit hoofde van de aftopping van de overheidssalarissen een voordeel op van 350 miljoen: een gat van 350 miljoen.

De heer Kombrink heeft daar in de tweede termijn over gezegd dat het kabinet zo iets zelf ook doet, want het neemt de bedragen die met de ombuigingen zijn gemoeid bruto op en niet na aftrek van het effect op de belastingen. Hier is sprake van een misverstand. De ombuigingen die het kabinet heeft voorgesteld, hebben inderdaad ook negatieve effecten op de belastingopbrengsten. Dit is echter verdisconteerd in de belastingramingen van de Miljoenennota. Die belastingramingen zijn immers gebaseerd op de ramingen van inkomens en bestedingen van het Planbureau waarin ook de ombuigingsvoorstellen zijn verwerkt. Dit betekent dat alle belastingeffecten van ombuigingen in onze ramingen zitten verwerkt. De beschuldigende vinger van de heer Kombrink op dit punt naar het kabinet is volstrekt ten onrechte.

De heer **Kombrink** (PvdA): Mijnheer de Voorzitter! Ik betwijfel of dat de handelwijze van het kabinet is geweest ten aanzien van bij voorbeeld de vrije beroepen. Toen wij dit voorjaar de extra bezuinigingen voorgelegd kregen, waren er een aantal brutoramingen bij zonder dat dat gepaard ging met wijzigingen van de belastingramingen voor dit jaar uit dien hoofde. Het is nooit afzonderlijk zichtbaar gemaakt van de

Van der Stee

zijde van het kabinet. Afgezien daarvan, is het uitermate van belang dat wij ook geen meerdere belastingopbrengsten ten gevolge van de meerdere productie, bij voorbeeld in de sfeer van de woningbouw, hebben ingezet. Ik denk dat die meerdere belastingontvangsten door middel van het door ons voorgestelde beleid hoger zijn dan de derving aan belastinginkomsten op het punt van de aftopping van het ambtenareninkomen en op het punt van de vrije beroepen. Als we zouden hebben gehandeld in netto termen, hadden we eerder het beeld positief naar ons toe kunnen trekken. We hebben dat bewust niet willen doen. Ik vind dat de Minister kritiek levert op iets waarop echt geen kritiek mogelijk is.

Minister Van der Stee: De heer Kombrink komt nu weer terug op de inverdieneffecten, waarover ik al een opmerking heb gemaakt. Ik geloof dat het niet zinvol is, constant herhaling van zinnen te plegen.

De heer Lubbers (CDA): Ik ga nog even terug naar wat er twee minuten geleden is gezegd. Zou het niet zo kunnen zijn dat bij het opstellen van de Miljoenennota de methode wordt gehanteerd, dat het Centraal Planbureau kijkt naar de totale ontwikkeling van de bestedingen en daarop ook de belastinginkomsten doorrekent, zodat om een gelijke basis te hebben dezelfde eis gesteld zou kunnen worden aan een eventuele tegenbegroting, terwijl bij tussentijdse voorstellen in de expansieve en in de beperkende sfeer een dergelijke exercitie niet plaatsvindt?

Minister Van der Stee: De heer Lubbers heeft daar volstrekt gelijk in. Hij weet dat maar al te goed uit zijn eigen kabinetservaring. Wanneer wij in kabinetten spreken over maatregelen die extra uitgaven of minder uitgaven teweegbrengen, nemen wij de gevolgen daarvan voor de belastingramingen niet mee. Met andere woorden, wij rekenen dan bruto en niet netto. Bij het opstellen van de Miljoenennota doen wij het uiteraard wel. Eens per jaar krijgen wij opnieuw ramingen van middelen en bestedingen.

De heer Kombrink (PvdA): Bevestigt dit antwoord van de Minister van Financiën niet de juistheid van ons handelen?

Minister Van der Stee: Neen, want wij zijn hier met de Miljoenennota zelf bezig en met het grote masterplan voor 1981.

De heer Kombrink (PvdA): De Minister koppelt een aantal elementen uit ons plan los van het werkgelegenheidsbeleid, het groeibeeld zoals wij dat voorstaan. Ik had ook cijfers van het planbureau kunnen pakken omtrent de meerkosten, verbonden aan bij voorbeeld wat wij willen ten aanzien van de woningbouw. Die waren dan belangrijk lager geweest dan wat wij nu als kosten daarvoor hebben ingezet. Ik mag toch enige consistentie vragen in de wijze waarop het kabinet wat dit betreft plannen beoordeelt? Er mag niet een enkel element uit worden losgehaald, terwijl de tegenpool daarvan die kwantitatief nog veel sterker aantikt volstrekt uit het oog wordt verloren. Ik vind dat in hoge mate onbillijk en ik vind dat het kabinet op deze wijze niet voldoende recht doet aan de wijze, waarop in dit parlement alternatieve plannen worden voorgelegd.

Minister Van der Stee: Mijnheer de Voorzitter! Ik heb in eerste termijn uitvoerig en op gedegen wijze gezegd wat ik van deze tegenbegroting denk. Ik ben nu uitgedaagd om waar te maken hoe het financieringstekort van 1,9 mld. is ontstaan. De heer Kombrink vond het allemaal maar flauwekul. Ik heb het net allemaal uitgelegd. Met behulp van een aantal wetswijzigingen enz. kan men daarvan een hoop ongedaan maken. Ik wil dat niet bestrijden. De heer Kombrink is van mening dat er geen consistente weerlegging van de tegenbegroting is geweest. Wij zitten dan kennelijk in denkpatronen en -methoden op zo'n grote afstand van elkaar, dat ik mij afvraag of deze interruptiedebatten wel enige zin hebben.

De heer Kombrink (PvdA): Wij zitten vooral in de methoden waarlangs wordt gemeten op grote afstand!

Minister Van der Stee: Ik heb daar zojuist het mijne over gezegd. Een herhaling – dat wordt dan de zesde – zou geen goede gang van zaken zijn.

De Partij van de Arbeid stelt een beperking van de pensioenpremie voor van 2%. Het kabinet heeft reeds een beperking van 1% in de aanvullende post voor loon- en prijsbijstellingen verwerkt. Het is een staartpost in de Miljoenennota. In de brief die anderhalve week geleden aan de bonden is gestuurd, is het voornemen kenbaar gemaakt. Afgezien van de bezwaren tegen een grotere verlaging dan 1% betekent dit dat het voordeel van de Partij van de Arbeid moet worden ingeboekt. Ik kom dan op een bedrag van 1950 mln.

De heer Kombrink (PvdA): Kan de Minister wat dit betreft medelen waar in de begrotingsstukken, die voor ons relevant waren om het alternatief op te stellen, de mededeling van vermindering van de ABP-bijdrage van 1% is gedaan?

Minister Van der Stee: Ik zal u dat in de derde termijn medelen.

De heer Kombrink (PvdA): Ik heb het al in mijn tweede termijn gevraagd. Ik heb het nergens kunnen vinden. Ik denk dat ook deze kanttekening bij ons alternatief wat dat betreft volstrekt ten onrechte is gemaakt.

Minister Van der Stee: Het spijt mij, ik heb dat vraagje over het hoofd gezien. Ik zal daar alsnog naar kijken. Ik meen dat het erin staat, maar ik kan het niet met absolute zekerheid uit mijn hoofd aanwijzen.

De heer Den Uyl (PvdA): Ik weet wel zeker dat het er niet in staat.

Minister Van der Stee: Dat is best mogelijk.

De heer Den Uyl (PvdA): Minister Wiegel heeft nu ook de verlaging van dat bedrag in zijn brief opgevoerd. Het is het tweede punt van een belangrijk element dat in de stukken ontbreekt en dat beleidsmatig niet onbelangrijk is. De Minister werpt ons dit tegen bij het opstellen van een alternatief. Ik ben van mening dat de Minister daarmee demonstreert hoezeer hij zelf in gebreke is gebleven.

Minister Van der Stee: Niemand is volmaakt.

De heer Den Uyl (PvdA): Dat merken wij!

Minister van der Stee: Als dat niet in de stukken staat...

De heer Den Uyl (PvdA): Neen.

Minister Van der Stee: Als u mij geen kans geeft om u te antwoorden, zal ik het ook niet doen!

In de motie-Kombrink wordt prioriteit bepleit voor een concreet werkgelegenheidsprogramma. Tegen zo'n programma zou ik mij – ik zou anders in strijd zijn met hetgeen de Minister-President heeft gezegd – niet onder alle omstandigheden verzetten. De financiering daarvan dient echter wel plaats te vinden binnen de randvoorwaarden, die wij ter zake van het financieringstekort hebben gesteld. De Minister-President is daar straks uitvoerig op ingegaan.

Een ander element van de motie-Kombrink waar ik iets langer bij stil wil staan, is het principe van het stelsel

Van der Stee

van de prijscompensatie. De heer Den Uyl heeft met verve het standpunt verdedigd dat prijscompensatie een zodanig belangrijk verworven recht is dat aantasting daarvan onaanvaardbaar is. Hij voegt eraan toe dat op zijn hoogst een enkele correctie als aftopping acceptabel zou kunnen zijn. Zijn conclusie was dan ook dat hij niet zou kunnen meegaan met de voorstellen van de heer Lubbers ter zake. Natuurlijk zijn wij het met elkaar eens dat de automatische prijscompensatie een belangrijk verworven recht is. Daarvan ben ik mij ook zeer goed bewust. Alleen al om die reden zou men uiterst terughoudend moeten zijn met voorstellen tot correcties op die prijscompensatie.

Dat zou alleen maar kunnen wanneer op grond van de economische ontwikkeling zeer zwaarwegende argumenten op tafel kunnen worden gelegd. Ik zou in dat verband de uitspraak van de heer Terlouw bij interruptie in tweede termijn willen onderschrijven, nl. dat wij niet onder alle omstandigheden al te statisch moeten doen over het principe van de prijscompensatie. Wij moeten de hele prijscompensatie zien in het licht van de totale loonvorming.

Er zijn in de afgelopen jaren verschillende voorstellen voor correcties van de prijscompensatie aangedragen. Ik denk aan aftopping, schoning voor energieprijzen en milieukostenstijging en schoning voor ruilvoetmutaties. Ik roep in herinnering dat ook van de kant van de vakbeweging het bij de loonvorming rekening houden met ruilvoetmutaties niet onder alle omstandigheden onbespreekbaar wordt geacht. Ik verwijs in dit verband naar het rapport van de werkgroep prijscompensatie van de Stichting van de Arbeid dat in september 1977 werd uitgebracht. Ik verwijs ook naar een recent interview in de Haagse Post met de heren Kok en Engwirda, waarin openingen voorkomen.

Het rekening houden met ruilvoetmutaties mag dan, naar het oordeel van de vakbeweging, wel niet binnen het systeem van de prijscompensatie geschieden, maar het dient als een zelfstandig element in de loonvorming te worden betrokken.

De in de afgelopen jaren gedane voorstellen voor schoning voor energieprijsstijgingen zijn in de loop der tijd geëvolueerd tot voorstellen voor correcties in verband met de ruilvoetmutaties. Als een bijdrage in de discussie daarover wil ik er ook wat over voortfilosoferen.

In principe dient het, naar mijn mening, bij een voorstel voor schoning van ruilvoetmutaties te gaan om ruilvoetverliezen die ten laste, c.q. ten goede komen aan de particuliere sector. Dat betekent dat ruilvoetverliezen of ruilvoetwinsten, die ten laste komen van of ten goede komen aan het overheidsbudget bij zo'n schoning buiten beschouwing zouden moeten blijven. In concreto zou dat erop neerkomen dat de nationale ruilvoetwinst, die voortvloeit uit de verhoging van de exportprijzen van aardgas, in belangrijke mate buiten zo'n schoning zou moeten blijven.

In wezen zou, in het verlengde daarvan, in de loonvorming ook geschoond moeten worden voor binnenlandse aardgasprijsstijgingen. De daaruit voortvloeiende aardgasbaten vloeien immers eveneens naar de overheid en zijn qua aard van lastenverzwaring vergelijkbaar met een verhoging van de indirecte belastingen, waarvoor reeds, terecht, de prijscompensatie wordt gezuiverd.

De heer **Den Uyl** (PvdA): De Minister heeft het voor de hand liggende VNO-commentaar gegeven op de gedachte de ruilvoetmutaties naast de prijscompensatie in aanmerking te brengen. Hij zegt dat de verhoging van de exportprijzen van aardgas erbuiten moet worden gelaten. Ik vind dat niet logisch. De Kamer is vrij unaniem in haar oordeel dat extra baten van de verhoging van de prijzen van het aardgas ter versterking van de economische structuur moeten worden aangewend. Hoe wij er verder ook van mening over mogen verschillen, wij zijn het erover eens dat ze daartoe moeten worden aangewend. Dan is het toch ook niet logisch die wijziging in de prijzen buiten beschouwing te laten? Deze gedachte is niet nieuw. De Minister herinnerde terecht aan het rapport van de werkgroep van de Stichting van de Arbeid uit 1977, waarin staat dat ruilvoetmutaties als voortschrijdend gemiddelde bij de loonbepaling in aanmerking moeten worden genomen. Als men nu echter gaat zeggen dat wij een groei van de exportprijzen van het aardgas niet in aanmerking moeten nemen, dan torpedeert men daarmee de bereidheid die ruilvoetmutaties in aanmerking te nemen. Ik acht dit hoogst onverstandig.

Minister **Van der Stee**: Ik sta hier wat te filosoferen over het systeem. De heer Den Uyl trekt er meteen politieke conclusies uit. Wanneer men dergelijke aardgasbaten in de vorm van lastenverlichting in de inkomstenbelas-

ting of waar dan ook gaat teruggeven, dan is de conclusie die hij trekt meteen ongedaan gemaakt. Als wij de prijscompensatie in stand willen houden, moeten wij die in de toekomst goed laten functioneren en wel zo dat die blijvend kan worden toegepast.

Het staat los van een politiek antwoord op de vraag wat op een bepaald moment met lasten en dergelijke moet worden gedaan. Ik wees daarstraks al op de vraag of aardgasprijzen niet net zijn als indirecte belastingen. Belastingen schakelen we toch in het algemeen in de prijscompensatie uit? Wij zullen het systeem zuiver moeten houden. Welke politieke en maatschappelijke besluitvormingen van de sociale partners onderling uit bepaalde omstandigheden voortvloeien, is een gans andere zaak.

Hoewel we nog niet beschikken over de nieuwe middellange-termijnverkenningen van het CPB, is er geen enkele reden voor onze ogen ervoor te sluiten dat ook na 1981 verdere loonmatiging onontbeerlijk zal zijn. Gegeven die noodzaak gaat het erom hoe die het beste kan worden bewerkstelligd. Een mogelijkheid is een aanpassing van de prijscompensatie. Een andere is bijvoorbeeld een negatief initieel. Ik meen dat we in deze zaken van jaar tot jaar pragmatisch moeten handelen. Een aanpassing van de prijscompensatie in de vorm van aftopping of in de vorm van een verdedigbare schoning voor bepaalde factoren zal meer waarborgen bieden op den duur voor het werkelijk realiseren van de benodigde loonmatiging dan andere mogelijkheden.

Een brede meerderheid van de Kamer is het met ons eens, dat in 1981 een forse additionele loonmatiging wenselijk en noodzakelijk is ter wille van structureel herstel van onze economie en daarmee van de werkgelegenheid. In dat licht is de discussie, die ik zojuist lichtelijk entammeerde, zinvol en dient zij te worden gevoerd.

Van de zijde van het CDA zijn twee moties ingediend, namelijk op de stukken nrs. 19 en 20. Beide hebben betrekking op een groot aantal elementen van het sociaal-economisch en het financieel beleid. Motie nr. 20 handelt over de in te zetten instrumenten ter bevordering van het het komende jaar wenselijk geachte inkomensbeeld en motie nr. 19 gaat over het instrumentarium dat kan worden gehanteerd tot behoud en vergroting van werkgelegenheid in de bedrijvensector. In aansluiting op wat de Minister-President over deze moties heeft gezegd wil ik nog enkele algemene en vervolgens enkele detailopmerkingen maken.

Van der Stee

Beide moties kunnen moeilijk los van elkaar worden gezien; dat zal ook niet de bedoeling van de indieners zijn geweest. Beide hebben het over de indirecte belastingen en beide moeten qua inkomenspolitiek en budgettaire consequenties in samenhang worden gezien.

Mijn tweede algemene opmerking is dat voor het overgrote deel van beide moties geldt, dat zij, zoals de Minister-President al zei, een uitwerking vormen van de in de miljoenennota genoemde beleidslijn, dat als een loonkostenmatiging kan worden bereikt, het kabinet bereid is een financiële bijdrage daartoe te leveren. Ik zou dan ook de samenhang van de voorstellen van de heer Lubbers met het arbeidsvoorwaardenbeleid uitdrukkelijk willen benadrukken.

Over een additionele arbeidskostenmatiging en lastenverlichtende maatregelen zal naar alle waarschijnlijkheid niet gelijktijdig kunnen worden beslist, want wil een lastenverlichting per 1 januari effectief kunnen zijn, dan zal er op zeer korte termijn een beslissing over moeten worden genomen. Het kabinet acht een lastenverlichting, te financieren uit een optrekking van het tekort, alleen verantwoord als er sprake zal zijn van een extra inkomensmatiging. Dat betekent dat een thans in te zetten belastingverlichting in een wat latere fase moet worden getoetst aan de uitkomsten van het arbeidsvoorwaardenoverleg.

Ik lees uit de moties van de heer Lubbers een erkenning van de noodzaak van een op versterking van de financiële positie van het bedrijfsleven gericht beleid. Ik herken daarin een ondersteuning van de lijn die het kabinet heeft uitgezet om naast de gerichte maatregelen, die in de Sectornota en in de Innovatienota zijn aangekondigd, thans, mede gezien de verslechtering van de economische ontwikkelingen, de extra aardgasbaten aan te wenden voor op rendementsverbetering en investeringsstimulering gerichte maatregelen.

Mijnheer de Voorzitter! Zoals de Minister-President heeft aangekondigd, is het kabinet bereid het gerichte beleid te versterken, mede tot behoud en bevordering van de werkgelegenheid in de bouwsector. Ook daarbij is een koppeling gelegd met de inkomensmatiging. De oprekking van het financieringstekort, die daarbij aanvaardbaar is, kan immers, zo hebben wij in de Miljoenennota gesteld, mede worden aangewend ter bevordering van de werkgelegenheid. Ik zou het onjuist

vinden de eerder uitgetrokken middelen, die gericht zijn op het sector- en innovatiebeleid, een andere aanwending te geven, hoewel binnen de doeleinden een zekere herschikking niet ondenkbaar is.

Ook een vermindering van de WIR-gelden past naar mijn mening niet binnen de huidige economische ontwikkeling, gezien de zo sterk achterblijvende investeringsactiviteit, nog daar gelaten dat verlaging van de WIR-premie in 1981 in dat jaar nauwelijks kas-effecten zal hebben. Ik zeg dit in het bijzonder tot de heer Engwirda.

Wij prijzen ons gelukkig dat dit debat heeft opgeleverd dat het mogelijk zal zijn de constructieve suggesties, die in dit debat door verschillende fracties naar voren zijn gebracht als een aanvulling, of eerder als een concretisering, van de in de Miljoenennota geschetste beleidslijnen in het overleg met de sociale partners te betrekken. Wij zullen de suggesties, zoals het laten vervallen van de prijscompensatie, compensatie door een belastingverlaging, verhoging van de franchise, etc., meenemen naar het overleg in de Stichting van de Arbeid.

De heer Kombrink (PvdA): In de tweede termijn speelde het probleem een rol van de hoeveelheid financiële middelen die met de lastenverlichting gemoeid zouden zijn. Mogelijkheid 1 was in vaste bedragen, dan zijn de kosten lager of mogelijkheid 2, het tarief neutraal, dan werkt het ook door in de hogere inkomensgroepen, dan zijn de kosten hoger. De heer Lubbers heeft te kennen gegeven dat een belastingverlaging in vaste bedragen naar zijn mening overwogen zou kunnen worden met het oog op de kosten en het inkomenshervredelende element. Hoe oordeelt de Minister daarover, gegeven zijn opmerkingen in eerste termijn?

Minister Van der Stee: Ik kom daar straks op terug. Dat is een eind verderop in mijn betoog opgenomen.

Mijnheer de Voorzitter! De heer Engwirda heeft in motie nr. 30 tot uitdrukking gebracht dat naar zijn oordeel het beeld voor 1981 een verdergaande beperking van de loonsomstijging tot 4% nodig maakt, dat deze loonmatiging mogelijk gemaakt moet worden door extra lastenverlichting ter grootte van f 2 miljard en dat ten minste een deel van de extra aardgasbaten uit het buitenland moet worden bestemd voor versterking van het gerichte beleid. Hij heeft de Regering gevraagd daartoe voorstellen te doen in het arbeidsvoorwaardenoverleg. Uit alles dat al gezegd is moge duidelijk zijn, dat wij alle

begrip hebben voor de overwegingen die aan de motie ten grondslag liggen.

Ik behoeft dat hier op dit ogenblik niet verder toe te lichten. Op een aantal onderdelen verschillen wij met de heer Engwirda van mening. De geachte afgevaardigde stelt voor van de lastenverlichting van f 2 miljard één te financieren door hetzij de basispremies van de WIR te verlagen – daar heb ik al over gesproken –, hetzij een superb.t.w. in te voeren, hetzij de overheidsbijdrage in het ABP te verminderen, hetzij een combinatie van die maatregelen.

Over de mogelijkheden tot verlaging van de overheidsbijdrage in het ABP heb ik reeds gesproken in mijn reactie op de tegenbegroting van de Partij van de Arbeid.

De heer Den Uyl (PvdA): Mijnheer de Voorzitter! Er wordt gesproken in de motie van de heer Engwirda over twee miljard die nodig zijn om de vermindering van de loonsomstijging tot 4% te compenseren. Klopt dat naar uw oordeel?

Minister Van der Stee: Ik kom er straks op terug. Dat is ook het punt waarover de heer Kombrink interrumpeerde. Dat is mijn volgende onderwerp. Mijnheer de Voorzitter! Ik heb begrip – dat heb ik al eerder uitgesproken – voor de wens tot invoering van een superb.t.w. Wij zijn bereid tot een herbezinning op de tariefstructuur van de indirecte belastingen, maar de premier anonceerde al dat het niet eenvoudig is. Dat betekent dat maatregelen in deze sfeer niet op korte termijn kunnen worden genomen.

Wat de aardgasbaten betreft, heeft het kabinet uitdrukkelijk het oordeel uitgesproken dat de financieringspositie en de rendementssituatie van het bedrijfsleven zodanig verzwakt zijn, dat naast een beperking van de loonsomstijging aanwending van de extra aardgasbaten voor de versterking van de financieringsstructuur van de bedrijven essentieel is om een keer ten goede te bereiken. Dat betekent niet dat wij ongevoelig zijn voor de problematiek in de woningbouw en voor het belang van besparing van energie. Dat heb ik in de eerste termijn reeds betoogd en dat is vanmiddag ook aan de orde geweest. Het kabinet is van mening dat maatregelen die wij onlangs hebben genomen op dat terrein een bepaalde rol spelen. Daar komt nog het nodige bij, maar dat gebeurt binnen de oprekking van het financieringstekort.

De heer Engwirda (D'66): Mijnheer de Voorzitter! Ik denk dat het toch wel wat

Van der Stee

uitmaakt voor de financiële positie van de bedrijven in Nederland of de loonsomstijging acht, zes of vier procent is. Het laatste heb ik voorgesteld. Ik heb in mijn eerste termijn gezegd, dat een aanzienlijk lagere loonsomstijging, bij voorbeeld met vier procent, al een zeer forse globale lastenverlichting voor het bedrijfsleven met zich mee brengt. Dat leidt er naar mijn smaak toe, dat men de oorspronkelijke plannen van het kabinet om de post van 1,3 mld nog eens voor een globale lastenverlichting te gebruiken zeker voor een deel zou kunnen gebruiken voor het gerichte beleid.

Minister Van der Stee: Dat is inderdaad de redenering die de heer Engwirda in eerste en tweede termijn heeft gevolgd. Het zal hem duidelijk zijn uit onze reactie in eerste termijn, dat wij de situatie van het bedrijfsleven inschatten als zodanig beroerd, dat wij graag een combinatie van beide maatregelen ten behoeve van het bedrijfsleven zien.

In de lijn van het beleid, neergelegd in de miljoenennota, ligt besloten dat er een verdergaande loonmatiging zou komen. Wij noteren dankbaar dat de heer Engwirda die ook wenst. Een en ander neemt niet weg dat wij toch de aanwending van de aardgasbaten volgens ons oorspronkelijke voorstel wenselijk vinden.

De heer Engwirda (D'66): Het maakt toch verschil uit of de loonsomstijging wordt beperkt tot zes procent, zoals voorgesteld door de Regering in de miljoenennota, of tot vier procent, zoals ik heb voorgesteld? Dat heeft dan toch consequenties voor de behoefte, de aardgasbaten ook nog eens voor een globale lastenverlichting te gebruiken?

Minister Van der Stee: Natuurlijk heeft dat consequenties. Een grotere matiging van de arbeidskosten leidt tot een verdergaande verbetering van de positie van het bedrijfsleven ten opzichte van de positie uiteengezet in de miljoenennota. Als dat mogelijk is, juich ik dat toe. De heer Engwirda schuift als het ware met het beeld. Als de loonkostenmatiging groter is, kan op een ander terrein minder worden gedaan. Dat ligt niet in de lijn van het denken van het kabinet.

De heer Joekes (VVD): Ik begrijp dat het kabinet niet in alle opzichten op dit moment standpunten kan innemen, maar ik vind wel dat wij goed moeten weten waar wij precies over praten. De Minister van Financiën had het zojuist

over het feit dat een herziening van de directe belastingen niet op korte termijn kan worden geregeld. Dat betekent, dat daarmee vele jaren zullen heengaan. Ik heb een belastingherziening op lange termijn meegemaakt, die zo'n 8 à 9 jaar vreeg. Bij de middel-lange termijn moet je minimaal denken aan één jaar. Met andere woorden: een herziening op dit gebied kan – met uitzondering wellicht van accijnzen – niet binnen enkele maanden worden geregeld. Verder sprak de Minister over een oprekking van het financieringstekort. Bedoelt hij de oprekking van 1 miljard, zoals in de miljoenennota aangegeven, of bedoelt hij een oprekking 'daarenboven'? Dat laatste is namelijk ook voorgesteld vanuit de Kamer.

Minister Van der Stee: Dat laatste bedoel ik niet, onder geen omstandigheid. Wij rekken het financieringstekort op met 1 miljard bij een loonmatiging van 2% of meer, maar zeker niet verder.

De heer Engwirda heeft ook nog een antwoord tegoed op de vraag hoeveel compenserende lastenverlichting nodig zou zijn bij een loonmatiging van 4%. Hij sprak over een lastenverlichting van 2 miljard. Dat bedrag had hij afgeleid uit de MEV-variant en uit antwoorden op vragen naar aanleiding van de MEV. Ik heb gesproken over een benodigde lastenverlichting van zeker 3 miljard. In feite heb ik de verklaring al in eerste termijn gegeven, maar ik zal proberen het verschil tussen beide bedragen nog iets duidelijker uiteen te zetten.

De in de MEV als werkhypothese gehanteerde lastenverlichting compenseert niet precies voor alle inkomenscategorïeën de koopkrachtdaling als gevolg van loonmatiging. Dat is alleen het geval voor modaal. De twee miljard, waar de heer Engwirda over sprak, is ontleend aan de MEV en gebaseerd op de in de MEV gehanteerde werkhypothese waarbij de lastenverlichting een vast bedrag voor iedereen vormt. Nu zal het duidelijk zijn dat een dergelijke lastenverlichting niet strookt met mijn tarief-neutraal standpunt. Ik heb dat uitgangspunt gekozen, omdat ik de steilte van de loon- en inkomstenbelasting niet verder wil verscherpen. Het zal duidelijk zijn dat voor een tarief-neutrale lastenverlichting, die voor modaal de koopkrachtachteruitgang als gevolg van 4% loonmatiging precies compenseert, een aanzienlijk groter bedrag nodig is dan twee miljard. Daarin ligt de verklaring van de door mij genoemde drie miljard.

De Voorzitter: Hoe lang denkt de Minister nog te spreken?

Minister Van der Stee: Dat hangt af van de interrupties. Een half uur als er niet wordt geïnterrumped.

De Voorzitter: Ik verzoek de Kamer daar rekening mee te houden. Ik heb al gezegd dat ik denk dat het zes uur wordt, maar de Kamer wilde om 11.00 uur vanavond klaar zijn. Het woord is nu aan de Minister.

Minister Van der Stee: Onder meer aansluitend bij de instemmende opmerkingen van de heer Rietkerk, wil ik nogmaals benadrukken dat voor alles van belang is dat een structureel beleid wordt gevoerd. Ik zal daar, ook al onder druk van de tijd, niet te lang over uitwijden, maar dit is wel essentieel.

De heer Engwirda (D'66): Mijnheer de Voorzitter! Ik kan niet vatten dat, waar in de MEV gezegd wordt dat één miljard lastenverlichting in gelijke bedragen voor iedereen kan worden gegeven, dit bij twee miljard opeens niet kan en dat het dan tarief-neutraal moet. Mijn vraag aan de Minister is: welke consequenties heeft het voor de koopkracht als de twee miljard lastenverlichting, die ik heb voorgesteld, in gelijke bedragen voor iedereen wordt gegeven?

Minister Van der Stee: De MEV spreekt hierover op blz. 24. De gevolgen van 2% loonmatiging en een gelijktijdige lastenverlichting ten bedrage van f 1 miljard extrapoleert u door te stellen dat 4 procent loonmatiging f 2 miljard lastenverlichting zou inhouden. Ik denk dat dit grosso modo juist zal zijn. Prima vista zie ik niet veel redenen daarvan af te wijken. Ik heb van mijn medewerkers ook geen enkele aanwijzing gekregen, dat dit onjuist zou zijn. Daarbij gaat u wel uit van een gelijk bedrag voor iedereen op basis van modaal.

De heer Kombrink (PvdA): Daartoe is het kabinet wel of niet bereid?

Minister Van der Stee: Neen, om redenen, die ik eerder uiteen heb gezet.

De heer Kombrink heeft het kabinet verweten, de werkloosheid op langere termijn te laten stijgen. De Minister President is daarop al uitvoerig ingegaan. Ik meen dat hier sprake is van een misverstand. Het vloeit voort uit een interruptiedebatje, dat ik met de heer Kombrink in eerste termijn heb gevoerd over het cumulatieve effect van een over enkele jaren achtereenvolgend te houden loonmatiging op de werkgelegenheid en de werkloosheid.

Van der Stee

Een eenmalige loonmatiging van 2%, te zamen met de in de MEV-variant veronderstelde lastenverlichting, die structureel wordt volgehouden, levert op de middellange termijn een daling van de werkloosheid op met 25.000.

Dat is bepaald niet het enige element van ons beleid, dat is gericht op structureel herstel van de werkgelegenheid. Er zijn er meer. Ik wijs met name op de maatregelen, die wij voorstellen ten aanzien van de versterking van de structuur van het bedrijfsleven. Ik wijs op het terugdringen van het financieringstekort. Verder moet men bij dit alles beseffen dat het voorgestelde beleid voor 1981 een eerste aanzet is voor structureel werkgelegenheidsherstel; een aanzet, die na 1981 ongetwijfeld een vervolg behoeft. Hoe dat vervolg eruit zal zien, kunnen wij pas beoordelen in het licht van de nieuwe middellange termijnverkenningen van het CPB. Ik twijfel er niet aan, dat ook een loonmatiging na 1981 belangrijk zal zijn.

De heer Kombrink heeft een aantal vragen gesteld over de verhoudingen tussen de kasopbrengst in 1981 en de extra gasbaten uit de Spierenburg-onderhandelingen en de kaseffecten in dat jaar van de voorgestelde lastenverlichtende maatregelen voor het bedrijfsleven. Ik heb daarover reeds het een en ander gezegd.

Ik kom aan de tweede tranche van de extra aardgasbaten. In eerste termijn heb ik in antwoord op een vraag van de heer Joekes gesteld dat het kabinet voornemens is, uit de tweede tranche van de aardgasbaten voor f 700 mln. additionele lastenverlichting ten behoeve van de bedrijven te financieren, die in het grotere geheel zullen worden ingevuld op een wijze, die vergelijkbaar is met de thans voorgestelde f 1,3 miljard lastenverlichting. Volledig nieuw was die uitspraak niet.

In de Miljoenennota werd dat voornemen al aangestipt. In eerste termijn heb ik al uitvoerig uiteengezet, dat naar het oordeel van het kabinet in de huidige situatie een versterking van de economische structuur het meest gericht is met deels globale en deels gerichte maatregelen. Ik zou daarop op dit moment niet verder willen ingaan. Wel lijkt mij na alles wat daarover is gezegd, de motie van de heer Den Uyl op stuk nr. 17, waarin wordt gevraagd om een gerichte aanwending van de tweede tranche van de extra aardgasbaten, sterk af te raden; zoals ik dat ook al in eerste termijn voor wat betreft zijn motie op stuk nr. 6 heb gedaan.

Ik heb met de heer Kombrink uitvoerig gedebatteerd over de hoge rentestand, het wisselkoersbeleid en de appreciatie. Hij heeft gerefereerd aan mijn stelling in eerste termijn, dat de hoge kapitaalmarktrente in ons land veroorzaakt wordt door de structurele onevenwichtigheden in onze economie. De strekking van mijn betoog in eerste termijn is volstrekt duidelijk. Wellicht heb ik mijn woorden in eerste termijn niet voldoende nauwkeurig gekozen. Waar ik echter over sprak, was de relatieve hoogte van de rente ten opzichte van het buitenland. Het absolute renteniveau – de heer Kombrink heeft daarin volstrekt gelijk – wordt in sterke mate beïnvloed door de rente op de kapitaalmarkt in de Verenigde Staten en de Bondsrepubliek Duitsland. Ik heb dat al vele malen betoogd.

Mijn verhaal had in eerste instantie echter als strekking, dat men ten opzichte van dat hoge renteniveau in die landen het rentepercentage niet eenzijdig, relatief dus, kan verlagen. Wanneer wij ons rentepeil kunstmatig verlagen, dan zou zich in dat geval, gegeven ons tekort op de lopende rekening van de betalingsbalans en de daarvoor benodigde compenserende kapitaal invoer, al snel een voortgaande depreciatie van de gulden voordoen. De toename van de inflatie, die daarvan het gevolg zou zijn, zou vervolgens een opwaartse druk op ons rentepeil gaan uitoefenen, met als resultaat dat onze rente vermoedelijk binnen korte tijd zou toenemen tot boven het oorspronkelijke niveau.

Ik hoop duidelijk gemaakt te hebben, dat het ons niet gaat om de hoge rente in absolute zin, maar in relatieve zin, ten opzichte van het buitenland. Dat die rente hoog is, is een gevolg van onze eigen interne structurele onevenwichtigheden.

De discussie met de heer Kombrink over het wisselkoersbeleid heeft duidelijk gemaakt, dat hij niet streeft naar een waardedaling van de gulden. Dat doet mij deugd. De conclusie die ik daaruit trek, is dat de heer Kombrink het eens moet zijn met de doelstelling van het huidige wisselkoersbeleid, te weten een stabilisatie van de guldenkoers. Ik moet echter helaas constateren, dat zijn voorstellen daarmee niet in overeenstemming zijn. Bestrijding van de inflatie, herstel van het evenwicht op de betalingsbalans en vermindering van het financieringstekort zijn naar mijn gevoel noodzakelijke randvoorwaarden om een depreciatie van de gulden te voorkomen. De heer Kombrink is het daar niet mee eens. Hij marcheert een andere kant uit.

Ik heb met de heer Kombrink nog gediscussieerd over de koersontwikkeling van de gulden in de afgelopen jaren. Het klinkt wat paradoxaal, maar bestudering van de cijfers die de heer Kombrink noemde, leerde mij dat zowel hij als ik gelijk hebben en dat noch hij, noch ik ons aan een onjuiste voorstelling van zaken hebben schuldig gemaakt. De heer Kombrink beroept zich op MEV-cijfers. Die cijfers laten een appreciatie zien tussen het gemiddelde van 1978 en het gemiddelde van 1979 van 3%, gevolgd door een verdere appreciatie tussen het gemiddelde van 1979 en het gemiddelde van 1980 van naar raming 1,5%. Die cijfers staan zwart op wit en ik zal dan ook niet proberen er een speld tussen te krijgen.

Mijn stelling, dat zich in de laatste jaren geen appreciatie heeft voorgedaan, berust niet op het verloop van een jaargemiddelde, maar op het verloop van de guldenkoers van maand tot maand. Op grond daarvan mag worden geconcludeerd, dat het effectieve koerspeil van de gulden op dit moment nauwelijks hoger ligt – minder dan 1% – dan eind 1978, begin 1979.

Dat beide stellingen met elkaar te rijmen zijn, kan als volgt ingezien worden. De in de MEV genoemde jaarstijging tussen 1978 en 1979 van 3% was geheel het gevolg van een sterke overloop van 1978 naar 1979, die weer voortvloeide uit de sterke koersstijgingen in het tweede halfjaar van 1978. De in de MEV geraamde jaarstijging tussen 1979 en 1980 van 1,5%, is op een zelfde ontwikkeling terug te voeren, namelijk op de koersstijging die zich in de loop van het tweede halfjaar van 1979 heeft voorgedaan.

Wellicht mag ik, dit deel van het verhaal afsluitend, concluderen dat in beide periodes, waarin de effectieve koers van de gulden een duidelijke stijging heeft laten zien, de oorzaak daarvan een forse tuimeling van de dollar was. In beide periodes lieten door die val van de dollar niet alleen de gulden, maar ook vrijwel alle andere valuta's een duidelijke koersstijging ten opzichte van de dollar zien. Dit gold ook voor de zwakkere valuta's, zoals de Italiaanse lire. Ik mag toch aannemen dat de heer Kombrink niet heeft willen suggereren dat de gulden als vrijwel enige in die periode maar met de dollar had moeten meetuimelen.

Wat is mijn conclusie uit dit alles? Mijn conclusie is dat het in Nederland gevoerde wisselkoersbeleid in de afgelopen jaren niet anders dan succesvol kan worden genoemd.

Van der Stee

Een interessante discussie tussen de heren Bakker en Terlouw over de nationale reserves geeft mij aanleiding te wijzen op het feit dat de ontwikkeling van de betalingsbalans sinds 1975 een vermindering van de nationale reserves ten gevolge heeft gehad van meer dan 15 miljard. In de gepubliceerde cijfers wordt namelijk aan het oog onttrokken dat in diezelfde periode het goud met dat bedrag is opgewaardeerd. Wie de prijsbewegingen van goud de laatste jaren heeft gevolgd, weet dat men hiermee voorzichtig moet zijn, omdat die prijzen ook sterk kunnen dalen.

Belangrijker nog dan de onzekere waarde van het goud is het feit dat het omvangrijke tekort op de betalingsbalans een zeer snel stijgende claim op de officiële reserves legt. Het tekort op de betalingsbalans wordt op het ogenblik praktisch hoofdzakelijk gefinancierd ten laste van de netto buitenlandse positie van de banken, die te zamen met de officiële reserves de nationale reserves vormen. Dat is de grootheid waarnaar in dit verband dient te worden gekeken.

De toestand die de geachte afgevaardigde de heer Terlouw pas verwacht op het moment dat de opbrengsten van de aardgasprijzen zullen teruglopen, is in feite al lang opgetreden.

De heer Van Dijk heeft gevraagd in welke mate het kapitaalmarktbeslag van de particuliere sector groter zou zijn geweest, als het beroep van de overheid op de kapitaalmarkt geringer zou zijn geweest. In de schriftelijke antwoorden is al aangegeven dat er aanwijzingen zijn dat de hoge rente op zichzelf een belemmerende factor vormt voor het kapitaalmarktberoep van de particuliere sector. Het afnemend beroep op hypothecair krediet ten behoeve van woningen en het sterk afnemend aandeel in het totale openbare beroep zijn hiervoor indicaties.

Een kwantificering van de relatie tussen het beroep van de overheid op de kapitaalmarkt en het particuliere beslag is helaas niet mogelijk. Wel speelt bij de beoordeling van een mogelijk omvangrijker kapitaalmarktberoep van de particuliere sector een rol op het geringere kapitaalmarktberoep van de overheid samengaat met een grotere monetaire financiering of met een verlaging van het financieringstekort. Zoals eerder gezegd, kan alleen in het laatste geval sprake zijn van een fundamentele en meer blijvende neerwaartse druk op de rente.

De heer Van Dijk heeft ook nog een vraag gesteld ten aanzien van het consumptief krediet. Hij vroeg zich af of er niet opnieuw een restrictie op het consumptieve krediet moet worden ingevoerd. Sedert april 1979 is de expansie van het consumptief krediet weliswaar fors teruggelopen tot het in hoofdstuk IXB genoemde stijgingspercentage van 11,6 in maart 1980, doch vergeleken met bij voorbeeld de groei van het nationale inkomen is dat te hoog.

Bij de toelichting op de beslissing de conjunctuurbeschikking niet te verlenen, is opgemerkt dat er geen vrees bestond voor een excessieve kredietexpansie, doch dat wanneer de kredietgroei zich onverhoopt toch ongunstig zou ontwikkelen een nieuwe beschikking zou worden afgekondigd. Wel, een dergelijke excessieve groei heeft zich niet voorgedaan, integendeel, uit de jongste cijfers blijkt dat het groeitempo sedert maart met de maand verder is gedaald. Het uitstaande debiteurensaldo bedroeg ultimo augustus slechts 6,5% meer dan dat van ultimo augustus 1979. Daar een verdere daling niet uitgesloten is, zie ik op dit ogenblik geen reden om opnieuw een conjunctuurbeschikking uit te vaardigen. Overigens, als er uit conjuncturele overwegingen al iets gedaan zou moeten worden aan de beperking van de besteding door een restrictie op het consumptieve krediet, dan zal er wel gezocht moeten worden naar andere middelen. Een conjunctuurbeschikking is voor dit doel een onjuist instrument, want het zal duidelijk zijn dat op dit moment bepaald niet van een overspannen conjunctuur gesproken kan worden.

De heer Van Dijk heeft mij gevraagd naar een spaarnota. Ik wil hem toezeggen dat ik zal trachten aan zijn wens te voldoen.

De heren Lubbers, Van Dijk, Rietkerk, Kombrink en mevrouw Beckers-de Bruijn hebben uitvoerig gesproken over de verhoging van de indirecte belastingen. In mijn betoeg heb ik daarover al het één en ander gezegd. Ik zal er nu niet meer in detail op ingaan. Bezien als een dekkingsmaatregel – voor het financieel-economisch beleid vind ik dat toch wel de belangrijkste invalshoek – heeft het door de heer Lubbers geopperde alternatief, zowel op korte als op langere termijn, de nodige beperkingen. De budgettaire betekenis van een verhoging van de indirecte belastingen in de door de heer Lubbers voorgestelde richting, is in de eerste plaats onzeker door het volgende. De invalshoek van de geachte afgevaar-

digde bij verhoging van het financieringstekort is meer sturing van de economie. Als die sturing slaagt, dan is de opbrengst minder zeker. Dan verzwakt de dekking. De tweede opmerking kan men maken in relatie tot het aspect van sparen, waarover de heer Lubbers sprak. Ook hier is er een zeker spanningsveld in de zin dat het bereiken van een gunstig effect voor de besparingen en het realiseren van voldoende extra belastingopbrengst twee tegengestelde doelstellingen zijn. Het is zeker niet uitgesloten dat een verhoging van de belasting op luxe-goederen ten koste gaat van besparingen van de desbetreffende consumenten.

Ik zou ook nog willen wijzen op de grenseffecten met buurlanden. Een buurland als de Bondsrepubliek Duitsland gaat dan een veel lager b.t.w.-tarief kennen voor luxe-goederen dan wij. Dat worden verschillen van 10 à 15%.

Mevrouw Beckers-de Bruijn heeft de suggestie gedaan het systeem van de bijzondere verbruiksbelasting van personenauto's uit te breiden met een aantal andere goederen. Op die manier zou volgens haar op snelle en eenvoudige wijze toch een soort luxe-tarief kunnen worden ingevoerd. Zij heeft toen al opgemerkt dat ik er wat hoofdschuddend naar zat te luisteren. Haar mening berust vermoedelijk op een misverstand. Bij het noemen van dit systeem gaat men complicaties veroorzaken. Voor een bijzondere verbruiksbelasting lenen zich namelijk alleen produkten waarvoor zowel het systeem van min of meer vaste verkoopprijzen als het systeem van registratie bestaat, waarop een controle technisch kan worden aangesloten. Buiten personenauto's bestaan er bijna geen andere goederen waarbij dit kan.

De heer Van Dijk heeft gevraagd of het idee van een identificatiebewijs in de sfeer van de sociale verzekeringen ook zou kunnen worden doorgetrokken naar de belastingen. Het is waarschijnlijk een zeer goede gedachte om te kijken of de plichten die in de ene sfeer worden opgelegd om misbruik van gemeenschapsgelden beter te kunnen bestrijden, ook kunnen worden opgelegd in andere sferen, waar sprake is van ontduiking van gemeenschapslasten. Als wij denken aan een identificatiebewijs in de sociale zekerheid, hebben wij te maken met een kaart die de houder niet kan tonen tijdens een uitkeringsperiode, omdat deze dan wordt ingehouden. Het lijkt mij dan wat moeilijk hetzelfde stuk elders te gebruiken.

Van der Stee

Over de principiële merites van een dergelijke identificatie, bij voorbeeld in relatie met het begrip toonderbiljet, hebben wij eerder gediscussieerd. Daarover zal ook opnieuw kunnen worden gediscussieerd. Wij komen erop terug in de door de Kamer gevraagde nota over de aanpak van de belastingontduiking via de spaarbiljetten.

De motie op stuk nr. 13 van de heer Kombrink en indringende vragen van de heer Van Dijk leiden mij ertoe, het volgende te herhalen. Over ongeveer een maand, bij de behandeling van het belastingplan, zullen wij met voorstellen komen over de hypotheekrente-af trek. Het lijkt mij geen realistische verwachting dat dit dan al kant en klare wetsvoorstellen zouden kunnen zijn, gezien de tijd die het nu eenmaal kost voordat een wetsontwerp bij het parlement kan worden ingediend. Het moet worden geslagen; het moet door de Ministerraad; het moet naar de Raad van State. Deze voorstellen komen zo snel als in ons vermogen ligt.

De heer Nijhof heeft nog eens gevraagd ...

De heer **Kombrink** (PvdA): Dat betekent dus geen invoering per 1 januari 1981?

Minister **Van der Stee**: Ik sluit dat niet uit en ik bevestig het evenmin. Ik heb hierop geen commentaar op het ogenblik.

De heer **Kombrink** (PvdA): Ik zie geen andere weg dan via de indiening van wetsvoorstellen – wat initiatieven van het kabinet betreft – om tot een beperking van de hypotheekrente-af trek per 1 januari 1981 te komen. Ik zie overigens niet in waarom niet alsnog zo'n wetsvoorstel aan het dekkingsplan zou kunnen worden toegevoegd. Dit kan ten aanzien van andere suggesties die vanuit de Kamer rond belastingvoorstellen zijn gedaan kennelijk wel. Die suggesties – ik denk in dit verband aan de lastenverlichting – zullen toch ook per 1 januari 1981 ingang moeten vinden.

Minister **Van der Stee**: Mijnheer de Voorzitter! Aan de mededelingen die ik op dit punt heb gedaan, heb ik op dit ogenblik niets toe te voegen.

De heer **Kombrink** (PvdA): Herinner ik het mij goed dat de Minister van Financiën heeft gezegd dat de lastenverplichting, mits daartoe op heel korte termijn voorstellen zullen worden gedaan, per 1 januari 1981 zou kunnen worden ingevoerd, waarom het CDA en met name D'66 vragen? Als dit wel

kan, waarom kan die beperking van de hypotheekrenteaf trek dan niet alsnog worden toegevoegd aan het dekkingsplan?

Minister **Van der Stee**: Dit is een onzuivere vergelijking. Het is nog maar zeer de vraag of die nieuwe wetsvoorstellen gelijk met het belastingplan zullen kunnen worden behandeld. Dat staat ook geenszins vast.

Mijnheer de Voorzitter! De heer Nijhof heb ik beloofd, nog terug te komen op zijn gedachte, het b.t.w.-tarief voor woningen te verlagen en de objectsubsidies te herzien. De heer Nijhof betwijfelde of dit, zoals ik zei, een niet financieerbare operatie zou zijn. De kosten van een b.t.w.-verlaging van 18% naar 4% bedragen per jaar bijna f 2,5 mld. op het niveau van 1981. Extra middelen, die kunnen vrijkomen door afschaffing van objectsubsidies, wegen daartegen in de verste verte niet op. Op de begroting staat dan wel een bedrag van f 2 mld. aan objectsubsidies; de afschaffing kan echter natuurlijk alleen maar betrekking hebben op objectsubsidies voor nieuwe verplichtingen. De extra middelen die daarmee jaarlijks vrijkomen, bedragen slechts een fractie van het jaarlijkse belastingverlies.

De heer Nijhof heeft ook vragen gesteld over de aangekondigde verlaging van de bejaarden- en van de arbeidsongeschiktheidsaf trek. Hierover heeft hij zelfs een motie ingediend. Naar zijn mening leidt deze verlaging tot een selectieve belastingverlaging, omdat geen rekening wordt gehouden met de extra kosten die bejaarden en arbeidsongeschikten hebben. Ik heb moeite met die opvatting. Sinds de invoering van deze aftrekmogelijkheden, in 1955, is een aanzienlijke verbetering tot stand gebracht in de positie van bejaarden en van arbeidsongeschikten.

Ik denk daarbij niet alleen aan de reële welvaartsstijging die het gevolg is geweest van de invoering van verschillende ouderdoms- en invaliditeitspensioenen, in zowel de collectieve als de particuliere sector, naast deze verbetering van de inkomenspositie zijn op vele terreinen voorzieningen getroffen die de kosten van het levensonderhoud voor deze groepen verlagen. Ik denk hierbij aan gereduceerde tarieven voor 65+ 'ers, aan voorzieningen in het kader van de AOW en voor arbeidsongeschikten, die daarvoor op grond van hun handicap in aanmerking komen. Daarbij komt voor de bejaardenaf trek dat in 1973 een extra verhoging heeft plaatsgevonden die in zekere zin een oneigenlijk karakter

droeg. Die verhoging was toen nodig om te voorkomen dat diegenen die uitsluitend een AOW-uitkering hadden, in de loonbelasting zouden worden betrokken en dus sterk in inkomen achteruit zouden gaan.

Dat probleem is inmiddels door de netto koppeling van de AOW-uitkering aan het minimumloon uit de wereld. De aftrek is niet gecorrigeerd. Al deze overwegingen vormen naar ons gevoel voldoende reden voor de voorgestelde verlaging van de aftrek over de hele linie.

Daarnaast wordt onderzocht hoe gekomen kan worden tot een meer geïndividualiseerd systeem waarbij de aftrek alleen wordt toegekend aan belastingplichtigen van wie kan worden aangenomen dat ze ook feitelijk extra kosten hebben in vergelijking met de andere belastingplichtigen. Bij de arbeidsongeschiktheidsaf trek wordt daarmee in 1981 de eerste stap gezet.

De overweging in de motie die de heer Nijhof heeft ingediend tegen de verlaging, waarin hij stelt dat onvoldoende rekening wordt gehouden met extra kosten van bejaarden en arbeidsongeschikten, mist dan ook naar mijn mening grond.

Ten slotte heeft mevrouw Beckers mij vragen gesteld over de belastingvlucht. Ze heeft gevraagd naar een overzicht van de 300 grootste op de beurs genoteerde ondernemingen en hun belastingafdrachten. Ze plaatste die vraag in het kader van eventuele winstverschuivingen tussen Nederlandse ondernemingen en buitenlandse dochtermaatschappijen. In dat verband werden ook buitenlandse wetgevingen genoemd. De gegevens die de geachte afgevaardigde vroeg komen niet in die samenhang in onze huidige statistieken voor. Voor zover door middel van bewerkingen wellicht een overzicht zou kunnen worden geproduceerd, merk ik wel op dat fiscale gegevens over individuele ondernemingen in verband met de geheimhoudingsplicht niet kunnen worden gepubliceerd. Vanwege het gevaar van herkenning van bepaalde ondernemingen in de geaggregeerde cijfers heb ik moeite cijfers te geven, als ik ze zou hebben, voor specifieke groepen van ondernemingen indien in die groepen relatief gezien een gering aantal ondernemingen voorkomt.

De heer **Jansen** (PPR): Is 300 een gering aantal?

Minister **Van der Stee**: Men vroeg naar uitsplitsingen in categorieën. Er zijn categorieën waar nog slechts enkele ondernemingen in zitten. Dat kan

Van der Stee

ik niet doen. Los daarvan merk ik op dat de gevraagde gegevens bovendien geen enkel inzicht kunnen verschaffen in het verschijnsel van eventuele internationale winstverschuivingen. In hoeverre winstverschuiving naar het buitenland heeft plaatsgevonden, kan per definitie niet worden afgeleid uit het bedrag van in Nederland verschuldigde belasting. Dat kun je slechts aan de hand van concrete omstandigheden bezien. Je weet nooit wat mensen verdienen zouden hebben, als zij niet of als zij wél hadden verschoven. Dat verschil is niet bekend.

De noodzaak van aanvullende wetgeving op het principe dat tussen vestigingen van multinationale ondernemingen de prijsvaststelling 'at arm's length' moet plaatsvinden of van wijziging in de sfeer van de bewijslastverdeling tussen multinationale ondernemingen en de fiscus zie ik op dit moment nog niet. Staatssecretaris Van Amelsvoort heeft daarover in het debat over het rapport-Van Bijsterveld gesproken. Het gaat hier niet zozeer om een gebrek aan wettelijke mogelijkheden als wel om het verkrijgen van feitelijke gegevens. Enig soelaas voor het financieringstekort valt in dit kader helaas niet te verwachten.

De Voorzitter: De meeste sprekers wensen een derde termijn. Ik stel voor, aan hun wens te voldoen en de spreek-tijd te bepalen op ten hoogste één zesde van die in eerste termijn.

Daartoe wordt besloten.

De vergadering wordt van 18.25 uur tot 20.30 uur geschorst.

□

De heer Den Uyl (PvdA): Mijnheer de Voorzitter! Door de vereiste kortheid kom ik meteen tot het hart van de zaak. De Regering heeft bij monde van de Minister-President gemeend te kunnen constateren dat er in de Kamer een brede meerderheid is die het kabinet wil volgen en zelfs verder wil gaan.

Is dat waar of slechts schijn? Ik meen dat het laatste het geval is en ik licht dat toe. In het debat van de vorige week en dat van deze week is de gedachte een grote rol gaan spelen dat het voor ons land in deze benarde economische situatie goed zou zijn de prijscompensatie met ingang van het volgende jaar in haar geheel te vervangen door een tegemoetkoming aan de werknemers in de vorm van een verlaging van inkomsten- en loonbelasting. Het kabinet heeft zich daarbij wat de hoofdlijn betreft, aangesloten. Het

merkwaardige feit doet zich voor dat althans in moties van de grootste regeringsfractie twee alternatieve gedachten worden geuit, ter keuze van de Kamer of nog hogere machten. In de motie op stuk nr. 19 wordt bij voorbeeld algehele vervanging van de prijscompensatie door een tegemoetkoming in de loon- en inkomstenbelasting bepleit en in de motie op stuk nr. 20 wordt aftopping binnen de prijscompensatie voorgesteld, hetgeen uiteraard twee elkaar uitsluitende alternatieven zijn. In de blijkbaar bij deze dagen passende royaliteit worden beide gedachten aan de Kamer voorgelgd.

Het kabinet is over het tweede alternatief – de aftopping binnen het behoud van het stelsel van de prijscompensatie in 1981 – niet erg duidelijk geweest. Het kabinet wil suggesties doorgeleiden en zelfs de hele Handelingen meesturen. Kennelijk krijgt de Stichting van de Arbeid alternatieve, maar ook elkaar uitsluitende gedachten.

Mijn fractie kiest tegen de essentie van de algehele uitschakeling of vervanging van de prijscompensatie voor het volgende jaar en wel op de volgende gronden. Zij is daar tegen, niet omdat de prijscompensatie als zodanig heilig zou zijn, maar omdat in de gegeven economische situatie het geen goed beleid is. De algehele vervanging is te duur en legt een te groot beslag op collectieve middelen, 3 mld. zei de Minister van Financiën vanmiddag nog. Wij vinden ook dat bij een dergelijke ingreep het risico van compenserende loonbewegingen te groot is. Nu al is voor het volgende jaar in de macro-economische verkenning een stijging van incidenteel met 1,5 en initieel met 0,75 voorzien. Bij een dergelijke ingreep is het volstrekt voorspelbaar dat die uitloop van incidenteel en initieel een belangrijk deel van de beoogde, nog te creëren ruimte zal opslurpen. Het is te globaal.

Ik heb het in de kern beschouwd een 'fantastische globalisatie' genoemd. Ik vind dat in feite een zeer globale overheveling van middelen plaatsvindt, waardoor uiterst karige middelen ook daar terecht komen waar zij niet in de eerste plaats nodig zijn. Dat is mijn bezwaar en daartegen is geen behoorlijk tegenargument gekomen. Vooral is het duidelijk geworden dat de beoogde operatie zich niet verdraagt, zeker niet bij de stelling die het kabinet trekt, met een door ons gewenste en, naar onze mening, minimaal eerlijke lastenverdeling.

Het kabinet heeft bezwaren tegen de door zowel de heer Lubbers als de heer Engwirda voorgestelde financiering door een deel van de WIR-premies daarvoor te bestemmen. Het kabinet wil niet aan de WIR komen. De heer Lubbers heeft gevraagd om een luxetarief in de BTW. Dat kan niet per 1 januari, zegt het kabinet. Doorpraten hebben zowel de Minister-President als de Minister van Financiën duidelijk gemaakt dat het kabinet denkt aan een verhoging van het hoge tarief, respectievelijk verplaatsing van goederen van het lage naar het hoge tarief. Kortom, het is allerlei handelingen van plan, die inderdaad leiden tot een verhoging van indirecte belastingen, maar met duidelijk negatieve, voor ons niet aanvaardbare inkomenseffecten.

Het kabinet wijst een verlaging van de inkomstenbelasting met een voor ieder gelijk bedrag af. Dat is zeer essentieel. Het wenst een tariefneutrale operatie. Anders gezegd, het kabinet weigert de haar toevertrouwde instrumenten te gebruiken als herverdelend instrument. De loon- en inkomstenbelasting is waarschijnlijk haar belangrijkste instrument.

Onder die omstandigheden zie ik niet hoe wij op die gedachte kunnen ingaan.

De heer Lubbers heeft met zijn motie op stuk nr. 19 een belangwekkende motie ingediend. Daarin worden een aantal verlangens geuit die vanmiddag op geen enkele wijze door de Regering gehonoreerd zijn. Er wordt in de motie gesproken over de rol die een werkgelegenheidsfonds kan spelen. Het kan zijn dat ik slecht geluisterd heb, maar ik heb van de Regering over dat werkgelegenheidsfonds geen positieve uitspraken vernomen.

In de motie wordt gevraagd om een meer gerichte besteding van de WIR-gelden. Het kabinet heeft dat afgewezen. Er wordt in gevraagd om een eventuele herschikking van middelen voor sector- en innovatiebeleid. Het kabinet heeft dat afgewezen. In het zeker ook voor ons aantrekkelijke slot van de motie is duidelijk sprake van het bevorderen van sectoraal werkgelegenheidsoverleg en het wettelijk ondersteunen daarvan. In zeer uitgebreide, vage bewoordingen heeft het kabinet duidelijk gemaakt, dat met de sociale partners onderzocht zou kunnen worden hoe dat misschien zou kunnen.

Niets is gebleken van het inzicht dat gezien de ernst van de situatie, die wij

Den Uyl

allen onderkennen, op korte termijn maatregelen zouden kunnen en moeten worden genomen.

Er is verwezen naar het CNV, dat niet afwijzend staat tegenover de gedachte althans voor één jaar de prijscompensatie in te ruilen voor een transactie als hier besproken. Het CNV verbindt er wel zeer nadrukkelijk voorwaarden aan: Het CNV is alleen in het kader van een inkomensbeeld van 0 tot -5 bereid met de leden te gaan praten over aftopping van prijscompensatie of over maximering van de vakantietoeslag. Het is bereid als een eenmalige zaak het systeem van de automatische prijscompensatie voor één jaar buiten werking te stellen, mits die eenmaligheid vaststaat. In zijn betoog heeft de Minister van Financiën allerlei elementen aangevoerd die tot een verdere beperking en uitholling van het stelsel zullen leiden, als ze in praktijk worden gebracht.

Voorts stelt het CNV de voorwaarde van een werkgelegenheidsfonds. Doorslaggevend voor matiging van de arbeidskosten is de mate waarin die matiging vertaald wordt in arbeidsplaatsen. Het kabinet heeft echter niet één keer uitgesproken dat er bij haar ruimte, behoefte of bereidheid zou bestaan om te komen tot een dergelijk concreet werkgelegenheidsprogramma.

Mijn fractie zal de motie van de heer Lubbers, ondanks aantrekkelijke elementen, niet steunen. Wij vinden dat in die motie te lichtvaardig wordt gesproken over een nominale pas op de plaats, dat wil zeggen het volgend jaar algeheel uitschakelen van de prijscompensatie, dat geen duidelijke financiering van de operatie aanwezig is, dat het neerkomt op een te duur en te groot beslag op collectieve middelen, dat niet een duidelijk inkomensbeeld bestaat, dat naar onze mening zou moeten liggen tussen 0 en -5, dat er ten onrechte een opening wordt gemaakt naar verdere ombuigingen in de sfeer van de sociale uitkeringen en dat er een te grote acceptatie is van globaal beleid terwijl er te weinig nadruk ligt op gericht beleid.

Het kabinet heeft gezegd dat het al die afspraken en suggesties wil voorleggen aan de Stichting van de Arbeid. Ik ben van oordeel, dat gelet op wat het kabinet zelf heeft gezegd over de problemen bij de financiering van de beoogde operatie en gelet op wat het betekent de prijscompensatie geheel en al buiten werking te stellen, zal blijken dat die weg niet begaanbaar is. Ik durf de veronderstelling aan – dat is geen grootspraak – dat zal blijken dat

uitsluitend via de weg van de aftopping en van de maximering van de vakantietoeslag een aanmerkelijke verlaging van de loonsomstijging is te bereiken. Er zijn op dat punt in de Kamer argumenten gewisseld, die ik niet aan mij voorbij laat gaan. Er is kritiek uitgeoefend op het door de fractie van de PvdA overgelegde concreet uitgewerkte alternatief.

Wij hebben zelf van het begin af gevonden dat de daarin becijferde ombuiging van de loonsomstijging met bijna 1% te weinig is. Wij achten het ook zeer wel aanvaardbaar te denken aan een aftopping van de prijscompensatie op modaal of even daarboven en aan een maximering van de vakantietoeslag op het niveau van anderhalf maal modaal. Dan behoeft, in verband ook met de prijsverlagende effecten die gaan optreden door een geringe loonsomstijging geen beroep te worden gedaan op een ophoging van de vloer. Dan is het zeer wel mogelijk bij een wat lager uitvallende prijsstijging ook een loonsomstijging van 6% of even daar beneden te bereiken. Dat is een begaanbare weg.

Dat is ook het alternatief van de PvdA, waar zo losweg mee geopperd is. Ik stel dat in dat alternatief evenzeer essentieel is dat bij die lagere prijsstijging ook wordt besproken de fasering van de verhoging van de aardgasprijs. Het argument dat dit contractueel niet mogelijk is op grond van afspraken tussen VEGIN en Gasunie, spreekt mij in het geheel niet aan.

Essentieel is het inkomensbeeld. Essentieel is dat de extra structurele aardgasbaten worden beschouwd en gehanteerd als een werkgelegenheidsfonds, primair gericht op versterking van de economische structuur. Dat is praktisch beleid. Dan kan er een perspectief worden geopend.

Nog een enkel woord wil ik in dat verband wijden aan de uiterst vage uitspraak over een versterking van de middelen voor de bouw. Bij de verlaging van het woningbouwprogramma van 106 naar 100.000 bestaat uitsluitend uitzicht op een concrete verhoging van het programma als nu wordt beslist over extra middelen daarvoor. Naar mijn mening zijn ook de administratieve maatregelen die de heer Lubbers voorstelt daarvoor op geen enkele wijze een remedie.

Wat het onderwijs betreft volsta ik met de concrete vraag aan de Regering of zij vóór de behandeling van het dekkingsplan in de Kamer duidelijk wil uitspreken welk deel van de f 265 miljoen moet komen uit bezuinigingen op de begroting van Onderwijs en welk

deel op een andere wijze moet worden verkregen, onder andere via maatregelen in de algemene salaris- en inkomenssfeer.

Ik sluit af. Wij zijn niet van oordeel dat de prijscompensatie heilig is. Wij menen dat buitengewone omstandigheden ook buitengewone middelen rechtvaardigen. Die middelen moeten dan ook worden getoetst op uitvoerbaarheid en op hun werking, gelet op de situatie in ons land. Het verschil tussen kabinet en fractie van de PvdA is niet de mate waarin onder de huidige omstandigheden inkomensoffers mogen of zouden moeten worden gevraagd ter wille van het herstel van de werkgelegenheid. Het verschil – helaas levensgroot – gaat over de vraag hoe die inkomensoffers verdeeld moeten worden over lage (en met name de laagste) inkomens en hogere inkomens. Het verschil gaat zeker over de vraag hoe de inkomensoffers kunnen worden omgezet in het kader van een concreet werkgelegenheidsprogramma, in een strijd voor herstel en uitbreiding van arbeidsplaatsen, en hoe daarvoor in de kortste keren een maatschappelijk kader kan worden geschapen.

Luisterend naar de uitvoerige betogen van de kant van de Regering, kan mijn oordeel, het spijt mij, niet anders luiden dan dat de geboortefout, althans de fout die van het begin af aan het kabinet in zijn optreden ten aanzien van de economische crisis en de werkloosheid heeft gekenmerkt – het miskennen van de samenhang tussen inkomensmatiging, concreet werkgelegenheidsbeleid en het scheppen van het maatschappelijke kader – ook vandaag nog geldt. Ik constateer dat, niet om het kabinet hel en verdoemenis aan te zeggen, maar omdat op een kritiek ogenblik geen uitzicht wordt geboden op een beleid, dat mensen tot samenwerking kan inspireren. Daarom is het beleid naar mijn oordeel tot mislukken gedoemd. Ik kan het alleen maar zeer betreuren, dat de fractie van het CDA, die op een aantal punten van verwante inzichten en soms van formuleringen die mij zeker niet vreemd zijn heeft getuigd, althans tot dit ogenblik dat tot mislukken gedoemde beleid voor haar rekening neemt.

Mijnheer de Voorzitter! Ik heb geen aanleiding terug te komen op door mijn ingediende moties, gehoord de mededelingen van het kabinet. Ik wil ten aanzien van een onderdeel van de motie op stuk nr. 27 van de heer Kombrink, dat het inkomensbeleid raakt en dat ik van essentiële betekenis acht voor eventueel verder overleg met de Stichting van de Arbeid, de Kamer een nadere uitspraak vragen.

De **Voorzitter**: Door het lid Den Uyl wordt de volgende motie voorgesteld:

De Kamer,

gehoord de beraadslaging;

overwegende, dat een aanmerkelijke beperking van de loonsomstijging in samenhang met de uitvoering van een concreet werkgelegenheidsprogramma gewenst is;

van oordeel, dat in 1981 de koopkracht van de laagste inkomens gehandhaafd dient te worden en de inkomens daarboven oplopend tot min vijf procent bij viermaal het modale inkomen terug zouden kunnen gaan;

verzoekt de Regering bij overleg met de Stichting van de Arbeid van het realiseren van dit inkomensbeeld uit te gaan en daartoe van de haar ten dienste staande instrumenten gebruik te maken,

en gaat over tot de orde van de dag.

Naar mij blijkt, wordt deze motie voldoende ondersteund.

Zij krijgt nr. 31 (16400, Miljoenennota).

□

De heer **Lubbers** (CDA): Mijnheer de Voorzitter! Ik dank de Regering voor haar antwoord. Ik beperk mij nu alleen tot de min of meer openstaande punten. Allereerst wil ik een opmerking maken over de bouw. Onze motie is ingediend in samenhang met een toelichting die reeds in eerste termijn is gegeven, waaruit bleek dat, mocht de door ons gevraagde 'aanjaagtechniek', zoals de Minister-President zei, slagen, wij in de loop van het volgende jaar natuurlijk met elkaar de resultaten onder ogen moeten zien met de vraag, of die niet zouden moeten leiden tot bijstelling van het woningbouwprogramma. In aanvulling op eerdere initiatieven die wij in deze Kamer hebben genomen, kan deze benadering wel degelijk bijdragen tot een zo goed mogelijke bevordering van de woningbouw in deze situatie.

Vervolgens wil ik een opmerking maken over de AOW-restitutie. In de Kamer is duidelijk de opvatting waarneembaar, dat er samenhang bestaat met de kring van uitkeringsgerechtigden. Ik deel dat standpunt. Ik zou er dan ook zeker geen bezwaar tegen hebben als die zaken tegelijkertijd aan de orde kwamen in het parlement. Ik wil wel aantekenen dat het mij ver-

standig voorkomt een beperkte verhoging van de premiegrenzen in reserve te houden, voor het geval dat dit niet tijdig lukt, om te voorkomen dat wij anders terechtkomen in te sterke stijgingen van AOW-premies.

Dan kom ik bij de verschillende benaderingen die gekozen zijn met betrekking tot het te voeren overleg met de sociale partners. Ik waardeer het dat de woordvoerder van de Partij van de Arbeid, de heer Den Uyl, zoëven de eigen voorstellen enigszins heeft bijgesteld. Ik begrijp dat de PvdA-fractie bereid is af te zien van de vloeren die voorzien waren in het plan, enerzijds om bepaalde nadelige effecten te voorkomen en anderzijds omdat zij bereid is met de inkomenspolitieke instrumenten die zij had aangedragen scherper in te snijden, om op die wijze tot een substantiëler effect te komen. Ik waardeer dat, omdat ik denk dat daaruit spreekt de ook bij haar sterk levende opvatting dat het noodzakelijk is op bepaalde wijzen tot belangrijke arbeidskostenmatiging te komen. Als ik het goed heb gehoord, had de heer Den Uyl het zojuist ook over 6%.

Een tweede opmerking die ik zou willen maken met betrekking tot onze eigen motie is, dat zij zeer bewust geschreven is zoals zij geschreven is. Deze motie is voor onze fractie meer dan een motie gericht op arbeidskostenmatiging. Zij geeft naar ons oordeel een kader aan voor het te voeren sociaal-economische overleg met daarin de onderscheiden elementen van algemeen beleid, gericht beleid en arbeidskostenmatiging. Het belangrijke van deze elementen vinden wij overigens ook terug in de benadering zoals die in de motie van D'66 is vastgelegd waarbij men – dat is duidelijk geworden in het debat – overigens anders over bepaalde zaken denkt. Ik keer even terug tot onze eigen motie. Wij vinden dat de elementen moeten kunnen functioneren in het overleg. Daarom is ook de gedachte van het fonds daarin verwerkt, evenals de zichtbare relaties wat met gericht beleid te doen, enz.

Ik hecht eraan de eenmalige vervanging van de prijscompensatie door een lastenverlichting in januari te bepleiten, omdat nu juist de discussie over de prijscompensatie – ik herinner eraan wat hier gezegd is over de ruilvoet – ook buiten deze Kamer bepaald niet is uitgekristalliseerd.

Men zal hoe dan ook niet tot een overeenstemming komen, zo schatten wij althans, over hetgeen al dan niet verantwoord is. Welaan, dan is het zeer verantwoord de mogelijkheid te

onderzoeken van een dergelijke operatie, in afwachting van verdere gedachtenwisseling, op basis van een dienovereenkomstige lastenverlichting.

De Minister van Financiën, wiens verantwoordelijkheid het ook is, vindt de gedachte interessant, maar vraagt zich af of er genoeg middelen beschikbaar zijn. Ik acht zijn betoog op dat punt begrijpelijk, maar voeg eraan toe dat het niet altijd even helder is voor mijn fractie. Ik zal een paar punten toelichten.

In de cijfers wordt nogal gewisseld tussen de kasbasis en de transactiebasis. Toen wij in eerste termijn te horen kregen welke belastingverlagingen ongeveer nodig waren, werden de cijfers gepresenteerd op transactiebasis. Later bleek dat ze op kasbasis substantieel lager waren.

Met betrekking tot de voor een dergelijke belastingoperatie benodigde gelden, roep ik in herinnering wat de heer Engwirda heeft gezegd over de vormgeving van die operatie. Het gaat mij hier niet om een exacte kwantificering, maar er is nogal een verschil tussen het gelijke bedrag voor iedere Nederlander en de tarief-neutrale benadering van de Minister van Financiën. Dat wordt des te begrijpelijker waar hij zelf het verband legt tussen onze motie over de inkomenspolitiek en onze motie over het brede overleg. De heer Den Uyl wees er reeds op, dat in onze motie over inkomenspolitiek ook wordt gesproken over aftopping. Welnu, als men het beginsel aanvaardt dat men vanaf een zeker inkomensniveau aftopt, is het logisch, dat men bij een vervangende belastingoperatie in plaats van een eenmalige prijscompensatie in de uitwerking daarmee evenzeer rekening houdt. Ik denk dat het de moeite waard is daarnaar te zien, om de resterende bedragen te overbruggen.

Met betrekking tot de indirecte belastingen hebben wij er begrip voor dat bepaalde nadere tarieven die wij hebben voorgesteld enige tijd van voorbereiding vergen. Op dat punt moeten wij de Regering natuurlijk gelijk geven. Ik roep in herinnering dat er heel zware argumenten zijn – ik beperk mij tot twee – om een dergelijke wat zwaardere verschuiving te overwegen. Naast de middelen die daardoor beschikbaar komen voor de belangrijke lastenverlichting in samenhang met de prijscompensatie herhaal ik het argument van de concurrentiepositie –de verhouding tussen directe en indirecte belastingen werkt daarop sterk in – en dat van de uitermate grote noodzaak, onze bevolking duidelijk te ma-

Lubbers

ken, dat wij geleidelijk aan het element van de draagkracht in verhouding tot de consumptie als zeer belangrijk moeten gaan zien. Wij kunnen natuurlijk die zaak weer een tijdje laten rusten, maar we weten in dit huis dat dit een rust voor geruime tijd betekent, want een volgend kabinet zal hiervoor ook weer een lange voorbereidingstijd nodig hebben. Ik doe een dringend beroep op de Regering om, het belang van deze zaak inziende, zo nauw mogelijk aan te sluiten bij de mogelijkheden die wij in onze motie hebben verwoord.

In mijn tweede termijn heb ik al gewezen op de benarde positie van het bedrijfsleven. Het element van de arbeidskostenmatiging, goed onderscheiden van de netto-inkomensontwikkeling, is in het noodzakelijke overleg met de sociale partners een zeer belangrijke, zo niet eerste prioriteit. Ik heb met waardering geconstateerd, dat de Regering bereid is, een en ander te doen aan gericht beleid. Tenslotte hebben wij in beginsel een positief oordeel uitgesproken over de voorstellen in de brief van de Ministers Van der Stee en Van Aardenne. De regeringsvoorstellen waren gebaseerd op een poging om tot 2% extra matiging te komen.

In die context meent ook mijn fractie dat aanvullende lastenverlichtingen in de vormen als in de brief gepresenteerd, best goed zouden kunnen zijn. Als het echter mogelijk is te komen tot een substantieel hogere arbeidskostenmatiging, roep ik het kabinet op om de mogelijkheid te bestuderen om de timing daarvan zodanig te kiezen dat de financiering van het een en ander wel rondloopt, met behoud van de essentie van de voorstellen van de Ministers Van der Stee en Van Aardenne. Ik ga de Kamer nu niet vermoeien met technische aspecten, maar naar mijn oordeel is dat wel degelijk mogelijk als de politieke wil en uiteraard ook een minimum aan wil bij de sociale partners aanwezig is.

Mijnheer de Voorzitter! Het is niet uitgesloten dat men in een situatie terecht komt dat een benadering, zoals mijn fractie en in wezen ook D'66 voorstaat, technisch niet meer mogelijk zal blijken. Zover mag men het echter niet laten komen want in zo'n situatie zullen de marges, waarbinnen beïnvloeding nog mogelijk zal zijn, buitengewoon gering zijn. Dan zullen wij waarschijnlijk terecht komen bij de alternatieven, die de heer Den Uyl heeft aangedragen, met alle gevolgen van dien.

Over de inkomenspolitieke samenhang hebben wij twee moties ingediend om daarmee de inkomenspolitieke doelstelling, zoals wij die zien, duidelijk naar voren te brengen. Naar ons oordeel is het redelijk van iedereen een offer te vragen, ook van de laagst betaalden. Toch blijft onze doelstelling, dat daar de nullijn komt te liggen. Het is mogelijk dat we daar op min één uitkomen, maar dat lijkt mij wel ongeveer het maximum. Wat er precies uitkomt, hangt samen met de keus, die gemaakt wordt in het overleg met onder andere de werknemersorganisaties met betrekking tot de matiging en gericht beleid. Wij kunnen dat hier niet tot op de laatste cent kwantificeren. Daar waar het gaat over de hogere inkomensgroepen menen wij dat zeker in het door ons voorgestane model de inkomensmatiging van 3½%, zoals het kabinet zich dat voorstelt, te mager is en dat wij aanvaardbaar moeten vinden dat men hoger uitkomt.

Mijnheer de Voorzitter! Wij respecteren uiteraard de meningen, zoals die door de andere fracties hier naar voren zijn gebracht. Onze fractie heeft geprobeerd voor de begroting, die getypeerd is als overlegbegroting, in deze fase een voorstel te doen dat het mogelijk maakt, dat het overleg leidt tot uitkomsten, die erg wezenlijk zijn voor de werkgelegenheid in ons land voor de komende jaren. In die geest sluit ik mijn interventies af, hopen dat dit belang in brede kring onderkend zal worden.

□

De heer **Terlouw** (D'66): Mijnheer de Voorzitter! De Regering is in de dupliek bepaald wel iets concreter geweest dan in het antwoord in eerste termijn, waarvoor ik de Regering natuurlijk erkentelijk ben, maar waarover ik ook wat teleurgesteld ben. Waarom is niet meteen in eerste termijn die grotere duidelijkheid gegeven? Ik meen dat in de tweede termijn van de zijde van de Kamer niet zo zeer nieuwe elementen in het debat zijn ingebracht. Wel is juist dat de standpunten in moties zijn neergelegd, waardoor de Kamer de standpunten wat duidelijker op schrift voor zich had. Maar veel nieuwe elementen heb ik in tweede termijn niet gehoord. Deze handelswijze van het kabinet bevordert dat de Kamer dan maar moties in eerste termijn gaat indienen, zodat de Regering meteen zo concreet mogelijk kan reageren. Mijn fractie is daar nooit zo erg voor geweest, omdat dit betekent dat men niet meer serieus luistert naar wat de Re-

gering heeft te zeggen op de inbreng van de Kamer in eerste termijn. Ik ben niet zo blij met deze handelswijze van het kabinet.

Minister **Van Agt**: Ik meen dat de geachte afgevaardigde onvoldoende betekenis toekent aan een andere overweging, die voor ons gelden moet, namelijk te vernemen, hoe de fracties reageren op elkaars denkbeelden. Daarvoor is nodig, dat men niet al te rap is met het ten beste geven van de eigen opinie.

De heer **Terlouw** (D'66): Een tikkeltje eigenaardig is dit antwoord van de Minister-President. Het is toch in de eerste plaats een dialoog tussen Kamer en Regering. Daarbij is het natuurlijk wel van belang, wat de fracties van elkaars standpunten vinden. Zoals ik al in tweede termijn heb gezegd, het is toch de Regering die in een dergelijke discussie de leiding behoort te nemen. De Regering heeft tot nu toe, althans in eerste termijn, een en ander passief opgevat.

Welk beeld komt er uit het antwoord van de Regering in de dupliek te voorschijn? De Minister-President heeft benadrukt dat in deze Kamer een brede meerderheid bestaat van leden, die een matiging willen, die verder gaat dan de 2%, dus een loonsomstijging, die zakt beneden de 6%. Ik denk dat die conclusie juist is. Het is een conclusie die de Regering meeneemt naar het overleg. Wat de Minister-President en de Minister van Financiën niet hebben gezegd, is tot hoever die matiging moet gaan. Wat is het standpunt van de Regering? In de Miljoenennota wordt 6% als streefgetal genoemd, maar wat is het oordeel van de Regering na deze discussie met het parlement? Moet dit 5% 4% worden, zoals mijn fractie wil? Als wordt gestreefd naar een loonsomstijging, die aanzienlijk lager is dan 6%, vraag ik mij af wat de Regering vindt van de prijscompensatie.

De Minister van Financiën heeft gezegd, dat men daarover niet te dogmatisch moet doen. Wel, als men in de macro-economische verkenningen beziet, hoe de 8% is opgebouwd, zit daarin 4,4% prijscompensatie, terwijl de overige 3,6% betrekking heeft op verhogingen uit andere hoofde. Als de Regering vindt dat de prijscompensatie in principe moet worden gehandhaafd, eventueel door aftopping van vakantiegeld, wat moet er dan gebeuren? Moet het initiële loon naar negatief? Wat moet er met het incidentele loon gebeuren? Als de Regering in de Stichting van de Arbeid een nieuw bod

Terlouw

gaat doen en met een eigen standpunt wil komen, zal er toch een duidelijke filosofie moeten zijn over het instrument van de prijscompensatie. De vakbeweging hecht daar zeer veel waarde aan. Er zal ook een filosofie moeten zijn over de matiging die op grond van ruilvoetverslechtering kan worden gevraagd.

De Minister-President wil duidelijk naar een lagere loonsomstijging dan 6%. Van de Minister van Financiën weet ik dat zo net nog niet. Hij zei vanmiddag dat, ook als de loonsomstijging lager wordt dan 8%, hij dan nog vindt, dat de 1,3 miljard extra aardgasbaten globaal naar het bedrijfsleven moeten. D'66 is van mening dat dit erg afhangt van wat er gebeurt met de loonsomstijging. Ik ben het eens met degenen, die stellen dat bij een loonsomstijging van 8% de nood bij vele bedrijven zo groot is dat men er niet aan ontkomt om ruimte te scheppen. In die situatie zouden wij instemmen met de globale bestemming van de f 1,3 miljard. Als de loonsomstijging echter bij voorbeeld 5% zou zijn, zou er zoveel lucht in het bedrijfsleven ontstaan, dat men naar het oordeel van mijn fractie wel degelijk zou moeten kijken naar methodes om die f 1,3 miljard geheel of gedeeltelijk gericht te besteden. Wij zitten nog een beetje met de motie van de heer Den Uyl op stuk nr. 6. Daarin wordt gepleit voor een gerichte besteding van de f 1,3 miljard. Onze opvatting is dat dit kan bij een aanzienlijke daling van de loonsom, maar dat dit niet moet als dat niet lukt. Ik denk dat wij in deze ongeconditioneerde vorm niet voor deze motie kunnen zijn.

Wij zijn het oneens met de Regering over het beeld van de inkomensverdeling. De Minister-President legt zich neer – waarschijnlijk niet van harte – bij het niet kunnen handhaven van de koopkracht van de minima in het volgende jaar. Daar zijn wij niet aan toe. De heer Lubbers zei zojuist, dat zijn fractie streeft naar nul voor de minima, maar dat zij er tegelijk al rekening mee houden dat het wel negatief zal worden. Onze fractie blijft ernaar streven, die koopkracht van de minima in het volgende jaar te handhaven.

Wat is nu de slotsom van het debat dat wij hier deze dagen hebben gehouden? Daarvoor is het natuurlijk cruciaal te weten, hoe het zal gaan in het overleg in de Stichting van de Arbeid. Hoe gaat dat verlopen? Wanneer dat overleg niet meer oplevert dan het tot nu toe heeft gedaan, dan wordt dit absoluut een verloren jaar. Alleen bij een aanzienlijke daling van de loonsom, al-

leen als er nieuw vertrouwen bij het bedrijfsleven kan worden geschapen en er ook nieuwe ruimte wordt gemaakt bij de bedrijven, ook door een gerichte aanpak met name in bouw en energiebesparing, dan is er hoop op een structurele verbetering.

Heel in het kort wil ik nog iets zeggen over de woningbouw. Ik heb in twee instanties gepleit voor 'uitzetten' van het programma met 10.000 à 15.000 woningen in de sociale sector, zowel huur- als koopwoningen. Er zijn twee moties over ingediend. Wij zullen vóór de motie van de heren Den Uyl en Van Dam stemmen, omdat daarin voor een uitzetting in dezelfde orde van grootte wordt gepleit. Wij vinden, dat er ook aanvulling moet zijn in de goedkopere koopwoningen. Wij zullen ook stemmen vóór de motie van de heren Lubbers en Dijkman, aannemend dat in het midden van het volgende jaar een nieuw debat kan plaatsvinden, met de mogelijkheid tot uitbreiding van het programma te komen.

Ik geloof, dat wat de Regering nu doet met betrekking tot het onderwijs, niet kan. De Minister-President zegt, dat de tijd te kort was om tot conclusies te komen. Ik meen echter, dat hij dit toch kon zien aankomen. Het was toch niet nieuw dat het parlement het hier niet mee eens zou zijn. De Regering moet kiezen, zij moet ja of neen zeggen op de vraag of het tekort op de onderwijsbegroting gedekt wordt vanuit de onderwijsbegroting of niet. Wij beginnen morgen aan de begroting van Algemene Zaken. Dan kunnen wij toch niet meer tornen aan het volume van de begroting van Algemene Zaken.

Minister **Wiegel**: Dat kan niet.

De heer **Terlouw** (D'66): De heer Wiegel zegt, dat dit niet kan, dus zullen wij de begroting van Binnenlandse Zaken daarvoor moeten nemen.

Minister **Wiegel**: Nooit!

De heer **Terlouw** (D'66): Ook dat is dus niet mogelijk. Ik ben de heer Wiegel er zeer erkentelijk voor, dat hij zo duidelijk illustreert dat wat de Regering doet niet kan; dat wij op deze manier onvoldoende inzicht hebben in het totale beeld van de begroting.

De motie van de heren Rietkerk en Lubbers biedt geen handreiking. Daarin staat ook niet hoe het gefinancierd moet worden. De Regering zal het zelf moeten oplossen en wij wachten met grote belangstelling af hoe dat oordeel zal uitvallen. Ik vraag met nadruk aan de Minister-President, wanneer wij dit zullen horen. Mijsns inziens moet dat nog deze week zijn.

□

De heer **Rietkerk** (VVD): Mijnheer de Voorzitter! Wij hebben er in dit debat vooral de nadruk op willen leggen, dat wij nu staan voor problemen, waarbij een structurele aanpak essentieel is. Ik ben er dan ook erkentelijk voor, dat het kabinet in tweede termijn ook heeft aangetoond, dat dit de enige weg is om uit de problemen te komen. Als de heer Den Uyl het kabinet verwijt, dat het geen werkgelegenheidsplan heeft, dan wil ik stellen, dat noodzakelijke matiging, zowel in de collectieve sector als ten aanzien van de loonsomontwikkeling, het werkgelegenheidsplan voor dit land bij uitnemendheid is. De Minister-President en de Minister van Financiën hebben verder aangetoond, dat dit natuurlijk helemaal niet uitsluit, dat daarnaast op het gebied van deeltijdarbeid, in het sectorbeleid en op het terrein van de steun aan bedrijven in algemene zin en van de gerichte steun, uitwerking wordt gegeven. Naarmate het kabinet er in overleg met het bedrijfsleven op ons aandringen beter in slaagt, resultaten te boeken op het gebied van matiging, kunnen wij met name de punten, die ik zoëven noemde verder uitbouwen. Er moet nu werkelijk iets gebeuren, dat hout snijdt.

Wij staan nu voor de vraag, of wij in het parlement in details moeten treden, of dat wij ons moeten beperken tot algemene richtlijnen. Dat is altijd moeilijk. Aan algemene richtlijnen, die in wezen niets zeggen, heb je niets, maar ik ben er toch ook een tegenstander van, zozeer in details te treden dat het kabinet in zijn overleg met het bedrijfsleven te zeer wordt beperkt. In dit verband meen ik dat de vragen van de heer Terlouw, die toch suggereren dat wij op allerlei onderdelen ons definitief zouden moeten uitspreken, veel te ver gaan.

Een korte opmerking wil ik nog maken over het tegenplan van de Partij van de Arbeid. Ik heb al gezegd, dat dit plan in onze visie de onevenwichtige ontwikkeling in ons land alleen maar zou versterken. De collectieve-lastenstijging ten opzichte van het nationaal inkomen, zoals in dit plan voorgesteld, is naar ons oordeel volstrekt onverantwoord: te veel binnenlandse bestedingen, te sterke quataire sector. Als de heer Den Uyl zojuist nog een nadere bijstelling van zijn plan aankondigt dan impliceert dit feitelijk dat er nog veel meer nivellering zou moeten plaatsvinden dan hij heeft voorgesteld. Ook dan vind ik dat er nog veel te weinig loonmatiging plaatsvindt,

Rietkerk

die tot de noodzakelijke structurele verbetering van de werkgelegenheid kan leiden.

De heer **Den Uyl** (PvdA): U vindt dat de loonmatiging van 2%, of 2%-plus (afhankelijk van het effect van de prijsstijging) veel te weinig is?

De heer **Rietkerk** (VVD): Ja.

De heer **Den Uyl** (PvdA): Het merkwaardige is, dat ik, toen de Miljoenennota uitkwam, die 'toevallig' ook hetzelfde als doel stelde, u helemaal niet erover gehoord heb dat het veel te weinig zou zijn. Dat hebt u plotseling ontdekt.

De heer **Rietkerk** (VVD): Heeft u in onze reactie op de Miljoenennota niet gelezen dat wij op vele punten grote zorgen hadden?

De heer **Den Uyl** (PvdA): Neen, aan zorgen ontbreekt het u nooit! U wilde echter verdere beperkingen op de sociale uitgaven. Uw standpunt was niet dat de beoogde beperking van de loonsommutatie van 8 naar 6 te weinig was. Dat is uw standpunt vandaag slechts?

De heer **Rietkerk** (VVD): Ik zal u het perscommuniqué nog eens overhandigen. Daaruit zult u het tegendeel kunnen opmaken.

Wat betreft de motie die D'66 op dit centrale punt heeft ingediend: wij hebben bezwaren tegen twee essentiële onderdelen daarvan. In de eerste plaats heb ik al eerder aangeduid dat D'66 in deze motie pleit voor een verlaging van de basispremie van de WIR; ik meen dat dit dwars staat op het beleid dat D'66 overigens verdedigt tot versterking van de investeringen in het bedrijfsleven. Verder is het duidelijk dat, wanneer D'66 de generieke steun aan het bedrijfsleven zodanig ter discussie stelt, die motie onze steun niet zal krijgen, ondanks punten die ons aanspreken zoals de loonmatiging.

Ik wil in ditzelfde kader ook enkele opmerkingen maken over de motie van de heer Lubbers. Wij hebben (dit geldt ook voor de heer Joekes) bepaalde bezwaren tegen sommige elementen van deze motie. Wij hebben steeds gesteld, dat wij moeite hebben met een te gemakkelijke vergroting van het financieringstekort. De Minister van Financiën heeft daar vanmiddag wederom over gesproken. Met name bij een verder gaande matiging dan het kabinet aanvankelijk van plan was, worden die problemen natuurlijk een kwestie van afweging: wat staat tegenover wat? Ik heb van de Minister

begrepen, dat in die situatie een verruiming van het miljard naar zijn oordeel toch wel verantwoord zou kunnen zijn.

Minister **Van der Stee**: Tot een miljard.

De heer **Rietkerk** (VVD): Tot een miljard. Wij zien dit wel tegen een achtergrond van verder gaande loonmatiging dan het kabinet zich aanvankelijk voor ogen stelde.

Het tweede punt is de super-b.t.w., waarover wij ook onze bedenkingen hebben. Wij denken niet dat dit zo maar ineens mogelijk is, aan de andere kant zijn wij graag bereid om een herwaardering van die verhoudingen te overwegen.

De heer Joekes heeft ook gesproken over de mogelijkheid aan accijnzen te denken. Ik heb begrepen dat de heer Lubbers op dit punt ook niet stelt, dat dit per se vandaag of morgen zou moeten worden gerealiseerd, integendeel, het is een zaak die nog eens goed nader bekeken moet worden.

In deze motie zijn twee elementen voor ons essentieel. In de eerste plaats is dat het feit dat om een substantiële matiging van de loonsomontwikkeling wordt gevraagd, een zaak die ik in mijn eerste betoog namens de fractie heel sterk heb benadrukt. Ik moet u zeggen dat wij nog steeds de voorkeur hebben en hadden voor een andere weg, namelijk de weg van de vakantie-uitkeringen. Wij hebben echter al gezegd dat wij daarvan op zich geen punt maken. Ook andere mogelijkheden zijn voor ons acceptabel.

In deze motie is verder ook heel nadrukkelijk uitgesproken dat verdere bezuinigingen in de sociale sector en de premielast noodzakelijk zijn. Ik acht het niet uitgesloten dat wij deze motie zullen steunen. Daarbij maak ik echter wel heel nadrukkelijk mijn voorbehoud ten aanzien van de punten die ik noemde. Ik wil daaraan nog één toevoegen. Ook wij zijn van mening dat met betrekking tot de werkgelegenheid in de sectoren een actief werkgelegenheidsbeleid moet worden gevoerd. Aan de andere kant zijn wij echter nog niet zover, dat wij daar de noodzaak van begeleidende wettelijke maatregelen zien zitten. Wij zullen dit geheel afwegen. Voor ons zijn de twee hoofdelementen echter bijzonder essentieel.

De heer **Engwirda** (D'66): Eén van de twee hoofdbezwaren die de heer Rietkerk had tegen de door mij ingediende motie met betrekking tot het arbeidsvoorwaardenoverleg, was, dat het gerichte beleid daarin werd versterkt.

De heer **Rietkerk** (VVD): Nee, dat in de motie WIR-premie worden aangevend voor looncompensaties.

De heer **Engwirda** (D'66): Nee, dat heeft u zojuist gezegd. Het tweede bezwaar was dat wij in onze motie het gerichte beleid wilden versterken door de aardgasbaten daarvoor aan te wenden. Ik lees nu in de motie-Lubbers in de eerste alinea 'een versterkt gericht beleid, gericht op nieuwe arbeidsplaatsen'. De heer Rietkerk is kennelijk wel voor die motie. Kan hij dat misschien uitleggen?

De heer **Rietkerk** (VVD): Dat wil ik graag doen. Misschien kan de heer Engwirda in zijn herinnering terugroepen wat ik in tweede termijn over dat gerichte beleid heb gezegd. Wij stellen niet dat men alleen maar generiek beleid moet voeren en geen gericht beleid. Integendeel, het kabinet heeft in de begroting al op een aantal posten gericht beleid ontwikkeld. Daarnaast heb ik met veel nadruk betoogd dat ook in onze opvatting de woningbouw, het innovatiebeleid zoveel mogelijk gericht versterkt moeten worden, maar dat men daarvoor wel eerst de nodige ruimte en middelen moet vinden door middel van verdere matiging.

Het is bij ons niet het één en het ander niet. Wij stellen dat in de eerste plaats nodig is, vanwege de bijzonder slechte algemene positie van de ondernemingen, een generieke versterking van het bedrijfsleven in zijn geheel. Daarnaast zal men, wanneer men met matiging meer ruimte krijgt, ook moeten proberen een beleid, gericht op sectoren van woningbouw, van innovatie te ontwikkelen op een zodanige manier dat het mes aan twee kanten snijdt.

De heer **Engwirda** (D'66): Ik vond dit een zeer interessant exposé. Ik begrijp echter nog steeds niet waarom gericht beleid, wanneer het wordt gevraagd in een motie van D'66, verwerpelijk is, en wanneer erom wordt gevraagd in een motie van het CDA, dit opeens een goede zaak is.

De heer **Rietkerk** (VVD): U wilt een deel van de middelen, dat voor het algemene beleid is bestemd, daar van afhalen en daarmee verzwakt u de algemene positie van het bedrijfsleven.

De heer **Kombrink** (PvdA): Mag ik de heer Rietkerk op een ander punt een vraag stellen, wanneer hij de motie-Lubbers van een oordeel voorziet? Deze betreft de aard van de lastenverlichting. De heer Lubbers vindt vaste be-

Rietkerk

dragen of iets wat daar dichtbij komt, wat zijn fractie betreft, mede om de kosten te drukken toelaatbaar. De Minister van Financiën heeft in tweede instantie met grote hardnekkigheid aangegeven dat, wat het kabinet betreft, de belastingschroef is dolgedraaid en dat het tarief neutraal zou moeten worden uitgevoerd. Dan liggen de kosten op een beduidend hoger niveau.

Heb ik het goed wanneer ik veronderstel dat de heer Rietkerk het met de Minister van Financiën eens is en op dit punt in hoge mate van mening verschilt met de woordvoerder van de CDA-fractie?

De heer **Rietkerk** (VVD): Ik heb niet de indruk dat wat de heer Kombrink de heer Lubbers toedicht, met zoveel woorden in de motie staat. In het algemeen kan ik de redenering van de Minister van Financiën volgen dat wij ervoor moeten oppassen door nog verdere verscherping van de tarieven in de inkomstenbelasting, de problemen op dat gebied nog groter te maken. Verder vind ik niet dat wij op alle onderdelen gedetailleerde uitspraken moeten doen, te meer omdat het kabinet daarover zeer binnenkort verder overleg moet voeren. Het gaat om de richting. De lastenverlichting ondersteunen wij graag. Over de vorm kan nog worden gesproken.

De heer **Kombrink** (PvdA): Ik begrijp uw behoefte om niet op alle onderdelen concrete uitspraken te doen. Als ik de Minister van Financiën goed heb begrepen, gaat het in de financiering om een verschil van f 1 mld. en gaat het om het verschil tussen herverdelende en niet-herverdelende inkomens. Dit zijn toch geen peuleschillen, naar ik mag aannemen.

De heer **Rietkerk** (VVD): Hierover wil ik ook graag nog iets zeggen, mede in antwoord op de vragensteller. Ik heb namelijk enige problemen met de motie-Lubbers op stuk nr. 20, in de eerste plaats omdat daarin nogal gedetailleerd wordt aangegeven op welke wijze in het overleg zou moeten worden beslist met betrekking tot het 'inkomensplaatje' zoals wij het noemen. Ik voeg hieraan graag toe dat ook wij van mening zijn dat onder deze omstandigheden van hogere inkomens een extra matiging mag worden gevraagd. Daarvoor bestaan verschillende mogelijkheden. Wij zijn tegen een overtrokken nivellering. Het beeld dat het kabinet zich voorshands ter zake voor ogen stelt, waarbij een bijdrage tot matiging

tot -3,5% in het beeld zit, spreekt ons wel aan. Ten aanzien van de wijze waarop dit nu allemaal moet worden uitgewerkt menen wij overigens dat het kabinet ruimte moet worden gelaten in het overleg met de sociale partners.

Ik kom tot een herhaling van mijn vraag over de premierstitutie van gehuwde vrouwen. Ik had de Minister-President gevraagd of hij niet zou kunnen toezeggen dat het kabinet op dit punt geen voorstel zal doen zonder dat daarin ook het beginsel van gelijke aanspraken is geregeld. Dit kan toch bijna niet anders, ook in het kader van de EEG-richtlijnen ter zake. Hierover zie ik graag alsnog een antwoord van de Minister-President tegemoet.

Mijn allerlaatste vraag betreft het contact met de sociale partners. Het kabinet stelt zich toch wel voor, op zeer korte termijn contact met de sociale partners op te nemen?

□

Mevrouw **Beckers-de Bruijn** (PPR): Mijnheer de Voorzitter! Inkomensmatiging is, ook in onze kijk op het sociaal-economisch beleid, nodig. Ik verwijs naar onze bijdrage bij de algemene politieke en financiële beschouwingen van verleden. Inkomensmatiging vraagt echter om een grote nadruk op de verdeling. Die, eerlijke, verdeling is wat ons betreft hier volstrekt onvoldoende aan de orde. Het perspectief op werk en op meer zeggenschap dat daarbij hoort, is dat evenmin.

In het kader van die verdeling vindt mijn fractie dat Minister Pais de storm die boven zijn hoofd is losgebarsten eigenlijk niet helemaal heeft verdiend. De PPR-fractie vindt dat de Onderwijs-salarissen, de Defensie-salarissen, de Binnenlandse Zaken-salarissen enz. in het kader van het inkomensbeleid best de trend mogen gaan aangeven in plaats van deze te volgen. Wij hebben eerder een motie-Jansen aangenomen gezien om de prijscompensatie voor de overheidssalarissen af te toppen. Het kabinet spreekt echter niet over alle overheidssalarissen, over een inkomensbeleid, maar over een bezuinigingsoperatie bij Onderwijs. Het antwoord van de Minister-President van vanmiddag heeft die indruk bij ons niet weggenomen. Wij vinden het onjuist dat alleen de onderwijsgegenden dat zouden moeten betalen.

Ik wil iets zeggen over de moties-Lubbers op de stukken nrs. 19 en 20. Zij bevatten voor ons enkele sympathieke elementen: bij voorbeeld het regionaal beleid? meer vragen: waarop en hoe moet 'gericht beleid' worden ge-

richt? en ook nauwelijks aanvaardbare en onwerkzame bestanddelen: onaanvaardbaar is het inruilen van de prijscompensatie voor een lastenverlichting, waarmee het beginsel van de prijscompensatie wordt losgelaten; wij vinden dat wij, juist in het kader van het inkomensbeleid, die prijscompensatie nog nodig hebben; onwerkzaam is een gerichte besteding van de WIR-gelden.

Het antwoord van de Minister van Financiën op onze vragen over Nederlandse ondernemingen die in Nederland geen belasting betalen omdat zij hun winst maken in buitenlandse belastingparadijzen en de relatie tussen dit verschijnsel en het financieringskort vinden wij zeer onbevredigend. De Minister is bang dat de bedrijven waarom het gaat met naam en toenaam bekend zouden worden. Wij zijn van mening dat dit zeer heilzaam zou kunnen werken. Wij zijn ook van mening dat meer nodig is dan informatie. Wat wij niet begrijpen is, waarom ook hier in navolging van een aantal andere Westerse industrielanden, die kennelijk wel voldoende informatie hadden, geen wetgeving in die zin tot stand kan komen. Wij zijn van plan daar bij een andere gelegenheid nader op terug te komen.

Ten slotte heeft de Regering mijn motie ten aanzien van de voorgenoemen acties Dodewaard positief opgepakt. Ik waardeer dat en ik hoop dat de Kamer dit gebaar wil ondersteunen.

□

De heer **Bakker** (CPN): Mijnheer de Voorzitter! Ik heb er geen behoefte aan om namens mijn fractie uitvoerig te herhalen wat ik in eerste en tweede instantie heb gezegd. Voor ons is de handhaving van de koopkracht van de lagere en middeninkomens hét centrale punt voor de handhaving en bevordering van de werkgelegenheid. Het is onjuist om het vraagstuk van de werkgelegenheid, zoals hier steeds meer gebeurt in deze Kamer, terug te brengen tot een vraagstuk van lonen en salarissen, die dan gekort zouden moeten worden. Men moet, wil men werkelijke werkgelegenheidspolitiek voeren, bereid zijn om grondige verschuivingen op een aantal grote punten in de begroting toe te passen.

Er zijn een aantal moties - en daarom zeg ik dit - die in wezen uitgaan van de aantasting van de koopkracht, ook al staan daar allerlei mooie versieringen bij. Wat die versieringen waard zijn, is een heel groot vraagteken. Waarschijnlijk, gezien de tekst van de moties, betekent het altijd minder dan

Bakker

wat er ingeleverd moet worden. Wij vinden een dergelijke benadering onverantwoordelijk omdat juist het aantasten van het algemene levensniveau iedere vermindering van de werkloosheid tegen zal gaan. Wij hebben gezien hoe in de praktijk de Regering deze standpunten van verschillende fracties benadert. Ze ontloopt feitelijke beslissingen over een groot aantal van de randversieringen, maar de matiging neemt ze zogezegd mee naar het overleg.

Wij staan niet op het standpunt dat de Regering of de Kamer de eerst aangewezen is om precies te vertellen hoe het in het overleg over lonen en salarissen moet gebeuren. Het bezwaar dat wij hebben tegen de richting die de beraadslaging uitgaat is, dat alles in het vage wordt gelaten maar dat de matiging geconcretiseerd wordt en dat die als enige bouwsteen, om met de woorden van Minister Van der Stee te spreken, in dat overleg van de regeringszijde mede namens de meerderheid van de Kamer zal worden aangedragen

Dit is de mand waarin de rest van het handelswaar verpakt zit. Deze afwijzende benadering onzerzijds van alle al dan niet opgetuigde moties geldt ook voor de programmotie die van de kant van de PvdA is ingediend, namelijk motie nr. 27.

Er staan minstens drie punten in waarin wij ons kunnen vinden, omdat zij parrallel lopen met onze eigen benadering. Helaas zitten er in diezelfde motie een aantal valluiken. Het essentiële punt is ook hier weer het inleveren. De heer Den Uyl heeft dat met zijn laatste motie nog eens extra willen onderstrepen. Omdat de PvdA in die motie elementen waarvoor ze ook van onze kant steun zou kunnen krijgen, heeft willen combineren met elementen waarmee wij ons onmogelijk kunnen verenigen, zullen wij niet voor die motie stemmen.

□

De heer **Verbrugh** (GPV): Mijnheer de Voorzitter! Het verwonderde mij dat het kabinet de motie-De Vries over de minima wel wil uitvoeren, maar feitelijk voor de gevolgen ervan geen verantwoordelijkheid neemt. Is dat nu het beleid van een kabinet dat is gemotiveerd door een politieke overtuiging die het wil verwerklijken? Het is mijns inziens overigens niet nodig om voor de motie-De Vries te zijn, omdat de minima voor gehuwden nu nog 1,45% boven het niveau van eind 1977 liggen, toen in het regeerakkoord werd beloofd de minima niet aan te tasten.

De premier zei in zijn slot dat in onze eigentijdse Nederlandse democratie de meerderheid eerst de meningen van de minderheden in haar overwegingen betreft. Daarna beslist de meerderheid. Maar als er aandacht is geweest voor de opvattingen van de minderheden, moet de minderheid het besluit van de meerderheid aanvaarden.

Deze woorden kwamen mij onecht voor. In mijn beide termijnen stelde ik centraal dat de premier een ideële gedrevenheid in afhankelijkheid van Hem moet tonen, bij wiens gratie hij minister is. Daaruit volgt een andere prioriteitenstelling – nl. volgens door mij aangegeven korte en lange termijn – dan het kabinet nu aangeeft en waaruit zou blijken dat iets van de eerbied voor God de Minister heeft beroerd. Geen enkele aandacht gaf hij aan het Woord van deze minderheid.

Wanneer ik zaterdag de politieke partij het CDA het 'à Toi la gloire' hoor zingen en de premier voor de televisie het Evangeliewoord hoor citeren, nl. dat wij niet primair bezorgd moeten zijn over wat wij eten en drinken zullen, maar dat onze eerste bekommernis Gods Koninkrijk moet zijn, dan treft het mij pijnlijk dat de premier daags daarna in de Kamer een volstrekt horizontalistisch betoog houdt. Waar is nu die glorie? Waar is nu het Koninkrijk Gods? Staat niet al het geschapene en dus ook het politieke beleid onder de soevereiniteit van God? Mijn fractie wees erop dat het werken voor het Koninkrijk Gods tot een andere prioriteitenstelling voert. De premier heeft er geen woord aan besteed. Waarom? Kan de premier begrijpen dat tegenstanders van politiek met een christelijke naam van politieke gespletenheid spreken als mensen zaterdag Christus de glorie toebrengen maar Hem dinsdags vrijwillig verzwijgen?

Ten slotte zou ik graag willen horen hoe groot de omvangrijke verlaging van de loon- en inkomstenbelasting nu wordt. Ik hoor velen nu lachen, maar in de politiek gaan al deze dingen samen!

Ik wil even op het gelach ingaan. Wij moeten in de politiek over alle zaken spreken. Wij moeten ook over de gedrevenheid en de motieven praten, die ons tot een bepaald beleid voeren. Wij kunnen dan kritiek hebben op een bepaald beleid, maar wij mogen de motieven daarbij niet verzwijgen want ook die motieven zijn politiek belangrijk! Motiveringen kunnen algemene zaken zijn die wij kunnen overdragen aan andere mensen en waardoor er een ziel in deze vergadering kan komen. Daarom kan dat hier aan de orde zijn. Dat is net zo aan de orde als de vraag hoeveel inkomstenbelasting men moet betalen!

Zo is het leven van deze wereld gestructureerd! Ik zie gelukkig enkele vrienden knikken, dus kan ik verder gaan.

De heer **Van Dijk** (CDA): Heeft een vraag over loon- en inkomstenbelasting en over werkgelegenheid niet evenveel te doen met het dienen van God in deze wereld als het zingen van een psalm of gezang? Beide zaken – horizontaal en verticaal – behoren toch bij elkaar?

De heer **Verbrugh** (GPV): Die horen bij elkaar. Als het ons primair om het Koninkrijk van God gaat, dat wil zeggen hier iets te bouwen en te laten zien dat er hier in Nederland iets is om produktieoelinden na te streven en te zeggen 'Here God, ik dank U dat Gij ons volk de kracht hebt gegeven om deze dingen te doen', dan hebben wij een doel. Dan zeggen wij dat dit in de eerste plaats moet gebeuren. Dat is de aanzet van mijn betoog geweest. Maar met niet meer dan dat kunnen wij niet leven. Daarom moest ik verder gaan en erbij aanknopen dat wij ook op de langere termijn bepaalde zaken moeten doen. Ik noemde bij voorbeeld het WRR-rapport.

Ik zou – nogmaals – graag willen horen hoe groot de verlaging van de loon- en inkomstenbelasting is. De heer Lubbers sprak over een verlaging die 2 mld. oplevert, die echter weer wordt gecompenseerd door een ferme verhoging van de indirecte belasting bij een extra financieringstekort van 1 mld. Nu zegt de premier dat dit wordt gebruikt voor woningbouw en regionaal beleid. Betekent dit nu dat de 2 mld. verlaging van de directe belastingen wordt gereduceerd tot 1 mld.? Ik neem nl. niet aan dat het de bedoeling is dit financieringstekort van 1 mld. tweemaal te gebruiken.

□

De heer **Van der Spek** (PSP): Mijnheer de Voorzitter! Ik vind het mooi hoor dat de Minister van Economische Zaken morgen met de actiegroep 'Stop Dodewaard' gaat praten en, naar ik heb begrepen, in het openbaar. Ik ben toch bang dat dit zich begeven op het slappe koord voor hem niet zal leiden tot het behoud van het evenwicht in de hele situatie.

Minister **Van Aardenne**: Valt de actiegroep er dan af?

De heer **Van der Spek** (PSP): Ik sprak over de Minister op het slappe koord. Ik weet niet of hij ook anderen daarop wil zetten.

Minister **Van Aardenne**: Als ik bang was eraf te vallen, dan had ik indertijd niet het aanbod gedaan om een toelichting te geven.

Van der Spek

De heer **Van der Spek** (PSP): Maar ik heb het over de toekomst. Ik denk dat beeldspraak erg moeilijk is, met name bij deze Minister. Ik had het echter over het slappe koord waarop hij zich morgen gaat begeven. Ik heb niet de illusie dat dat tot het behoud van het evenwicht zal leiden.

In dit verband wil ik nog een opmerking maken over de motie van mevrouw Beckers op stuk nr. 9, waarover wij straks, naar ik aanneem, zullen gaan stemmen. De dingen die in die motie aan de Regering worden gevraagd zijn heel zinnig. Ik zal er dan ook zeker vóór stemmen. Daarbij moet echter wel uitdrukkelijk worden aangekend dat ik mij distantieer van de sfeer die uit die motie spreekt. Voornamelijk bij de actievoerders wordt de verantwoordelijkheid gelegd voor een mogelijke escalatie van het geweld. Ook wordt te veel gesuggereerd dat de maatschappelijke discussie de problemen echt zal oplossen. Ik vrees dat dat niet zo erg het geval zal zijn. Daarom gaat van deze motie te veel de illusie uit dat na het gesprek dat morgen plaatsvindt die demonstratie eigenlijk niet meer zinnig of nodig zou zijn.

Het zal misschien niet helemaal duidelijk zijn waarom ik zal stemmen tegen de motie-Engwirda op stuk nr. 29. Als je de deeltijd zo gaat beklemtonen is het nadeel daarvan dat het in de huidige situatie alleen effect heeft voor vrouwen in lagere functies. Met name voor deze vrouwen in minder betaalde beroepen is het echter heel ongunstig. Het werkt dan zelfs anti-emaniperend. Daarnaast scheidt het ook geen nieuwe arbeidsplaatsen. Het gaat ons om een totale herverdeling van de arbeid.

Er is over mijn motie een weinig indringende discussie gevoerd. De Minister-President werkte met, naar mijn mening, zeer verouderde rapporten. Hij wist niets af van het LIOF-onderzoek dat gaande is. Het is duidelijk dat de Regering niet bereid is de toezegging te doen dat zij geld over heeft voor dit soort werkgelegenheid. Ik heb wel begrepen dat er in de Kamer een brede sympathie voor mijn standpunt bestaat, maar dat, gegeven het verloop van deze discussie, de kans toch groot is dat mijn motie verworpen zal worden. Dat zou datgene wat er op dit punt gaande is, en met name het UOF-onderzoek, wel eens ongunstig kunnen beïnvloeden. Ik vind dat het om de zaak gaat en daarom lijkt het mij niet verstandig na de motie in stemming te laten komen. Ik stel u dan ook

voor haar aan te houden tot bij voorbeeld het moment dat het LIOF-onderzoek verder gevorderd is. Het lijkt mij meer geschikt hierover te stemmen bij de behandeling van de begroting van Economische Zaken of bij de volgende discussie over de Perspectievennota.

Wat u nu hebt gehoord, mijnheer de Voorzitter, was een echte derde termijn.

De **Voorzitter**: Overeenkomstig het verzoek van de heer Van der Spek stel ik voor, zijn motie (16 400, Miljoenennota, nr. 24) van de agenda af te voeren.

Daartoe wordt besloten.

□

De heer **Koekoek** (BP): Mijnheer de Voorzitter! De mij voorgaande spreker had het over het slappe koord waarop de Minister in het geval-Dodewaard zou balanceren. Ik ben het niet vaak met een linkse partij eens, maar hierin ben ik het toch wel met de heer Van der Spek eens. Niet alleen de Minister zit op dat slappe koord, maar de hele Regering. Ik ben in mijn eerste en tweede termijn niet aan dit punt toegekomen. Daarom lijkt het mij nuttig er nu mijn standpunt over kenbaar te maken.

In Nederland kan men, volgens de wet, alleen demonstreren op vergunning. Ik kan mij niet voorstellen dat de Regering vergunning heeft gegeven om zondag in Dodewaard tegen de kerncentrale te demonstreren.

Ik heb altijd bezwaar gehad tegen kerncentrales, zolang er geen oplossing is gevonden voor de afvalstoffen en zolang men noodoplossingen zoekt, zoals dumping in zee. Indertijd is door de Nederlandse regering echter besloten dat die kerncentrales er zouden komen. Deze Regering heeft tot op vandaag voldoende steun voor het in werking houden van de kerncentrales. Al is men er tegen dan moet men er toch afblijven. Dat vraagt de democratie. De Regering neemt wel een heel slappe houding hier tegenover in. We zijn nu al voor de vierde dag bezig een oplossing voor de financiële problemen te zoeken.

Ik heb de Regering een aantal middelen aan de hand gedaan, maar ik heb er niet veel op gehoord. In Dodewaard maakt men op het ogenblik enorm veel onkosten om de zaak zondag meer in de schijnwerpers te krijgen. Dat alles gaat dus veel kosten. In dit verband moet men ook eens aan het slappe beleid ten aanzien van de Groote Keijser in Amsterdam denken. Daar roept een illegale zender tot actie op en wij hebben kunnen zien, hoeveel

schade dat veroorzaakt. Laat men maar eens denken aan de nieuwe politieauto's die er moeten komen. Bij elkaar kost het daar miljoenen. Hier zijn we dan dagen bezig naar oplossingen te zoeken en de Regering laat dergelijke gewelddadige acties maar hun gang gaan.

Ik heb het hedenmorgen meegeemaakt dat een oppassend burger door de rijkspolitie werd aangehouden omdat hij zijn zogenaamde veiligheidsriem niet droeg. Staat dat nu niet in schrille tegenstelling tot het vorige? Natuurlijk eist de wet het dragen van die riem, al is men er tegen. De meerderheid heeft ertoe beslist. Laat de Regering dan ook eens een einde maken aan al die ondemocratische acties en laat men pas een actie toestaan als er vergunning voor is gegeven.

□

De heer **Nijhof** (DS'70): Mijnheer de Voorzitter! Als ik het debat goed heb beluisterd dan is een van de conclusies die wij mogen trekken, dat de motie-Lubbers op stuk nr. 20 wordt aangenomen. Dat roept een speciaal probleem in het leven, omdat in die motie onder andere wordt voorgesteld, de prijscompensatie en de vakantietoeslag af te toppen. Zoals bekend krijgen de leden van de Tweede Kamer geen vakantietoeslag. Zou deze maatregel effectief worden dan betekent het dat zij zich hierdoor althans gedeeltelijk aan de matiging onttrekken. In dat licht zou ik de aandacht van de Kamer nog eens willen vestigen op mijn motie op stuk nr. 16 232, nr. 2, waarin wordt gevraagd, dat politici een voorbeeldfunctie vervullen bij matiging. Indien die motie niet wordt aangenomen betekent dat, mede gelet op aanneming van de motie op stuk nr. 20, dat wij ons aan matiging onttrekken. Dat is het laatste dat wij mogen toestaan gelet op het debat dat wij deze dagen hebben gevoerd.

In de motie op stuk nr. 27 van de fractie van de PvdA wordt gekozen voor een sterk stimulerend beleid, met onder andere als consequentie een optrekking van het financieringstekort, beperkte loonmatiging en versnelde inzet van het aardgas. Ik meen echter dat wij in de huidige situatie moeten kiezen voor een ander beleid, een beleid dat inhaakt op de problematiek, waarmee wij nu worden geconfronteerd, van overbesteding enerzijds en een gelijktijdige onderbezetting van bepaalde sectoren van het productieapparaat anderzijds. Dat moet worden aangepakt door het stimuleren van de export, dus door kostenmati-

Nijhof

ging en, meer dan in de motie van de PvdA wordt gevraagd, door herstructurering van onze industriële structuur – ik verwijs daarbij naar het WRR-rapport – en vooral ook door aanpak van knelpunten op de arbeidsmarkt. Op grond van die overwegingen zal ik mij niet voor de motie op stuk nr. 27 kunnen uitspreken.

De moties op de stukken nrs. 19, van de fractie van het CDA, en 30, van de fractie van D'66, gaan in dezelfde en goede richting. Er wordt gepleit voor een grotere beperking van de nominale loonontwikkeling, meer dan 2%.

Ten dele wordt compenserende belastingverlichting daar tegenover gesteld. Verder wordt gepleit voor een gerichte aanpak. Indien een van beide moties wordt aangenomen is de winst van dit debat dat het kabinet de sociale partners met een duidelijk standpunt namens de meerderheid van de Tweede Kamer tegemoet zal moeten treden.

Ten slotte heb ik een opmerking over de motie op stuk nr. 26. De VVD heeft niet zelf een motie ingediend, maar de PvdA heeft een omgekeerde VVD-motie ingediend, een politiek leuke geste. Toch is naar mijn mening de motie niet langer reëel, want als ik het goed heb begrepen, heeft de VVD eigenlijk gekregen wat voorheen al was weggegeven, namelijk wat vermeld stond in de adviesaanvraag aan de Sociaal-Economische Raad.

De heer **Kombrink** (PvdA): Mijnheer de Voorzitter! Allereerst wil ik een opmerking maken over de kwestie van het staatsaandeel. Ik zou het plezierig vinden als de Regering in derde termijn alsnog mijn vragen zou willen beantwoorden. De kernvraag is of door middel van schriftelijk vastgelegde toezeggingen aan de oliemaatschappijen ook de Kamer gebonden zou zijn, wat wel of niet herziening betreft van het staatsaandeel ten aanzien van het veld 'in Slochteren'. De opvattingen van de Regering waren ons bekend, maar deze sloten naar ons idee de noodzaak van een toetsing van het onderhandelingsresultaat niet uit, inclusief het alternatief, wijziging van het staatsaandeel voor zover het onderhandelingsresultaat negatief beoordeeld zou worden.

Het onderhandelingsresultaat was naar ons idee niet positief. Wij hebben intussen wel begrepen dat er op dit moment geen Kamermeerderheid bestaat om tot wijziging van het staatsaandeel in zijn totaliteit te komen. Wij menen dat door de verrichte onder-

handelingen een wijziging van het aandeel betreffende de kleinere velden openligt. Wij willen hierover een uitspraak van de Kamer vragen.

Motie

De **Voorzitter**: Door de leden Kombrink en Engwirda wordt de volgende motie voorgesteld:

De Kamer,

gehoord de beraadslaging;

kennis genomen hebbend van de mededeling van de Regering, dat aan Shell en Esso is toegezegd dat de komende vier jaar geen sprake zal zijn van een herziening van het staatsaandeel inzake het Slochteren-veld;

overwegende, dat deze toezegging geen betrekking heeft op de kleinere velden, terwijl het staatsaandeel ten aanzien daarvan beduidend lager ligt dan ten aanzien van het Slochteren-veld;

nodigt de Regering uit, alsnog te komen tot herziening van het staatsaandeel ter zake van de kleinere velden en daarover vóór 1 maart 1981 te rapporteren,

en gaat over tot de orde van de dag.

Naar mij blijkt, wordt deze motie voldoende ondersteund.

Zij krijgt nr. 32 (16 400, Miljoenennota).

De heer **Kombrink** (PvdA): Een tweede onderwerp, waarover ik enkele opmerkingen wil maken, is de restitutie van de AOW-premie. D'66 heeft daarover een motie ingediend. Wij delen niet helemaal de overwegingen, die voeren tot de eindconclusie van D'66. Met de eindconclusie, namelijk het verzoek tot heroverweging van het voorstel, zijn wij het echter wel eens. Onze opstelling is niet zozeer afhankelijk van in het geding zijnde inkomenseffecten. Wij willen een en ander ook niet afhankelijk maken een totale regeling van de individualisering in één keer. Wij menen dat het alternatief, verhoging van de premiegrenzen, terdege dient te worden bekeken. Wanneer toch de kwestie van de restitutie aan de orde zou moeten komen, is een koppeling met het zelfstandige recht op een AOW-uitkering voor de gehuwde werkende vrouw een essentiële vereiste. Op grond van onze eigen overwegingen zullen wij onze stem voor de motie van D'66 uitbrengen.

De Regering blijft proberen de Kamer met een kluitje in het riet te sturen met betrekking tot de hypotheekrente,

waarbij zij echter niet kan verhullen dat zij niet voornemens is, met een wetsvoorstel te komen dat per 1 januari 1981 zou kunnen ingaan, terwijl zulks technisch gezien zeer wel mogelijk is. Wij handhaven derhalve onze motie. Op verzoek van het CDA breng ik een wijziging aan in de motie op stuk nr. 13, door in de tweede overweging de woorden 'in samenhang met het inkomensbeleid' te schrappen, waarbij het volstrekt duidelijk is dat, wat ons betreft, die samenhang er wel degelijk is.

Motie

De **Voorzitter**: De heer Kombrink heeft zijn motie, (16 400, Miljoenennota, nr. 13), in die zin gewijzigd, dat daarin zijn geschrapt de woorden: 'in samenhang met het inkomensbeleid'.

Naar mij blijkt, wordt deze gewijzigde motie voldoende ondersteund.

Zij krijgt nr. 33 (16 400, Miljoenennota).

De heer **Kombrink** (PvdA): Mijnheer de Voorzitter! Ik wil voorts onze motie op stuk nr. 26 inzake de toezegging, die de Regering heeft gedaan aan de VVD-fractie, met name op het punt van de carenzdag in de Ziektewet, intrekken nu wij via de woorden van de Minister-President weer bij de aanvangssituatie van het debat zijn beland en de heer Joekes terecht in de situatie is beland waar hij bang voor was, namelijk dat hij weer zijn zin niet krijgt en voorlopig weer blij moet zijn met een mooie, dooie mus.

De **Voorzitter**: Aangezien de motie-Kombrink c.s. (16 400, Miljoenennota, nr. 26) is ingetrokken, maakt zij geen onderwerp van beraadslaging meer uit.

De heer **Kombrink** (PvdA): Mijnheer de Voorzitter! Ik wil nog een vraag stellen over de ontwikkeling van de premie. Enige tijd geleden waren er berichten over de WW-premie, heel kort geleden berichten over de ontwikkeling in de WAO- en de AAW-premie. Ik wil de Regering vragen dat te toetsen aan de premieverwachtingen zoals zij in de macro-economische verkenning zijn opgenomen en de consequenties van deze ontwikkelingen nog in dit debat, omdat er ook koopkrachtelelementen in het geding zijn, aan te geven.

De Minister van Financiën heeft met een krachtig stemgeluid, maar waaraan de inhoudelijke argumentatie qua kracht omgekeerd evenredig was, blijvend geprobeerd om ons alternatief te bekritisieren. Ik menen dat de kritiek die

Kombrink

hij leverde inhoudelijk op tal van punten gepareerd kon worden. Ik meen ook dat een deel van die kritiek gebaseerd was op informatie waarover wij niet konden beschikken en waarvoor wij dus ook niet geblameerd kunnen worden. Het totaalbeeld van zijn reactie, ook nu in tweede termijn, is mijns inziens dat die kritiek volstrekt beneden de maat is gebleven.

Wij zijn in staat geweest dat alternatief overeind te houden. Dat doen wij nu ook en we hebben uitspraken daarover aan de Kamer voorgelegd. Het verheugde ons op zich zelf bijzonder dat met name de heer Lubbers nu een belangrijk onderdeel van ons alternatief, het koopkrachtbeeld, als een tweede optie als het ware in reserve begon te nemen en dat positief heeft bejegend. Niet alleen waar de lastenverlichting, de belastingoperatie, technisch niet meer mogelijk zou zijn, zou hij daarbij uitkomen. Onze stellige verwachting is en blijft dat ook het overleg in de Stichting van de Arbeid tal van aanknopingspunten voor de juistheid van onze lijn zal aangeven.

□

De heer **Van Dijk** (C.D.A.): Mijnheer de Voorzitter! Ik heb na vanmiddag grote bewondering gekregen voor het jongleer met cijfers, die nu eens op kasbasis, dan weer op transactiebasis worden gepresenteerd. Beide benaderingen zijn uiteraard legitiem. Zij hebben beide een functie. Het gebruik dat wij van die begrippen maken moet echter consequent zijn, om te voorkomen dat wij willekeurig nu eens gebruik maken van de transactiebasis en de andere keer van de kasbasis.

Verleden week kreeg ik eerlijk gezegd van de Minister van Financiën de indruk, dat hij zijn oordeel in hoofdzaak baseert op financiële gevolgen die zijn berekend op transactiebasis. Bij voorbeeld bij het debat over de financiële consequenties van een loon-ingreep van 3% die zou worden gecompenseerd door ingrepen in de loon- en inkomstenbelasting, werd berekend dat de nadelige gevolgen voor het Rijk zouden neerkomen op 2 à 2½ mld. op transactiebasis. Toen wij opmerkten dat dit op kasbasis slechts 1,8 mld. is, dus aanmerkelijk minder, werd geantwoord dat doorslaggevend is het effect op transactiebasis. Ook bij de beantwoording van vraag 180 bij voorbeeld, met betrekking tot de basis van de berekening van de collectieve lastendruk, is volgens de Minister de transactiebasis van belang. Ik deel zijn mening, omdat alleen door bereke-

ning op transactiebasis de volledige effecten van operaties en ingrepen zijn te berekenen.

Hedenmiddag echter lag de aandacht wel heel sterk bij cijfers op kasbasis. Dat is ook interessant en zeker legitiem, mits daarbij wordt aangegeven dat de kaseffecten niet alleen zeer aanzienlijk kunnen afwijken van de effecten op transactiebasis aan de inkomstenkant, maar natuurlijk evenzeer aan de kant van de uitgaven. Als wij van te voren met elkaar afspreken op welke basis wij van gedachten wisselen kunnen veel misverstanden worden voorkomen en kan veel tijd worden bespaard.

Minister **Van der Stee**: Mijnheer de Voorzitter! Mag ik, instemmend met de gedachte dat de transactiebasis de meest beslissende is en er zowel in uitgaven- als in inkomstensefeer op kasbasis nogal wat afwijkingen geconstateerd kunnen worden, de heer Van Dijk vragen of wanneer wij aan de grenzen van onze financieringsmogelijkheden zitten, zoals nu, het niet terecht is dat ook aan de kasbasis nogal wat aandacht wordt besteed.

De heer **Van Dijk** (CDA): Zeker, mits die lijn ook wordt doorgetrokken naar de uitgavenkant. Ik neem aan dat bij de operatie van de besteding van 1,3 miljard aardgasbaten ook een invloed merkbaar zal zijn op het tempo waarin de middelen zullen uitvloeien. Het werkt derhalve naar beide kanten en dat moet in de beschouwingen worden betrokken.

Mijnheer de Voorzitter! Ik dank de Minister van Financiën voor zijn toezegging omtrent de spaarnota. Hieraan heb ik verder niets toe te voegen.

Wat betreft de hypotheekrente-af trek en aftrek van andere rente betreffen wij het dat op dit moment nog niet vaststaat dat de motie-Van Rooijen-Portheine volledig en tijdig zal worden uitgevoerd. Dat spijt ons, want het uitblijven van wat de Minister kant en klare wetsvoorstellen noemde heeft twee nadelige effecten: het remt de Kamer zich met de nodige voortvarendheid aan een definitieve regeling van deze lang slepende materie te zetten; het bestendigt de maatschappelijke onzekerheid, die niet alleen te maken heeft met de aftrek van hypotheekrente maar ook met de aftrek van andere betaalde rente. Wij hadden gehoopt deze zaak snel te kunnen afhandelen, maar dat geluk is ons kennelijk niet beschooren. Hoezeer het ons ook spijt dat na de motie-Van Rooijen-Portheine een tweede motie nodig blijkt te zijn, zullen wij in de gegeven omstandigheden

toch onze steun moeten geven aan motie nr. 13 van de heer Kombrink met de daarin aangebrachte wijziging die naar onze mening noodzakelijk was, om geen misverstand te laten bestaan over het beoogde doel van de beperking van de hypotheekrente-af trek. Een tweede kanttekening hierbij is dat het ons bekend is dat de PvdA-fractie de grens wil leggen bij 3 ton, terwijl naar onze mening die grens niet lager mag liggen dan 4 ton. Dat willen wij staande houden.

Mijnheer de Voorzitter! Ik ben erg blij met het antwoord van de Minister van Financiën op mijn vraag of het instrument van de identificatieplicht en identificatiekaart op het terrein van het misbruik van de sociale verzekeringen mogelijkserwijs ook kan worden toegepast bij de bestrijding van de belastingfraude. Ik begrijp best dat er technische verschillen en moeilijkheden zijn als het gaat om de toepasbaarheid van dit instrument, maar daar kunnen wij later nog wel eens over praten.

Het ging natuurlijk veel meer om de heel principiële vraag of de kracht en voortvarendheid waarmee misbruik op één terrein, dat van de sociale uitkeringen, wordt aangepakt gepaard zou dienen te gaan met een even krachtige aanpak op andere gebieden, met name dat van de belastingfraude. Ons antwoord is uiteraard bevestigend en ik heb uit het antwoord van de Minister van Financiën opgemaakt dat hij onze mening in feite deelt. Hij heeft gezegd, dat het een goede gedachte is dat de verplichtingen, die men in één sfeer oplegt, ook in andere sferen worden toegepast. Mijnheer de Voorzitter! Dat is naar mijn mening een heel goede basis om ons gesprek over de belastingfraude over enkele weken voort te zetten.

□

De heer **Engwirda** (D'66): Mijnheer de Voorzitter! Ik wil in mijn derde termijn uitsluitend ingaan op het standpunt dat het kabinet zou moeten innemen in het arbeidsvoorwaardenoverleg. Het antwoord van de Minister-President in tweede termijn op dit punt was iets minder vaag dan zijn antwoord in eerste termijn, maar het was nog wel zeer vaag. Hij zei, dat het eerste element een ferme loonmatiging is. Wat moet ik daar precies onder verstaan? 6,5 of 4% loonsomstijging? Het tweede element, zo zei de Minister-President, is een omvangrijke operatie in de sfeer van de indirecte belastingen. Daarbij laat hij volkomen in de mist wat daarvoor verstaan moet worden. Verho-

Engwirda

ging van het 18%-tarief? Overbren-
ging van goederen en diensten van het
4%-tarief naar het 18%-tarief of toch
invoering van een weeldetarief? Waar
kiest de Regering nu eigenlijk precies
voor?

Als laatste element wordt gedacht
aan een compenserende operatie in de
directe belastingen. Maar wat moe-
ten wij daaronder verstaan? Een mil-
jard of twee miljard lastenverlichting
of anderhalf miljard als compromis?

Het is duidelijk dat het kabinet zijn
verantwoordelijkheid verzaakt en de
zaken doorschuift naar de sociale part-
ners. De enige conclusie die op dit mo-
ment kan worden getrokken is dat de
oplossing die door de fractie van de
VVD is voorgesteld, namelijk meer be-
zuinigingen in de sfeer van de sociale
voorzieningen, door het kabinet op dit
moment nog niet wordt gehonoreerd.
Wat dat betreft, blijft het kabinet zijn
gedragslijn tot nu toe volkomen trouw.
Daarover wordt namelijk advies ge-
vraagd aan de SER en dus aan de soci-
ale partners!

□

De heer **Joekes** (VVD): Evenmin, mijn-
heer de Voorzitter, kunnen belasting-
toezeggingen op dit moment worden
gehonoreerd. Want ook belastingen
moeten behandeld, geadviseerd en in
het vat worden gegoten.

Mijnheer de Voorzitter! Ik kan helaas
moeilijk danken voor de gegeven ant-
woorden, want ik heb in de vorige ter-
mijn geen vragen gesteld, zoals men
zich zal herinneren. Ik heb twee op-
merkingen aan het adres van de heer
Kombrink. Toen er met name door de
Minister over zijn plan werd gespro-
ken, keek hij af en toe verongelikt. De
heer Den Uyl heeft gezegd, dat het 'ne-
benbei door de Regering behandeld
was. Ik vind dat toch niet helemaal
recht doen aan het feit, dat het kabinet
wel volledig recht heeft gedaan aan
het plan als alternatief. Ik herinner mij
zeer goed, dat hier jaren geleden de
eerste tegenbegroting werd behan-
deld en dat de gehele fractie van de
Partij van de Arbeid de spreker nauwe-
lijks in staat stelde om iets te zeggen
en dat de helft van het kabinet zat te in-
terrumperen. Wat betreft het au-
serieux nemen van een tegenbegroting,
heeft de heer Kombrink zich dus niets
te beklagen.

De heer **Kombrink** (PvdA): Ik beperk
mij maar tot wat ik zelf heb gezegd.
Hoe dat vroeger was, weet ik niet. Ik
heb dat hier niet meegemaakt. Ik heb
alleen gezegd dat ik het antwoord van

de Minister van Financiën kwalitatief
beneden de maat vond. Daar blijf ik bij.

De heer **Joekes** (VVD): Dat is niet pre-
cies hetzelfde. Dat is uw oordeel, waar-
op de Minister uiteraard zelf nog wel
zal reageren. De gehele suggestie als-
of dat plan 'en quantité négligeable' –
moet ik dat zo zeggen, Minister-Presi-
dent? – is behandeld, slaat nergens op.
De Kamer heeft dat zeer serieus beke-
ken, ook mijn fractie. Ik zou mij wat
een oordeel betreft, willen beperken
tot de globale opmerking dat het ons
niet gaat om de eventuele gaten die er-
in zitten of de fouten of vergissingen,
al dan niet gebaseerd op onvoldoende
mededelingen van het kabinet. Neen,
het gaat ons om de totale richting van
dat plan: Meer naar de collectiviteit,
meer naar de quartaire sector, enz..
Enfin, mijn fractievoorzitter heeft zo-
juist al gezegd, dat dit plan voor ons
om die reden onaanvaardbaar is. Wij
willen eenvoudig een ander beleid dan
dat.

Wat onze eigen ombuigingsplannen
betreft, de Minister President was wat
anders gebekt dan de Minister van Fi-
nanciën. Hij heeft misschien de indruk
gewekt een zekere aarzeling te heb-
ben. Voor ons is echter duidelijk dat
onze plannen voor ombuigingen in de
sociale sector niet zoals de heer Kom-
brink stelt door het kabinet zijn wegge-
streept. Ik ben in dit debat ook hele-
maal niet bang geweest, dat dit zou
gebeuren. Als de heer Kombrink zegt,
dat ik weer mijn zin niet heb gekregen,
weet ik niet waar dat op slaat, behalve
dan dat velen van ons in het leven
vaak hun zin niet krijgen. Bij dit debat
sloeg dat nergens op.

De Minister van Financiën heeft ge-
sproken over een positief standpunt
van het kabinet met betrekking tot een
eventuele wederinvoering van een
eerste Karenztag. Ik wil daaraan toe-
voegen, dat de Karenztag in Duits-
land, België, Frankrijk – dat zijn toch al-
lemaal ook redelijk ontwikkelde landen
– bestaat. Wanneer de Minister van Fi-
nanciën zegt, dat hij positief tegenover
onze ombuigingsvoorstellen staat,
dan weegt dat voor ons precies even
zwaar als de uitvoerige beschouwin-
gen die de Minister-President vanmid-
dag heeft gegeven over de stormachtige
groei van het ziekteverzuim.

Hij heeft daar enige minuten lang
over gesproken. Zoiets doet een zinnig
mens alleen maar, als hij paal en perk
wil proberen te stellen aan dat ziekte-
verzuim. De besparing van 400 mln. op
dat punt – dat cijfer is afkomstig van
het departement zelf – hadden wij zelf
ook al uitgerekend; het kwam daar
precies mee overeen. Het antwoord op
vraag 196 zal dat nog eens bevestigen.

Onze punten 1, 3 en 4 van het ombui-
gingsplan – ik zeg het nog maar eens –
geven extra besparingen bovenop de
besparingen in de diverse regerings-
voornemens. Wij zijn er dan ook zeer
erkentelijk voor, dat het kabinet bereid
is over onze versie van de verschillen-
de ombuigingen advies te vragen aan
de SER. Het kabinet heeft die toezeg-
ging niet ingetrokken en dat kan het
ook niet doen van de ene dag op de
andere. Wij zien dat advies van de
SER met zeer veel vertrouwen tege-
moet.

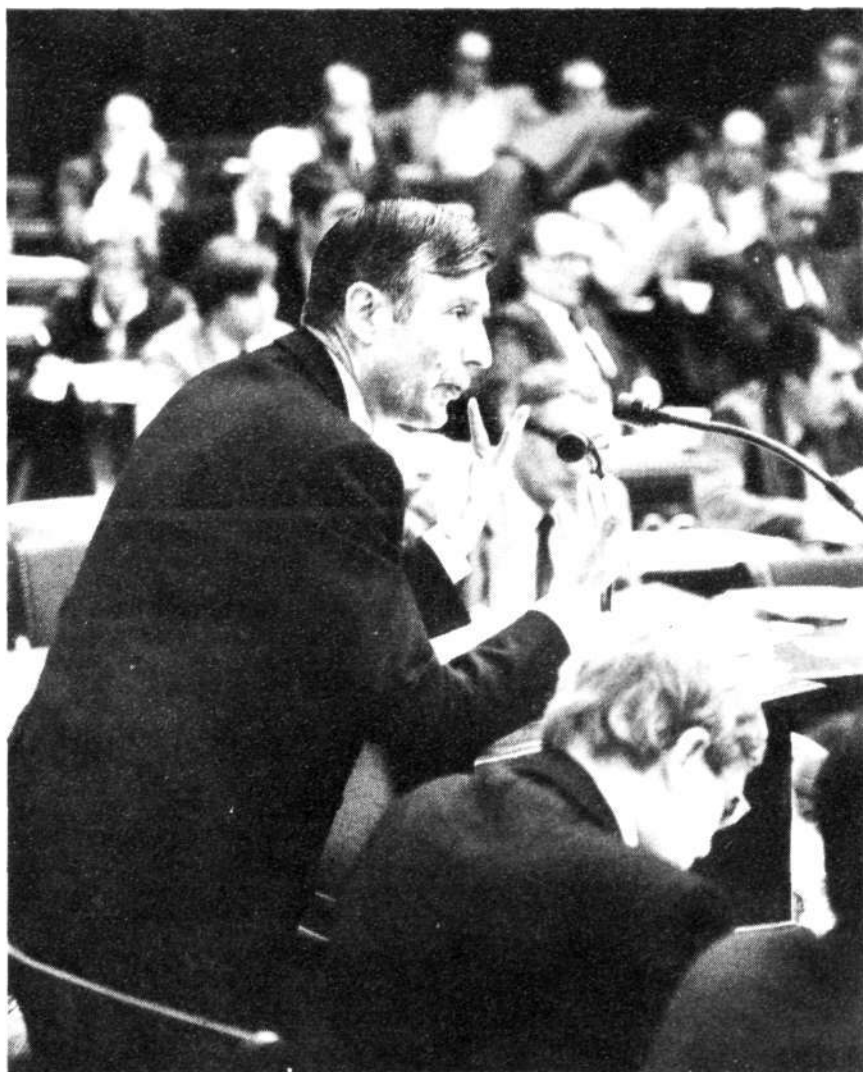
Ook de geachte afgevaardigde de
heer Lubbers heeft gesproken over het
profijtbeginnel. Wij waren zeer blij, dat
de Minister-President in aansluiting op
hetgeen op blz. 54 van de Miljoenen-
nota staat nog eens heeft verwezen
met name naar de enorme, stijgende
bijdrage van de collectieve middelen
aan de kwartaire sector. Dit zijn zaken
die, als het op toepassing van het pro-
fijtbeginnel aankomt, met grote voor-
zichtigheid zullen moeten worden be-
handeld, maar ten aanzien waarvan
wij in alle vertrouwen verwachten dat
het kabinet ook spoedig een nadere in-
vulling zal geven van de 300 mln. aan
ombuigingen via het profijtbeginnel,
die wij daarvoor op tafel hebben ge-
legd.

De vergadering wordt van 22.10 uur
tot 22.30 uur geschorst.

□

Minister **Van Agt**: Mijnheer de Voorzit-
ter! De centrale vraag die uit de be-
schouwingen van de meeste afgevaar-
digden in deze derde termijn oprijst, is
met welke voornemens het kabinet
naar de Stichting van de Arbeid gaat.
Voorop wil ik het volgende stellen. De
Kamer zal niet van ons vergen dat wij
onze opstelling in de tweede ronde
van het overleg in de Stichting tot in
detail uiteenzetten. Ik ben er echter in
het bijzonder in de tweede termijn heel
duidelijk over geweest hoe belangrijk
wij het vinden dat een kennelijke
meerderheid in deze Kamer meer
loonsommatiging wenst dan de aan-
vankelijk door ons beoogde 2%. Dit is
een constatering waaruit men zijn con-
clusies kan trekken. Uiteraard stelt de
koopkrachtontwikkeling hierbij gren-
zen.

Het kabinet heeft gezegd aan te stu-
ren op een inkomensbeeld dat loopt
van ruim – 1 tot – 3,5. Er zijn stemmen
opgegaan die meer nivellering willen.
Er ligt een motie van de geachte afge-
vaardigde de heer Den Uyl, die wil
gaan van 0 voor de minima tot – 5
voor vier maal modaal. Hij heeft ge-

Minister-President Van Agt

zegt, dat hij de prijscompensatie en de vakantie-uitkering wil aftoppen bij modaal. Ik wil nog eens (maar het is stilaan ten overvloede) wijzen op de gevaren die inherent zijn aan het maar in elkaar blijven drukken van de afstand tussen het minimum loon en modaal, ja tot twee maal modaal.

De heer **Den Uyl** (PvdA): Een kleine correctie. Ik zei zojuist (misschien is dit niet duidelijk genoeg overgekomen): aftopping prijscompensatie bij modaal of iets daarboven en maximering van de vakantietoelage op het niveau van 1,5 maal modaal. Dit is niet onbelangrijk.

Minister **Van Agt**: Met verontschuldiging aan de geachte afgevaardigde, als in de haast de weergave van dit onderdeel van zijn voorstellen niet helemaal exact was.

Mijnheer de Voorzitter! Wij hebben gezegd te willen afstemmen op een inkomensbeeld van ruim -1 tot -3,5. Wij willen niet millimeteren over die cijfers, maar vinden wel dat wij daar niet wezenlijk van kunnen afwijken, willen wij niet terecht komen in een overtrokken nivellering, gelet op de reeds doorgevoerde verkleiningen van inkomensverschillen over een reeks van jaren, en willen wij niet terecht komen in additionele bezuinigingen. Ik hoop dat de Kamer ons de ruimte wil laten die wij nodig hebben om zo goed mogelijk ons werk te kunnen doen in de Stichting van de Arbeid.

Mijnheer de Voorzitter! De geachte afgevaardigde de heer Den Uyl heeft het kabinet een fors verwijt gemaakt, nl. dat het geen oog zou hebben gehad voor de gedachte van de instelling van een werkgelegenheidsfonds. In motie

nr. 19 wordt op de mogelijkheid van de instelling van zulk een fonds gewezen en wel in de bewoordingen 'waarbij een werkgelegenheidsfonds een rol kan spelen', voorzichtige bewoordingen derhalve. Ook de auteurs van het plan, de mensen van het CNV, hebben in het overleg binnen de Stichting van de Arbeid en erbuiten, één en andermaal laten weten dat zij niet geobsedeerd zijn door de vormgeving, door de concretisering van een specifiek fonds, door de idee dat er à tort et à travers een nieuw instituut van permanente aard zou moeten komen.

Het gaat er om het beleid aldus in te richten dat het een duidelijker verband te zien geeft tussen gelden die door loonmatiging worden gewonnen en werk dat daarmee kan worden gesticht. In de lijn daarvan ligt geheel en al wat ik in tweede termijn heb gezegd over onze voornemens het gericht beleid te versterken, hetgeen ons mogelijk zou worden wanneer de beoogde loonmatiging doorgang vindt. Dat is dan een gericht beleid dat zal worden afgestemd op zulke doeleinden dat een onmiskenbaar verband ontstaat tussen de matiging en het daarmee te creëren werk. Wij zijn natuurlijk volledig bereid hierover nader in overleg te treden met de Stichting van de Arbeid. Wij gaan ook op dit punt dat overleg niet in met een negatief parti pris.

Een andere terechtwijzing van de heer Den Uyl had betrekking op hetgeen te lezen valt in het slot van motie nr. 19, waar wordt gevraagd om een wettelijke ondersteuning van het overleg tussen werkgevers en werknemers op het niveau van de bedrijfstak. De geachte afgevaardigde de heer Den Uyl zei dat het kabinet daarover vaag was. Het lijkt mij goed daarover nog het volgende te zeggen.

Er liggen vandaag de dag twee brieven bij de Sociaal-Economische Raad die ter zake van belang zijn. Er ligt een brief van de Minister van Sociale Zaken waarin advies wordt gevraagd over de werkwijze en de eventuele herziening van de organen van de publiekrechtelijke bedrijfsorganisatie. Die brief is inmiddels ongeveer twee jaar oud. Zeer onlangs heeft de Minister van Sociale Zaken aangedrongen op bespoediging van de beantwoording daarvan. Er ligt een tweede brief bij de SER, waarin de Sectornota onder de aandacht van dat college wordt gebracht, met inbegrip van de suggesties over de institutionele vormgeving van het sectoroverleg. Die tweede brief dateert van het einde van 1979. De conclusie hieruit is duidelijk. De vormge-

Van Agt

ving van het sectoroverleg – daarbij is een vormgeving met wettelijke ondersteuning uiteraard niet uitgesloten – ligt als onderwerp al gedurende enige tijd, in de vorm van twee brieven, bij de Sociaal-Economische Raad.

Evenmin kan het kabinet het verwijt aanvaarden, dat de geachte afgevaardigde in derde termijn heeft herhaald, dat onze inspanningen ten behoeve van de woningbouw ontoereikend zouden zijn. Ik herhaal wat ik in tweede termijn, naar ik meen, al duidelijk heb gemaakt.

Ten eerste heb ik gezegd dat wij een woningbouw hebben met een zeer groot gesubsidieerd aandeel daarin en dat de enige reden waarom dissuccie zou kunnen ontstaan over het al dan niet halen van de grens van 100.000 is gelegen in de malaise in de vrije sector. Daarin gebeurt te weinig. Dat is het algemene oordeel.

Ten tweede vermeldde ik dat wij, wanneer een ferme loonmatiging ons daartoe de ruimte verschaft, de mogelijkheid zien – en die dan ook willen gebruiken – om nadere middelen te voteert tot een niet onaanzienlijk bedrag – men moet mij ten goede houden dat ik dit nu nog niet kan concretiseren in een getal waaraan ik voor de eeuwigheid zou worden opgeknoopt – ten behoeve van gericht beleid en dat wij die middelen eerst en vooral zouden inzetten ten behoeve van de woningbouw.

De geachte afgevaardigde vroeg, in aansluiting op interrupties daaromtrent in de vorige termijn, om een uitspraak over het tijdstip waarop het kabinet met nieuwe plannen zal komen met betrekking tot de begroting van Onderwijs en Wetenschappen. Kunt gij beloven, aldus de geachte afgevaardigde, dat die nieuwe plannen ons zullen bereiken voordat de Kamer zich zet aan de behandeling van het dekingsplan? De heer Terlouw heeft een soortgelijke vraag gesteld, zij het dat daarin meer ongeduld tot uitdrukking kwam dan in die van zijn oudere mede-parlementariër. Welnu, aan de wens van de geachte afgevaardigde de heer Den Uyl zullen wij voldoen.

De heer **Den Uyl** (PvdA): Nu u zo vrijgevig bent, wil ik nog één vraagje stellen. Uw collega, de Minister van Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening heeft een jaar geleden gezegd dat de Kamer uiterlijk 15 oktober de beslissing van het kabinet zou horen over de uitvoering van de motie inzake het woningbouwprogramma 1980.

De heer **De Beer** (VVD): Die brief is al lang binnen!

Staatssecretaris **Brox**: Die brief is er, maar is niet aan de orde!

De **Voorzitter**: De brief is al lang binnen, namelijk enkele uren!

Staatssecretaris **Brox**: Nou, dat is dan toch vóór de vijftiende!

De heer **Den Uyl** (PvdA): Zeer bedankt!

Minister **Beelaerts van Blokland**: Mijnheer de Voorzitter! Ik had overigens niet gezegd 'vóór de vijftiende' maar 'rond de vijftiende'. Het streven was daarop gericht.

De heer **Den Uyl** (PvdA): Mijnheer de Voorzitter! Dan heeft de heer Beelaerts zich niet aan zijn toezegging gehouden. 'De vijftiende' zei hij. De brief is al enkele uren in ons bezit!

Minister **Beelaerts van Blokland**: Mijnheer de Voorzitter! Ik wil nog zeggen dat de heer Den Uyl indertijd beroemd was om zijn vele uitlatingen over de vraag wat 'binnenkort' betref.

De **Voorzitter**: Ik begrijp dat de zaak rond is.

Minister **Beelaerts van Blokland**: De zaak is inderdaad rond.

Minister **Van Agt**: Mijnheer de Voorzitter! In het licht van hetgeen wij vóór en na hebben verklaard over de mogelijkheden tot het handhaven of niet handhaven van koopkracht in het jaar 1980 zal het duidelijk zijn dat wij met stelligheid aanneming van de motie-Den Uyl, ingediend in derde termijn, moeten ontraden.

De geachte afgevaardigde, de heer Lubbers heeft ons nog eens op het hart gebonden, de woningbouw zo veel mogelijk aan te jagen. Hij heeft hiertoe suggesties gedaan en daarop in de tweede termijn opnieuw gewezen. Wij hebben gezegd, die suggesties tot versnelling van het program, het zo veel mogelijk uitvoeren daarvan in de eerste helft van 1981, naar best vermogen te zullen waar maken.

Mijnheer de Voorzitter! Dan nog een opmerking over ons voornemen tot afschaffing van de restitutie van de premie AOW-AWW voor de gehuwde vrouw. Wij zullen ons beijveren – een volledige garantie kunnen wij daaromtrent nu nog niet geven – om tegelijk of nagenoeg tegelijk met de afschaffing van die premierestitutie het recht op zelfstandige uitkering voor de gehuwde vrouw te realiseren. Wij nemen er opnieuw kennis van, dat de geachte afgevaardigde de heer Lubbers een forse arbeidskostenmatiging een belangrijke, ja eigenlijk een eerste prioriteit noemt.

Wij houden ons voor gezegd, dat besluiten tot het aanbrengen van wijzigingen in de loon- en inkomstenbelasting, indien nog voor 1981 door te voeren, niet lang meer kunnen wachten. Er zijn technische grenzen die ons nopen daaromtrent spoedig met ons zelf in het reine te komen. Voor wat betreft het inkomensbeeld 1981 heb ik u gezegd dat wij voor een beleid gekozen hebben, dat aanstuurt op min 1,25% tot min 3,5%. Wij zullen hierover niet millimeteren. Wij geven daarmee enige marge aan, maar wezenlijke veranderingen in dat beeld achten wij niet realisabel.

De geachte afgevaardigde de heer Terlouw en later ook de heer Engwirda hebben gevraagd hoever zij willen dalen beneden de 6%. Wij hebben erop moeten wijzen – zo te doen, was onze plicht – dat de loonsommatiging, indien deze – zoals in een aantal interventies is voorgesteld – vergezeld moet gaan van een dienovereenkomstige verlichting in de sfeer van de loon- en inkomstenbelasting, in haar reikwijdte mede wordt bepaald door wat wij kunnen doen in die loon- en inkomstenbelasting. Dat voert ons tot de voorlopige conclusie dat een matiging met 4%, zoals de geachte afgevaardigde de heer Engwirda wil, gelet op wat er dan op belastinggebied zou moeten gebeuren, waarschijnlijk te hoog gegrepen is. Maar dat moet verder worden uitgerekend.

De heer **Engwirda** (D'66): Mag ik hieruit als leek de conclusie trekken dat u op 5% terecht wilt komen? U wilt lager dan 6%, maar 4% vindt u te laag. Dan kan ik slechts concluderen dat u op 5% wilt uitkomen.

Minister **Van Agt**: Het lijkt mij vooralsnog een redelijke prognose, uit te spreken dat de ministerraad, zich buigend over de uitkomsten van dit kamerdebat en zich voorbereidend op de tweede ontmoeting met de sociale partners, tot de conclusie zal komen dat daarop ware aan te sturen.

De geachte afgevaardigde de heer Rietkerk heeft zeer terecht gezegd dat het matigen van de uitgaven, zowel in de collectieve als in de particuliere sector, al tot werkgelegenheid leidt en dat men geen voet mag geven aan de gedachte dat een verbetering van de werkgelegenheidssituatie daarvan niet mag worden verwacht, dat dit maar verhalen zouden zijn van economen uit de studeerkamer die voor het probleem van de werkloosheid geen reële betekenis zouden hebben.

Hoe vaak is in dit debat al niet verwezen naar de stilaan gecanoniseerde

Van Agt

bladzijde 24 van de MEV? Wel, ik doe dat vandaag nog eenmaal. In de tabel van bladzijde 24 lezen wij dat de gevolgen van 2% loonmatiging met een gelijktijdige lastenverlichting ten bedrage van f 1 mld. voor de werkloosheid na 5 jaar 25.000 bedragen. Nu moet men goed in het oog houden dat de betekenis van deze mededeling te groter is nademaal hier in uitzicht wordt gesteld, dat bij een zodanige matiging de werkloosheid met 25.000 zou dalen na 5 jaar. Er staat niet dat er 25.000 arbeidsplaatsen bij zouden komen. Die mededeling zou veel minder te betekenen hebben. Er staat dat de werkloosheid 25.000 geringer zal zijn. Dat reikt aanmerkelijk verder dan: + 25.000 voor de werkgelegenheid. Wij behoeven elkaar dat verder niet uit te leggen.

Het plan van de PvdA, waarover groter geleerden – althans mensen van groter geleerdheid op dit terrein – dan ik hebben gesproken, biedt te weinig loonmatiging: nog geen 2%, zo zei de heer Rietkerk. En zo is het maar net!

Op de belangrijke vraag van de heer Rietkerk over het tijdstip waarop wij denken in contact te treden met de sociale partners, kan ik antwoorden dat wij in eerste aanleg hebben aangestuurd op een vervolgesprek met de sociale partners reeds aanstaande donderdagmorgen. Een van de sociale partners heeft ons echter ten antwoord gegeven graag eerst nog enig overleg in eigen kring te willen voeren. Dat heeft ertoe geleid dat het vervolgesprek is geprogrammeerd voor volgende week dinsdag.

De geachte afgevaardigde de heer Verbrugh heeft het kabinet ook enige terechtwijzingen toegedeeld, die ik van de hand zal wijzen. De eerste is dat het kabinet de motie-De Vries accepteert, maar daarvan niet de consequenties neemt. Ik geloof dat dit geen zuivere vertaling is van hetgeen ik heb gezegd toen ik uitsprak dat wij, ondanks aanmerkelijke bedenkingen daartegen, de motie-De Vries over de koopkracht 1980 wel willen uitvoeren uit sympathie voor het daarmee nagestreefde doel, maar dat wij bij de beoordeling van de koopkracht 1981 niet willen worden geconfronteerd met enig verwijt over het verschil tussen de koopkracht in 1980 en in 1981, indien dat verwijt mede zou steunen op hetgeen ten gevolge van de uitvoering van de motie-De Vries voor 1980 nog gebeurt.

Het tweede verwijt was van geheel andere aard. Waarom heeft de Minister-President in alle fasen van dit debat

zulke horizontalistische betogen gehouden, terwijl hij zich nog in het nabije verleden in andere geest heeft geuit? Zaterdag jongstleden mocht ik het woord voeren als lid van mijn partij. Vandaag sta ik voor u in mijn hoedanigheid van Minister-President. In die hoedanigheid is het mij niet gegeven, komt het mij zelfs niet toe, mijn persoonlijke levensbeschouwing te vertolken als ware die de levensbeschouwing van het ganse kabinet.

Natuurlijk trachten mijn geestverwanten in het kabinet bewust, ten dele onbewust in hun politieke handelen gestalte te geven aan hun diepste levensovertuiging. Daaromtrent mag geen twijfel bestaan, wel over de vraag of wij daarin wel altijd slagen. Als ik echter namens het kabinet het woord voer, dan past het mij niet uitdrukking te geven aan wat mijn persoonlijke levensovertuiging is.

De heer **Verbrugh** (GPV): De Minister hoeft hier niet zijn diepste levensovertuiging naar buiten te brengen, hij heeft hier geen verkondigende taak. Hij is wel in zijn ambt een dienaar van God. Daar kan hij voor uitkomen. Als hij dat op een verstandige wijze doet, dan zal geen van zijn collega's hem dat kwalijk nemen. Wij hebben immers in onze samenleving allerlei zaken en symbolen die ook van hogere afhankelijkheid getuigen. Wij kunnen hier allemaal samen het Wilhelmus zingen.

Als men van die afhankelijkheid uitgaat, dan komt men ook tot andere prioriteitenstellingen. Daarop richtte zich mijn kritiek. Als de Regering iets wil bouwen, en het doel is het Koninkrijk Gods, dan komt de Regering met iets anders en wijst zij zeer concrete produktiedoelen aan, veel meer concreet dan nu. De Minister is te kort geschoten in het verdedigen van z'n beleid in het kabinet.

Minister **Van Agt**: Het spijt mij te moeten constateren dat de heer Verbrugh en ik in deze kwestie van mening blijven verschillen.

Ik heb nog een antwoord te geven – ik zal dat naar best vermogen doen – op een nadere vraag van de heren Kombrink en Engwirda over de herziening van het staatsaandeel voor de kleinere aardgasvelden. In de brief van 12 juni jl. aan de Kamer is gesteld dat het niet ophogen van het staatsaandeel betrekking heeft op de totale gaswinsten van de NAM, dus ook op de kleinere velden. Dat wil zeggen dat de in de motie genoemde overweging, waarop de conclusie van die motie is gebouwd, niet deugt. Er is in de afspraken met de betrokken oliemaat-

schappijen geen verschil gemaakt tussen Groningen en de kleinere velden. Het totale bedrag dat de maatschappijen en boeken aan extra winst is vergeleken met de schriftelijk ingediende investeringsplannen.

Ik wijs er voorts op dat de brief ook spreekt over het periodiek overleg waarin het verloop van de investeringsplannen zal worden gevolgd. Onze exploitatie- en exploratievoorwaarden voor de particuliere maatschappijen hier te lande en op ons continentaal plat zijn zeker niet gunstiger dan die in andere Noordzeelanden. Bovendien wordt alleen concessie verleend aan de hand van uitgebreide werkprogramma's, die daarna door de maatschappijen moeten worden uitgevoerd. Dit betekent dat wij de Kamer aanneming van de motie ter zake van de heren Kombrink en Engwirda moeten ontraden.

De heer **Lubbers** (CDA): Ik wil een vraagje stellen, die naar ik hoop niet te technisch is voor de eerste Minister. Is hem bekend, dat er een aantal kleinere velden zijn, die door andere dan door Shell en Esso in de bekende samenwerkingsoverhouding van het Slochteren-veld worden geëxploreerd en die, naar ik aanneem, geen onderdeel uitmaken van de deal die de Minister van Economische Zaken heeft gesloten?

Minister **Van Agt**: Mijnheer de Voorzitter! De geachte afgevaardigde leidde zijn vraag in met de hoopvolle veronderstelling dat zijn vraag niet te technisch zou zijn voor de eerste Minister. Hij wist natuurlijk dat, wanneer de voormalige Minister van Economische Zaken over een onderwerp als het onderhavige een vraag stelt, deze allicht te technisch zou zijn voor de eenvoudige generalist, die geroepen is tot leiding van de Ministerraad. Dus wend ik mij tot de Minister van Economische Zaken met de vraag: hoe is het?

Minister **Van Aardenne**: Zal ik het maar kort sluiten? Dat is uiteraard bekend. De brief en de afspraken betreffen alleen Shell en Esso, de NAM-maatschappijen, waarover indertijd is gesproken. De andere maatschappijen komen natuurlijk ook wel eens aan de orde, zoals de heer Lubbers duidelijk zal zijn.

De heer **Lubbers** (CDA): Mijnheer de Voorzitter! De eerste Minister en ik hebben er beiden van geleerd. Ik acht het een versterking van het standpunt ter zake, in de Kamer naar voren gebracht. Het zal waarschijnlijk als een ondersteuning van het kabinetsbeleid beschouwd worden.

Van Agt

Minister **Van Agt**: Mijnheer de Voorzitter! De geachte afgevaardigde de heer Van Dijk heeft aangekondigd – daarover zal de Minister van Financiën zeker nog een opmerking willen maken – dat hij en de zijnen overwegen steun te verlenen aan de motie-Kombrink over hypotheekrente. Laat ik mij ertoe bepalen uit te spreken, dat die aankondiging, gedaan in derde termijn, ons verwondert. Wij zijn, in alle eenvoud gezegd, bezig met de uitvoering van de motie-Van Rooijen/Portheine.

De heer **Van Dijk** (CDA): Ik heb uit het antwoord van de Regering in tweede termijn beluisterd, dat wij er niet op mogen rekenen dat wanneer iets over circa één maand bij het belastingplan ons zal bereiken, waarom in de motie-Van Rooijen/Portheine is gevraagd, dat zal gebeuren in de vorm van kant-en-klare wetsvoorstellen. Heb ik dat goed begrepen? Als dat zo is, wordt de motie-Van Rooijen/Portheine niet geheel uitgevoerd, maar ik kan mij vergissen.

Minister **Van Agt**: Over de procedure waarlangs de uitvoering van de motie-Van Rooijen/Portheine zich voltrekt, zal de Minister van Financiën nadere medelingen doen, maar de politieke uitspraak die ik nu meen te moeten doen, is: het kabinet is bezig met uitvoering van de motie-Van Rooijen/Portheine!

Mijnheer de Voorzitter! Ten slotte heb ik nog een opmerking te maken aan het adres van de heer Kombrink over wat in deze vergaderzaal is voorgesteld door de geachte afgevaardigde de heer Joekes. De heer Kombrink heeft zijn motie ingetrokken. In het algemeen is het kabinet blij met het intrekken van moties, nu is het ook verwonderd. Er is immers geen sprake van dat wij de voorstellen-Joekes zouden hebben weggeveegd, zoals wel gezegd is. Ik heb daarstraks zeer zorgvuldig het stenogram doorgenomen met de vijf suggesties van de financiële woordvoerder van de fractie van de VVD.

Bij elke van die vijf suggesties heb ik aangegeven waar een pendant ervan te vinden is in de adviesaanvraag aan de SER van 28 augustus laatstleden. Ik heb vervolgens een uitvoeriger bespreking gewijd aan het vraagstuk van het ziekteverzuim, waarvan ik al zei dat het een fnuikende omvang heeft aangenomen. Ik heb gezegd dat dit vraagstuk in ieder geval moet worden aangevat. Ook hiervoor, maar niet alleen hiervoor, geldt dat suggesties hoe dat te doen het verdienen ernstig te wor-

den bezien. Over het door de heer Joekes aangegeven middel tot reductie van ziekteverzuim, namelijk een onbetaalde wachttag, heb ik gezegd dat het oordeel van het kabinet daarover in hoge mate mede zal worden bepaald door de context waarin zulk een maatregel eventueel zijn plaats zou vinden. Wie uit deze uitzetting opmaakt dat ik de voorstellen van de heer Joekes geheel zou hebben geëcarteerd, is doende met een vertekening.

De heer **Kombrink** (PvdA): Het ging om het tegendeel, over de vraag of zij positief werden bejegend en of er een aanvulling op de adviesaanvraag zou komen, met een positief standpunt van het kabinet. Dat hebt u teruggenomen. Daarvan hebt u gezegd, dat het niet het geval is. Op grond daarvan klopte de tekst van mijn motie niet meer. Ik heb haar ingetrokken omdat een eerder door het kabinet in de richting van de VVD-fractie gedane toezegging niet meer gestand werd gedaan.

Minister **Van Agt**: Mijnheer de Voorzitter! Quod dixi dixi!

Minister **Van der Stee**: Mijnheer de Voorzitter! Na de uitvoerige beantwoording door de Minister-President kan ik in derde termijn zeer kort zijn. Ik ben de heer Kombrink een antwoord schuldig op de vraag waar hij de 1% van het ABP kan vinden. Ik heb het laten nagaan. Ik moet bekennen dat die 1% niet te vinden is. Hij kon het niet weten.

Wat de vennootschapsbelasting betreft, is een algemeen bekende waarheid, dat zij altijd op transactiebasis wordt geraamd. De vennootschapsbelasting komt binnen een jaar na het begrotingsjaar. Ook dat is bekend. In eerste termijn heb ik al gezegd, dat het kaseffect van de genoemde fiscale maatregelen in 1981 beperkt is. Dat kan men lezen op pag. 37 van de Miljoenennota.

Het verbaast mij dat de heer Den Uyl hier nogal een punt van maakt. Ik ben het absoluut niet eens met zijn stelling, dat het beperkte kaseffect in 1981 betekent dat de voorgestelde aanwending van de extra aardgasbaten volstrekt niet effectief is, evenmin als ik zou willen beweren dat de verhoging van de toen geldende vervroegde afschrijving en investeringsaftrek, in 1976 door zijn kabinet doorgevoerd, niet effectief zou zijn geweest. Ik zou die stelling niet graag voor mijn rekening nemen, integendeel.

De heer **Kombrink** (PvdA): Mijnheer de Voorzitter! De Minister van Financiën

gaf zojuist ook op het tweede punt toe, dat ik nergens in de stukken heb kunnen lezen, dat het kaseffect wat betreft de uitgaven bij de lastenverlichting slechts 200 mln. bedroeg, terwijl de kasinkomsten 850 mln. zijn. Het verschil is in de verlaging van het financieringstekort gestopt. Ik heb dat nergens kunnen vinden. De Minister heeft het met zoveel woorden bevestigd waar hij alleen maar verwijst naar een pagina in de Miljoenennota, waarop niet meer staat dan dat het kaseffect beperkter is dan het transactie-effect.

Minister **Van der Stee**: Mijnheer de Voorzitter! Ik begrijp dat de heer Kombrink nu graag vijf keer herhaald hoort, dat dit niet te vinden is. Ik ben bereid het nu voor de tweede keer te zeggen. Het is niet te vinden. Het spijt mij, maar het is gewoon zo. Daarmee is wat mij betreft de kous af. Hij kon het niet weten!

De heer Den Uyl heeft een betoog gehouden over de automatische prijscompensatie en in mijn tweede termijn heb ik daarover wat doorgefilosofeerd. Hij heeft gezegd, dat de automatische prijscompensatie niet heilig is en dat er buitengewone omstandigheden kunnen zijn die een ingreep noodzakelijk maken. Als hij dit zegt, zit hij dicht bij de pragmatische aanpak van jaar tot jaar, die ik bepleit heb en die ook door de heren Lubbers en Terlouw naar voren is gebracht. Men mag naar mijn mening niet zeggen, dat dit geen goed middel is. Men kan naar mijn mening ook niet zeggen dat een ingreep te globaal en te weinig eerlijk is. Dat hangt namelijk af van de context waarin deze maatregelen worden geplaatst.

De heer Den Uyl heeft vervolgens gezegd, dat de b.t.w. niet aanvaardbare inkomenseffecten oproept. Dat zie ik echter niet, want ik heb nooit anders geleerd en mijn medewerkers hebben mij nooit anders verteld dan dat b.t.w.-effecten gelijkelijk op alle inkomensgroepen uitwerken. Het is een fabel dat met name verhoging van de lage b.t.w.-tarieven zwaarder op de lagere inkomensgroepen zouden uitwerken. Hetzelfde geldt voor een extra b.t.w. op luxe producten. De heer Lubbers heeft er al op gewezen dat deze luxe producten in alle categorieën van de bevolking worden gebruikt. Het is een feit, dat de effecten daarvan diffuus zijn en neutraal op de verschillende inkomensgroepen uitwerken.

De heer **Den Uyl** (PvdA): De heer Lubbers stelt een extra tarief voor op luxe producten, waarbij hij ervan uitgaat dat mogelijkserwijs het inkomenseffect op lagere inkomensgroepen geringer

Van der Stee

is dan op hogere. Als u dat echter niet volgt, maar het hoge b.t.w.-tarief gaat verhogen of produkten overbrengt van het lage naar het hoge tarief, dan zult u met andersoortige inkomenseffecten te maken krijgen. Het kabinet zegt nu, dat het bepleite luxe tarief er voorlopig niet inzit, maar dat het best kans ziet om het hoge tarief van de b.t.w. te verhogen, maar dat is een wezenlijk andere zaak.

Minister Van der Stee: Mijnheer de Voorzitter! De heer Lubbers is zeer wel in staat om zijn denkbeelden over de super b.t.w. aan de heer Den Uyl nog eens extra te verduidelijken. Ik heb de heer Lubbers in een andere zin begrepen. Ik heb begrepen dat bij de heer Lubbers het versoberingselement voorop stond en dat hij met andere woorden de consumptie van luxere produkten in alle inkomenscategorien en in alle bevolkingsgroepen wat wilde afremmen. Het ging hem om de luxe consumptie en niet om bepaalde groepen consumenten.

De heer Lubbers (CDA): Mijnheer de Voorzitter! Het is nu niet meer het uur dit onderwerp en détail te bespreken. Ik geloof dat ik mijn standpunt het beste met enkele vragen kan weergeven:

1. Is de Minister het met mij eens dat het de moeite waard is bij dat bredere veld van indirecte belastingen, zoals dit ook in het antwoord van de Regering aangeduid is, met name naar die goederen te kijken waarbij niet alleen het consumptieve genot aan de orde is, maar ook de mate waarin en de prijs waarvoor zij gekocht worden op grond waarvan de inkomenseffecten anders uitwerken dan bij noodzakelijke levensgoederen?

2. Kunnen wij hierbij ook elementen uit het beleid ter zake van energie en volksgezondheid betrekken? U weet dat ook op dat terrein nog vragen spelen over indirecte belastingen. Dit is de strekking van de nadere formulering van de motie van mijn fractie, zoals die tot stand is gekomen na de eerste termijn van de zijde van de Regering.

Minister Van der Stee: De heer Lubbers weet, dat ik daarop positief ben ingegaan en dat ik daarbij een aantal kanttekeningen heb geplaatst. Wij zijn echter alleszins bereid, op korte termijn een studie op dat punt aan te vatten, die binnen enkele maanden voltooid kan zijn. Ik wil die toezegging bepaald herhalen. Ik heb er begrip voor, dat hij bepaalde tarieven vanuit politieke oogmerken en in dit tijdsgewricht aan een nieuwe kritische analyse en

bezinning wil onderwerpen. Ik heb daarmee geen problemen. Hij weet dat ik dit in tweede termijn al heb gezegd.

De heer Lubbers (CDA): Wanneer een beleid met studie wordt onderbouwd, kan dit nooit kwaad. Als het maar geen vlucht voorwaarts is.

De heer Den Uyl (PvdA): Ik denk dat de Minister van Financiën de heer Lubbers nog wat meer te hulp moet roepen. Daar ben ik hem zeer dankbaar voor.

De heer Terlouw (D'66): Ik begreep de opmerking van de Minister van Financiën niet, dat bij voorbeeld een verhoging van het lage b.t.w.-tarief gelijkelijk op alle inkomensgroepen zou uitwerken. Het is toch zo, dat het bestanddeel van het inkomen voor eerste levensbehoeften voor lage inkomensgroepen groter is dan voor mensen die meer verdienen. Als je de b.t.w. op de eerste levensbehoeften verhoogt, werkt dat procentueel zwaarder voor de mensen met lage inkomens dan voor die met hoge inkomens. Of is dat niet zo?

Minister Van der Stee: Neen, dat is niet zo. Dat zou het geval zijn, als men het b.t.w.-tarief heel strikt tot de allereerste levensbehoeften zou beperken. Zoals ik u echter al eerder heb gezegd, zitten er ook bloemen, gebak, enz. in.

Mijnheer de Voorzitter! De heer Lubbers heeft gevraagd of ik nog iets kan zeggen over het tariefneutrale karakter van een verlaging met een gelijk bedrag. Ik kan mij op dat gebied verschillende modaliteiten voorstellen. Waar het bij ons in essentie om gaat, is dat de progressiecurve in de inkomstenbelasting niet verscherpt moet worden. Ik kan mij zeer wel voorstellen dat een compensatie wordt gevonden, naar in gelijke bedragen, zoals dat in de MEV is uitgewerkt, maar bij voorbeeld in een verlenging van alle belastingvrije sommen. Dat werkt lichtelijk nivellerend uit, maar men zou dat als een sequel kunnen aanvaarden. Verder zou ik op dat punt persoonlijk niet verder willen ingaan.

Nu heeft de heer Lubbers nog eens het concurrentieargument herhaald. Op dat punt bestaan tussen ons geen meningsverschillen. Bij de export geldt het nultarief. De in de produkten verwerkte inkomsten- en loonbelasting wordt niet aan de grens teruggegeven, zodat voor zover deze in de kosten van de produkten zitten, het concurrentieargument ten volle opgaat. Omgekeerd wil ik de heer Lubbers er wel op wijzen, dat in de grens-

streken ook andere effecten een rol spelen. Wij hebben daarover in tweede termijn al gesproken. Zoals gezegd, valt zijn beroep om de motie op dat punt uit te voeren bij mij in goede aarde.

De heer Terlouw heeft nog gesproken over de aardgasbaten. Hij is van mening dat bij een loonstijging met 8% de gasbaten volstrekt naar het bedrijfsleven toe moeten. Hij ziet dat echter anders, wanneer er een loonsomstijging met 5% is. Hij stelt dat het bedrijfsleven dan van deze voordelen profiteert. Is het redelijk dan toch nog alle aardgasbaten naar het bedrijfsleven te laten gaan?

De heer Terlouw (D'66): Globaal.

Minister Van der Stee: Inderdaad, globaal. Ik heb er in eerste termijn op gewezen dat de besteding gedeeltelijk gericht en gedeeltelijk globaal genoemd mag worden. Ik heb in tweede termijn getracht, aan de heer Engwirda duidelijk te maken, dat het toch belangrijk blijft, die totale aardgasbaten naar het bedrijfsleven toe te laten gaan.

Ik wil dat nog eens op een andere wijze demonstreren. De a.i.q. daalt bij een matiging van 2% van 97,5 naar 96,5. Bij een loonmatiging van 4% daalt die tot 95,5. Dat is dan ongeveer het peil van dit jaar. Ik denk dat dit cijfer het toch wel heel duidelijk aantoonbaar maakt, dat zelfs met een loonmatiging tot 5% de lucht die aan het bedrijfsleven gegeven wordt, nog lang niet voldoende is om de zo broodnodige ruimte voor dat bedrijfsleven te scheppen. Uit dien hoofde blijf ik het noodzakelijk vinden, dat de aardgasbaten naar het bedrijfsleven toe geleid worden. Ik ben het overigens met de heer Lubbers eens, dat hierbij de compartimentering geen al te grote rol mag spelen.

De heer Engwirda (D'66): Mijnheer de Voorzitter! De redenering die de Minister zojuist weergeeft, zou ook tot de conclusie kunnen leiden, dat het voorstel van mijn fractie, om op een loonsomstijging van 4% aan te sturen, niet zo gek is. Daarmee stijgt immers de a.i.q. niet eens boven het niveau van dit jaar uit. Het was ook een van de uitgangspunten van mijn fractie om een voorstel tot zo'n sterke loonmatiging in te dienen.

Minister Van der Stee: Ik zou de laatste zijn om dat te durven beweren. De heer Engwirda heeft mij dat woord ook niet horen gebruiken.

De heer Engwirda (D'66): Ik heb de Minister alleen maar argumenten horen

Van der Stee

noemen tegen ons voorstel. Ik heb hem er echter geen argumenten vóór horen noemen. Dat hoor ik nu pas voor het eerst. Ik denk dat het heel belangrijk is om die argumenten tegen elkaar af te wegen.

Minister Van der Stee: Dat ben ik toch niet met de heer Engwirda eens. Het is duidelijk, dat wij vóór een verdergaande loonmatiging zijn dan reeds in de Miljoenennota besloten lag. De premier heeft dit al ettelijke malen vertolkt en ik heb het zelf ook verscheidene keren gezegd. Wanneer echter gesproken wordt over een loonmatiging die gecompenseerd wordt door belastingmaatregelen, dan is het heel duidelijk dat er grenzen zijn. Wanneer de daaruit voortvloeiende verliezen op bepaalde manieren worden afgedekt, dan komen nuances en meningsverschillen naar voren. Zo heeft de heer Engwirda de WIR genoemd. Hij weet dat wij daar niet zo erg enthousiast over zijn.

De heer Rietkerk heeft er nog eens de nadruk op gelegd – ik wil dat onderstrepen – dat een structurele aanpak van de economische problematiek essentieel is. Ik stem daar van harte mee in. Ik verheug mij erop, dat hij nu gesteld heeft dat 1 mld. oprekkings van het financieringstekort bij meer loonmatiging acceptabel is. Dat is juist. Ik ben blij dat wij op dat punt wat dichter bij elkaar gekomen zijn.

Ik heb mijn mening gegeven over de tarief-neutrale vorm van de inkomstenbelastingverlaging. De heer Rietkerk weet, dat wij op dat punt niet ver uiteenlopen.

Mevrouw Beckers heeft gesproken over doorbreking van de geheimhouding. Ik heb daartegen toch nog wel grote bezwaren, ook vanuit het oogpunt van privacy. De wet verbiedt het op dit ogenblik. Ik geloof niet, dat wij daar veel goede zaken mee zouden dienen. Immers, de gegevens die daaruit afgeleid kunnen worden over winstverschuiving naar het buitenland, zijn wel bijzonder summier, om niet te zeggen dat zij niet bestaand zijn.

Het verdriet mij, dat de heer Van Dijk nu steun geeft aan de motie-Kombrink inzake de hypotheekrente. Zoals de premier uitdrukkelijk betoogd heeft, voeren wij de motie-Van Rooijen/Portheine uit. Ik heb beloofd, mijn best te zullen doen. Wellicht dat ik nu één à twee weken later ben met een wetsvoorstel dan precies bij de behandeling van het belastingplan. Ik geloof niet, dat men dan kan zeggen dat wij

naar de geest de motie-Van Rooijen/Portheine niet hebben uitgevoerd. Gelet op de teneur van de debatten, heeft deze houding mij verrast, verbaasd en teleurgesteld. Met de opmerkingen van de heer Van Dijk over de fraude ben ik akkoord.

De heer Kombrink (PvdA): De Minister zegt dat hij twee weken na het dekingsplan.....

Minister Van der Stee: 'Enkele weken' heb ik gezegd.

De heer Kombrink (PvdA):enkele weken na de behandeling van het dekingsplan.....

Minister Van der Stee: Dat is iets anders dan 'twee weken'.

De heer Kombrink (PvdA): Hij heeft in een eerdere termijn duidelijk gemaakt, dat dit gezien moet worden in samenhang met het reeds verleden jaar rond deze tijd (wij herinneren ons die Hofstra-brief nog) aangekondigd wetsontwerp inzake rente op een aantal andere punten dan de hypotheekrente voor de eerste woning. Daarmee is volstrekt duidelijk dat dit wetsontwerp, dat nog een aanzienlijke procedure in de Kamer moet doorlopen, nooit meer betrekking kan hebben op 1981. Die vraag heb ik al eerder aan de Staatssecretaris gesteld. Dit zit er niet meer in, terwijl een meerderheid in deze Kamer, ook tijdens het Hofstra-debat in juni, om maatregelen ter zake van de hypotheekrente per 1 januari 1981 heeft gevraagd. Daar ligt een cruciaal verschil tussen de opstelling van de meerderheid van deze Kamer en hetgeen de Regering tot nu toe aan de Kamer heeft voorgehouden.

Minister Van der Stee: Dit is nu al drie of vier keer in discussie geweest. Ik kan op dit ogenblik over de inhoud van de wetsontwerpen niets zeggen. Impliciet betekent dit dat ik ook niets kan zeggen over de vragen die de heer Kombrink heeft gesteld, omdat die heel nauw met de inhoud van die wetsontwerpen samenhangen. Wat ik erover gezegd heb, heb ik gezegd.

De heer Van Dijk (CDA): Mag ik toch nog om een nadere verklaring vragen over de vorm waarin ons de eerste mededeling van de Regering over deze zaak zal bereiken? Als ik de bewindsman goed heb begrepen, zal hij over ongeveer één maand (zo heb ik het opgetekend) met voorstellen komen; die voorstellen zullen niet noodzakelijkerwijs komen in de vorm van kant-en-klare wetsvoorstellen.

Minister Van der Stee: Dat heb ik helemaal niet beweerd. Ik heb u gezegd dat ik met voorstellen kom; in eerste termijn heb ik daar verder niets aan toegevoegd. Toen bent u in tweede termijn hierop teruggekomen en hebt u gevraagd: zijn dat wetsvoorstellen? Ik heb u geantwoord, dat ik wetsvoorstellen, gelet op de periode die mij nog rest, behandeling in de Ministerraad, in de Raad van State, etc. dus met alles wat er omheen zit, niet haal en dat het wel later zal worden. Het is echter logisch dat, wanneer men een akkoord heeft over een bepaalde zaak, dit in een wetsvoorstel wordt neergelegd.

De heer Van Dijk (CDA): Dan is mij nog steeds niet duidelijk wat wij nu over plusminus een maand zullen krijgen. Wordt dat een nota?

Minister Van der Stee: Dat worden wetsvoorstellen en niets anders, conform de motie Van Rooijen/Portheine, wat ik toegezegd heb. Ik heb toegezegd dat ik mijn best daarvoor zal doen, waar ik nu voor afgestraft word.

De heer Kombrink (PvdA): Waar u mee komt zijn wetsvoorstellen, die al verleden jaar rond deze tijd zijn aangekondigd, waarbij u misschien voornemens bent (maar dat hebt u verder inhoudelijk niet uiteen willen zetten) er een extra element aan toe te voegen, een paar weken na de behandeling van het belastingplan, dus op zijn vroegst in de loop van december. Het is volkomen duidelijk dat daarmee de zaak niet in 1981 zal kunnen ingaan, maar op zijn vroegst per 1 januari 1982, terwijl voortdurend in deze Kamer is gezegd dat per 1 januari 1981 tot een beperking van de aftrekbaarheid van hypotheekrente zou moeten worden gekomen.

Minister Van der Stee: Ik herhaal: eind november, over ongeveer zes weken, kan hier een wetsvoorstel in de Kamer liggen. Dat is onze intentie. Meer heb ik hieraan op dit ogenblik niet toe te voegen.

Ten slotte heeft de heer Engwirda mij gevraagd in welke vorm wij die indirecte belastingen gaan gieten. Van een super-BTW heb ik al gezegd dat ik dat op zo'n korte termijn niet kan klaar maken. Denken wij dan aan een verschuiving van posten van het 4%- naar het 18%-tarief of aan accijnzen? Dit punt is niet zo gemakkelijk te beantwoorden, omdat een en ander samenhangt met de compensatie in de sfeer van de inkomstenbelasting en de noodzakelijke dekking.

Wel staat voor mij vast – die toezegging hebben wij de heer Lubbers ge-

Van der Stee

daan toen wij de uitvoering van zijn motie op ons namen – dat wij toch dat soberheidsmotief, of het luxemotief in het geheel zullen betrekken. Super-BTW kan niet op dit ogenblik. Dan zit het erin dat er posten van het 4%- naar het 18%-tarief gaan c.q. dat bepaalde accijnzen worden verhoogd, of een combinatie daarvan. Tot welke omvang en welk bedrag kan ik op dit moment niet zeggen. Dat hangt af van de discussies en onderhandelingen die de komende dagen in de Stichting van de Arbeid zullen worden gevoerd.

De heer **Engwirda** (D'66): Ik vind dat de Minister daarmee zeer eerlijk toegeeft wat ik in derde termijn heb gezegd. Dat was dat toch een aantal belangrijke zaken worden doorgeschoven naar de Stichting van de Arbeid. Ik meen dat de Kamer er recht op heeft van de Regering te horen met welke voorstellen zij, ook ten aanzien van de verhoging van de indirecte belastingen, in de Stichting van de Arbeid komt. Ik kan mij nauwelijks voorstellen dat daar de Handelingen op tafel worden gelegd en dat van de werkgevers en werknemers wordt gevraagd wat zij het beste vinden, de super-BTW of een verschuiving van het 4%-tarief naar het 18%-tarief of andere mogelijkheden. Daarover moet de Regering toch zelf een oordeel hebben.

Minister **Van der Stee**: Wij staan hier om een beleid, dat wij in de Miljoenennota hebben uitgestippeld, te verdedigen in deze algemene politieke en financiële beschouwingen. Vele leden van deze Kamer wensen het beleid dat in de Miljoenennota is verwoord verder uit te bouwen en aan te scherpen. Wij hebben gezegd dat wij daarmee akkoord kunnen gaan. Primair staan wij echter op ons eigen beleid. Daarin ligt de basis. Van de gedachten die in deze Kamer zijn ontvouwd, hebben wij gezegd dat wij ze als bouwstenen zullen meenemen. Wij zullen er echt nog wel eens een nachtje over slapen. Wij zullen dan morgen of overmorgen overleggen hoe wij precies het voorstel formuleren waarmee wij de Stichting van de Arbeid zullen benaderen.

De heer **Lubbers** (CDA): Kennis nemen de van de constatering van de Minister dat invoering van een super-BTW-tarief per 1 januari niet zal kunnen, waarbij hij geen uitspraak heeft gedaan op welke termijn het wel zou kunnen, vraag ik de Minister of hij zich realiseert dat er een uitspraak van de Kamer ligt, die luidt: 'selectieve verhoging van indirecte belastingen en ac-

cijnzen, daarbij ter wille van lastenverdeling in de zogenaamde selectieve groei met name rekening houdend met aspecten van luxe enerzijds, volksgezondheid, energie- en grondstoffenbeleid anderzijds?'

Minister **Van der Stee**: Ik heb zojuist al bevestigend geantwoord dat ik daarmee rekening zal houden.

De heer **Lubbers** (CDA): Dan kan de Kamer gelukkig zijn als die motie wordt aangenomen.

De heer **Engwirda** (D'66): Denkt de Minister niet dat de algemene beschouwingen de volgende week worden voortgezet in de Stichting van de Arbeid? Ik krijg sterk de indruk.

Minister **Van der Stee**: Nee, ik denk dat niet.

De beraadslaging wordt gesloten.

De vergadering wordt van 23.36 uur tot 23.50 uur geschorst.

De **Voorzitter**: Ik geef gelegenheid tot het afleggen van stemverklaringen vooraf.

□

De heer **Den Uyl** (PvdA): Mijnheer de Voorzitter! Ik hecht eraan, bij deze gelegenheid ten aanzien van enkele moties de stem van mijn fractie vooraf te verklaren. Dat geldt in de eerste plaats twee moties van de heren Bakker en Wolff. In hun motie op stuk nr. 11 wordt uitgesproken dat in het geheel geen verhoging van de aardgasprijs behoort plaats te vinden. Dat is voor ons reden, daartegen te stemmen. Ook zullen wij stemmen tegen hun motie op stuk nr. 12, waarin een aantal voorstellen ter bezuiniging op de defensiebegroting wordt gedaan. Wij vinden ook dat aanzienlijk verder gaande bezuinigingen op de defensiebegroting noodzakelijk zijn. Wij hebben daarvoor reeds eerder afgewogen voorstellen geformuleerd. De voorstellen van de heer Bakker marcheren daar doorheen.

Wij zullen onze stem uitbrengen tegen de motie van de heren Lubbers en Dijkman op stuk nr. 21 met betrekking tot de maandelijkse streefcijfers voor de uitgave van beschikkingen in de bouw. Wij achten dit een administratieve verschuiving die onvermijdelijk moet leiden tot een terugval in de tweede helft van het jaar wanneer zij niet als basis heeft een opvoering van het woningbouwprogram en de financiering daarvan. De Minister-President heeft overigens, door te zeggen dat hij bij ferme loonmatiging wel nadere middelen tot een fors bedrag voor de

bouw ter beschikking zou stellen, doen uitkomen wat eigenlijk nodig is en waarom het gaat. Wij zullen dan ook tegen deze motie stemmen.

Voorts zullen wij stemmen tegen de motie van de heer Engwirda op stuk nr. 30. Met de andere moties van D'66 zullen wij akkoord gaan. In deze motie wordt de Regering verzocht, de loonsomstijging in 1981 te beperken tot 4%. Wij hebben eerder uiteengezet waarom dit naar ons oordeel ongewenst en onmogelijk is, waarom het academisch en abstract is, en dit streven bezijden de werkelijkheid staat, zoals binnen enkele weken zal blijken.

Wij zullen onze stem uitbrengen tegen de motie op stuk nr. 19 van de heer Lubbers en de zijnen. Dit heb ik reeds toegelicht.

Grote moeite hebben wij met de motie op stuk nr. 20 van de heer Lubbers. De strekking daarvan is ons sympathiek. Wij zijn het inhoudelijk eens met het afzien van de verhoging van het laagste b.t.w.-tarief en met de verhoging van de WAO-franchise, met de aftopping van de prijscompensatie en met de maximering van de vakantietoelage. Wij vinden echter dat de formulering dat de koopkracht van de laagst betaalden 'zo veel mogelijk moet worden ontzien' gemakkelijk tot misverstand kan leiden en de strikte normering mist die daarbij noodzakelijk is als richtinggevend voor het standpunt dat het kabinet dient in te nemen bij het overleg in de Stichting van de Arbeid. Dat is ook de reden waarom ik vanavond de motie op stuk nr. 31 heb ingediend, waarin die normering wel helder gegeven is van nul tot vijf. Nu de motie, die duidelijk maakt wat naar ons oordeel het richtsnoer moet zijn voor het kabinet bij het overleg in de Stichting van de Arbeid, op tafel ligt, zullen wij met onze bezwaren tegen de motie op stuk 20 niet-temin onze stem daaraan geven. Ofschon wij wel bezwaar hebben tegen de tekst – wij vinden dat deze onvoldoende helder is –, kunnen wij de richting waarin deze gaat voldoende onderschrijven.

Ten slotte zullen wij onze stem uitbrengen tegen de nu ook ter beslissing staande motie-Nijhof met betrekking tot de schadeloosstelling van kamerleden. Wij vinden het een slechte motie. In de eerste plaats omdat de Kamer terecht niet telkens weer beslist over de eigen schadeloosstelling maar deze gebonden is aan de salarisontwikkeling van ambtenaren in vergelijkbare inkomensgroepen en in de tweede plaats omdat wij voorstellen hebben gedaan volgens welke daar een aan-

Den Uyl

zienlijke daling van de koopkracht dient plaats te vinden. Kamerleden behoren die te volgen, zowel waar het geldt de aftopping van de prijscompensatie als waar het gaat om de in de inkomstenbelasting te nemen maatregelen, die uiteraard ook kamerleden in die inkomensgroep behoren te treffen. Dat is een zindelijke manier van handelen. Wij zullen ons nadrukkelijk verzetten tegen uitzonderingsposities van kamerleden, ten gunste of ten ongunste. Zij behoren in hun inkomen precies zo behandeld te worden als vergelijkbare inkomensgroepen.

□

De heer **Lubbers** (CDA): Mijnheer de Voorzitter! Ik begin waar de heer Den Uyl ophield, namelijk met de motie-Nijhof. Eigenlijk heb ik niets toe te voegen aan hetgeen de heer Den Uyl naar voren heeft gebracht. Terecht heeft de heer Nijhof gezegd dat de motie een extra dimensie krijgt wegens de hier gedane voorstellen tot maximering van de vakantietoeslag. Indien deze doorgang vindt, moet zij natuurlijk op een geëigende wijze ook doorwerken in de schadeloosstelling van kamerleden. Als dat de specifieke bedoeling is, ware daartoe een andere motie geschikter.

Wij zullen de moties op de stukken nrs. 6 en 17 van de geachte afgevaardigde de heer Den Uyl niet steunen. Ik zal zeggen waarom niet. Wij hebben steeds centraal gesteld, dat de besteding van aardgasbaten, extra aardgasbaten en superaardgasbaten gezien moet worden in de totale context van afwegingen die te doen zijn. Wij hebben ons er ook tegen verzet – en op dat punt is er ook een helder verschil van inzicht met het kabinet – om die specifieke aanwendingen te geven. Daarom hebben wij ze ook als onderdeel opgenomen in de financiering van het sociaal-economisch beleid in bredere zin, als vastgelegd in de motie op stuk nr. 19.

Wij zullen tegen de moties op de stukken nrs. 7 en 8 stemmen om redenen die hier eerder uiteengezet zijn en omdat wij onze opvattingen over het beleid ter zake ook in eigen uitspraken en naar ons oordeel op een betere wijze neergelegd hebben.

Bij de motie van mevrouw Beckers op stuk nr. 9 zou ik graag aantekenen dat wij ervoor stemmen, onder de uitdrukkelijke mededeling dat wij zulks doen om het overleg, dat hier wordt beoogd, te bevorderen. Naar ons oordeel moet iedere vorm van blokkade,

die nadelige effecten kan hebben voor de veiligheid bij voorbaat veroordeeld worden.

De vanavond ingediende motie op stuk nr. 31 betreft het koopkrachtbeeld. In dit debat is gebleken dat onze opvatting over het inkomensplaatje enigszins afwijkt van die van het kabinet. Dat is ook een van de redenen geweest om een eigen motie ter zake in te dienen, die zowel doelstellingen formuleert als ook instrumenten daarvoor aanreikt. Aan die instrumenten is in de loop van het debat in feite nog de mogelijkheid toegevoegd om een belastingverlaging door te voeren die niet geheel tariefneutraal is, maar als het ware rekening houdt met de effecten die anders zouden optreden bij aftopping van de prijscompensatie.

Dit alles gezegd hebbend, achten wij het niet verantwoord, de motie op stuk nr. 31 te steunen. Het is namelijk onvermijdelijk dat aan de motie in het land de interpretatie wordt gegeven, dat de Kamer zich zou hebben uitgesproken voor handhaving van de koopkracht voor de laagstbetaalden. Wij vinden het niet verantwoord die garantie in het vooruitzicht te stellen.

Ik kom vervolgens bij de motie op stuk nr. 25 van de heer Nijhof. Erkend moet worden dat de Regering een aantal sterke argumenten heeft voor haar voorstellen. Er is ruimte voor een zekere herwaardering van de betrokken af trekken. Ik geef de heer Nijhof gewonnen dat daarmee misschien wordt vooruitgelopen op een aantal andere elementen. In de afweging zijn wij tot de conclusie gekomen dat wij de motie niet zullen steunen, niet in de laatste plaats omdat de voorstellen van de Regering de laagstbetaalden in deze sectoren niet raken. Zij worden immers beschermd door het WAM-mechanisme, dat garandeert dat de netto-inkomen van alle categorieën in de laagste inkomensklassen doorgekoppeld blijven.

De motie op stuk nr. 32 zullen wij steunen. Wij hebben begrip voor de gesprekken die hebben plaatsgevonden. Het is een 'oud' punt. De Minister van Economische Zaken stelt zich voor, met de andere maatschappijen de zaak op te nemen. De motie spreekt wat breder van 'alle velden'. Het lijkt ons het beste de motie te steunen, daarmee de Regering een steun in de rug gevend.

Ook de motie op stuk nr. 30 van de heer Engwirda heeft betrekking op het te voeren overleg. Over bepaalde elementen, met name de financieringsbronnen en de verlaging van de WIR-

premies, hebben wij, zoals ik tot uitdrukking heb gebracht, andere opvattingen. Wat in de motie-Engwirda is behouden, een zekere specifieke aanwending van aardgasgelden, achten wij geen gelukkige methode.

De strekking van de motie gaat zodanig in de goede richting dat wij deze motie toch zullen steunen, niet in de laatste plaats om daarmee tot uitdrukking te brengen, dat wij aan een ruimhartiger opvatting van deze zaak de voorkeur geven boven gemillimeter dat tot een neen-stem zou kunnen leiden. Wij hebben daaraan geen behoefte te.

Met betrekking tot de motie-Terlouw over AOW-restitutie zijn wij van mening, dat er geen budgettair gat mag vallen zonder dat er een andere voorziening komt. De heer Terlouw vraagt mij om nog een keer ruimhartig te zijn. Ik zal mij daartoe tot het uiterste opblazen. Gehoord het kamerdebat, menen wij dat de enige oplossing daarvoor is dat de Regering het vraagstuk van de kring van uitkeringsgerechtigden synchroon moet laten lopen. Het is in alle termijnen naar voren gebracht en de Regering heeft er ook aandacht aan besteed. Ik voeg er echter aan toe, dat wij de voorkeur geven aan verhoging van de premiegrenzen, ten einde te voorkomen dat de AOW-premie zal stijgen, als deze zaken niet tijdig zijn geregeld. Stijging zou nl. volstrekt in strijd zijn met het regeringsbeleid. Met deze kanttekeningen, die helaas niet in de motie-Terlouw zijn opgenomen, komen wij toch tot de conclusie dat steun moet worden verleend aan de motie-Terlouw. Het is naar onze mening de enige methode voor de Kamer om nu te laten blijken dat zij aandringt op parallele behandeling en tegelijkertijd te voorkomen dat een budgettair gat ontstaat.

□

De heer **Terlouw** (D'66): Mijnheer de Voorzitter! De heer Lubbers maakt het mij zeer moeilijk.

In het debat is wel gebleken dat wij van mening zijn dat globale lastenverlichting voor het bedrijfsleven noodzakelijk is, als de loonsom niet daalt. Dat geldt in ieder geval voor het eerste bedrag uit de extra aardgasbaten tot 1,3 miljard. Daarom zullen wij tegen de motie-Den Uyl op stuk nr. 6 en vóór de motie-Den Uyl op stuk nr. 17 stemmen.

In drie moties wordt een plan ontvouwd: in de motie van het CDA op stuk nr. 19, in die van de Partij van de Arbeid op stuk nr. 27 en in de motie

Terlouw

van onszelf op stuk nr. 30. In tweede termijn heb ik al de gelegenheid gehad toe te lichten waarom wij tegen een aantal elementen in de motie van de Partij van de Arbeid en in het plan van de Partij van de Arbeid zijn. Daarom kunnen wij die motie niet steunen.

Ik moet zeggen dat de motie op stuk nr. 19 veel dichterbij ons eigen beeld komt. Mijn fractie had eventueel ook de lijn kunnen kiezen die de heer Lubbers ten aanzien van onze motie heeft gekozen. Je moet zo iets afwegen. Op onderdelen wijkt onze visie af. In de motie van het CDA blijft het een beetje onzeker welke loonsomstijging er dan uit moet komen. Daarom leek het ons – ik vertolk nu de mening van mijn fractie, zoals wij die hebben bepaald – duidelijker als wij allemaal voor onze eigen motie zouden stemmen. Wij hebben dus besloten vóór de motie op stuk nr. 30 en tegen de motie op stuk nr. 19 te stemmen.

Het dictum van de laatste door de heer Den Uyl ingediende motie komt overeen met de opvattingen van onze fractie. Ook wij zouden graag zien dat in de Stichting van de Arbeid van een inkomensbeeld wordt uitgegaan waarbij de laagste inkomens in 1981 de koopkracht behouden. Wij zullen daarom vóór die motie stemmen, met die interpretatie dat een aanmerkelijke beperking van de loonsomstijging, waarvan in die motie sprake is, voor ons een grotere daling ten opzichte van 8% betekent dan door de indiener is bepleit.

□

De heer **Van Dijk** (CDA): Mijnheer de Voorzitter! Ons stemgedrag bij de oorspronkelijke motie op stuk nr. 13, nu hernummerd op stuk nr. 33, van de heer Kombrink over de hypotheekrenteaftrek vereist enige verduidelijking. Toen ik in derde termijn aankondigde dat de fractie van het CDA zou stemmen vóór deze motie, was dat naar aanleiding van de informatie die wij op dat moment van de Minister van Financiën hadden. Ook in tweede termijn was namelijk nog geen toezegging gedaan over het tijdstip waarop de Kamer wetsvoorstellen met betrekking tot de aftrek van de hypotheekrente zou krijgen. Op dat moment had ons stemmen vóór deze motie een duidelijke signaalwerking, namelijk duidelijk te maken dat wij het betreunden dat de motie-Van Rooijen-Portheine niet volledig en niet tijdig werd uitgevoerd.

Over die interpretatie van de tekst uit de tweede termijn van de Minister

is zojuist bij het interruptiedebat wat onzekerheid ontstaan. Na raadpleging van die tekst is mij gebleken dat onze interpretatie volkomen juist was. Zelfs in tweede termijn was in het geheel geen duidelijkheid geschapen over het moment waarop wij die wetsvoorstellen zouden kunnen ontvangen.

Inmiddels is dat in derde termijn wel gebeurd. De Minister heeft toegezegd dat wij die wetsontwerpen waarschijnlijk over enkele weken – ongeveer zes weken na deze dag – kunnen ontvangen. Dit betekent dat, nu wij onze steun aan de motie-Kombrink niet willen onthouden, wij daaraan een andere duiding willen geven. Waarschijnlijk zullen er een of twee leden in mijn fractie zijn die die motie niet zullen steunen. Wij zien de motie nu als een ondersteuning van het beleid van de Minister. Wij zijn blij met zijn toezegging dat hij dit wetsvoorstel binnen korte tijd aan de Kamer zal toezenden. Wij steunden hem daarin.

□

De heer **Rietkerk** (VVD): Mijnheer de Voorzitter! Onder verwijzing naar de argumentatie van de heer Den Uyl zullen ook wij onze steun aan de motie-Nijhof niet geven.

Verder zal het duidelijk zijn dat de moties van de heer Den Uyl, die betrekking hebben op de aardgasopbrengsten, door ons evenmin zullen worden gesteund. Zij staan dwars op onze opvattingen met betrekking tot de generieke steun.

De motie-Den Uyl ten aanzien van de begroting van Onderwijs en Wetenschappen wijzen wij af, omdat daarin slechts wordt gevraagd 'van dit voorstellen af te zien'. Wij hebben een andere motie ter zake ingediend.

Wij geven de voorkeur aan de CDA-motie op stuk nr. 21 wat de woningbouw betreft boven de motie van de heren Den Uyl en Van Dam, waaraan overigens ook nog andere, budgettaire bezwaren kleven.

Over de motie van mevrouw Beckers-de Bruijn wil ik het volgende zeggen. Wij stellen voorop, met anderen in deze Kamer, dat wij een blokkade, met name ook vanwege de aantasting van rechten en veiligheid, onaanvaardbaar vinden. Wij willen niet door voor deze motie te stemmen de valse indruk wekken dat wij voor sluiting van de kerncentrales zouden zijn. Wij hebben met dank geconstateerd, dat het kabinet op korte termijn overleg met betrokkenen zal voeren. Om de verhoudingen op dit punt op dit ogenblik zoveel mogelijk te depolariseren, zullen wij voor deze motie stemmen in

de hoop dat betrokkenen ook positief op deze overlegsituatie zullen inspelen.

De motie-Kombrink c.s. op stuk nr. 33 inzake de hypotheekrente wil ik vervolgens behandelen. Wij hebben de duiding van die motie gelaten voor wat zij is. Wij zullen om die reden ertegen stemmen.

Ik wil vervolgens nog een enkele opmerking maken over de motie van de heer Lubbers op stuk nr. 19. Ik heb zojuist al aangeduid dat wij overwogen daarvoor te stemmen. Ik constateer dat wij onze bezwaren tegen een super BTW en tegen een bepaalde vorm van wettelijke regeling van het sectorale beleid handhaven. Voor ons blijft overwegen de noodzaak in dit debat om het belang te onderstrepen van een substantiële arbeidskostenmatiging. Daarbij komt dat deze motie ook duidelijk de Regering uitnodigt, en de Regering heeft daar positief op gereageerd, zich nadere inspanningen te getroosten om de sociale verzekeringspremies te beheersen. Wij verwijzen naar de toezegging van het kabinet in deze geest positief te zullen reageren op de voorstellen, die door onze fractie zijn gedaan en daarover ook nog een brief aan de SER te schrijven. Deze twee argumenten zullen ons ertoe brengen om onze bezwaren tegen enkele onderdelen van deze motie afwegend tegen de voordelen, voor deze motie te stemmen.

Dat is niet het geval met de motie op stuk nr. 20. Ik heb al gezegd dat wij van mening zijn dat niet te gedetailleerd aan de modaliteiten in deze Kamer moet worden gewerkt. Bovendien komt het ons voor dat wat daarin staat toch zou kunnen leiden tot een te sterke nivellering. Vandaar, dat wij die motie niet zullen steunen.

Dan heb ik een opmerking over de motie van de heer Terlouw met betrekking tot de AOW-premie voor de gehuwde werkende vrouw. Daarin wordt de Regering op argumenten, die wij kunnen onderschrijven, verzocht de voorgenoemde maatregelen te heroverwegen. De Minister-President heeft in zijn laatste verklaring in deze zaak gesteld, dat het kabinet zich zal beijveren tegelijk of nagenoeg tegelijk met de premierestitutie het recht op gelijke rechten te honoreren. Dat impliceert dat de Minister-President wel bereid is de voorgenoemde maatregel te heroverwegen.

Omdat dat toch niet geheel tegelijk gebeurt volgens zijn toezegging, zullen wij de motie van de heer Terlouw steunen, als een duwtje in de rug van

Rietkerk

het kabinet om die gelijke behandeling straks ook volledig te doen plaatsvinden.

Nog twee opmerkingen over moties van de heer Engwirda. Wij zijn van mening dat de analyse die in het WRR-rapport wordt gegeven een juiste is. Daar het kabinet binnenkort nog met voorstellen hierover komt en omdat wij tegen bepaalde uitwerkingen, met name van de Regeringscommissie, bezwaren hebben, zullen wij deze motie niet steunen. Dat zal ook niet het geval zijn met motie nummer 29 om de eenvoudige reden dat wij het nu al uitspreken van een wettelijke verplichting, per onderneming een bepaald percentage deeltijdarbeid in te voeren veel te ver vinden gaan. De deeltijd moet bevorderd worden. Het kabinet heeft dit toegezegd, maar deze motie is op dit punt beslist een te vérgaande zaak.

De motie van de heer Den Uyl op stuk nr. 31 zullen wij niet steunen al was het alleen maar om de veel te vérgaande nivellering. Dat zullen wij ook doen met de motie op stuk nr. 32. Wij hebben begrepen dat een deel van de opbrengsten uit de kleine velden voor beide maatschappijen is waarmee afspraken zijn gemaakt. Op de andere velden werken meestal kleinere maatschappijen. Wij dachten dat wanneer men op die kleinere velden met meer risico moet werken de huidige regeling beslist niet onredelijk is. Een uitspraak in deze geest gaat ons dan ook veel te ver.

□

De heer **Verbrugh** (GPV): Mijnheer de Voorzitter! Ik zie veel goeds in de motie-Lubbers c.s. op nr. 19, maar ik heb toch moeite met deze motie, vanwege het extra financieringsstekort dat nog moet worden inverdiend. Bij een solide matigingsbeleid behoeft naar mijn mening geen omvangrijke verlaging van de directe belastingen te behoren. Alles afwegend stem ik niet voor deze motie.

Dezelfde moeite heb ik met de motie-Engwirda op nr. 30. Aangezien hier een forsere matiging wordt voorgesteld, wordt de nadelige werking van het financieringsstekort relatief geringer. Dit maakt dat ik net wél voor deze motie zal stemmen.

□

Mevrouw **Beckers-de Bruijn** (PPR): Mijnheer de Voorzitter! Ik wil een opmerking maken over de relatie die er voor ons is tussen motie nr. 27 van de

heer Kombrink en motie nr. 31. Wij willen graag stemmen voor het hele pakket opgenomen in motie nr. 27, maar wij hebben moeite met punt 5. Door tegen motie nr. 31 te stemmen willen wij aangeven dat met name punt 5, inleveren vanaf het minimumloon, door ons niet zo wordt gezien.

De motie-Nijhof c.s. (16 232, nr. 2) wordt bij zitten en opstaan verworpen.

De **Voorzitter**: Ik constateer, dat de aanwezige leden van de fracties van DS'70, D'66, de PPR, de PSP, de BP, de SGP en het GPV vóór deze motie hebben gestemd.

De motie-Den Uyl c.s. (16 400, Milj. nota, nr. 6) wordt bij zitten en opstaan verworpen.

De **Voorzitter**: Ik constateer, dat de aanwezige leden van de fracties van de PvdA, de PPR, de CPN en de PSP vóór deze motie hebben gestemd.

De motie-Den Uyl c.s. (16 400, Milj. nota, nr. 7) wordt bij zitten en opstaan verworpen.

De **Voorzitter**: Ik constateer, dat de aanwezige leden van de fracties van de PvdA, D'66, de PPR, de CPN, DS'70 en de PSP vóór deze motie hebben gestemd.

De motie-Den Uyl c.s. (16 400, Milj. nota, nr. 8) wordt bij zitten en opstaan verworpen.

De **Voorzitter**: Ik constateer, dat deze motie is verworpen met dezelfde stemverhouding als de vorige.

De motie-Beckers-de Bruijn c.s. (16 400, Milj. nota, nr. 9) wordt bij zitten en opstaan aangenomen.

De **Voorzitter**: Ik constateer, dat de aanwezige leden van de fracties van de SGP en het GPV tegen deze motie hebben gestemd.

De motie-M. Bakker c.s. (16 400, Milj. nota, nr. 11) wordt bij zitten en opstaan verworpen.

De **Voorzitter**: Ik constateer, dat de aanwezige leden van de fracties van de CPN, de PPR en de PSP vóór deze motie hebben gestemd.

De motie-M. Bakker c.s. (16 400, Milj. nota, nr. 12) wordt bij zitten en opstaan verworpen.

De **Voorzitter**: Ik constateer, dat deze motie is verworpen met dezelfde stemverhouding als de vorige.

De gewijzigde motie-Kombrink c.s. (16 400, Milj. nota, nr. 33) wordt bij zitten en opstaan aangenomen.

De **Voorzitter**: Ik constateer, dat de aanwezige leden van de fractie van de VVD alsmede de leden Aarts, Van Muiden en Mateman tegen deze motie hebben gestemd.

De motie-Den Uyl c.s. (16 400, Milj. nota, nr. 17) wordt bij zitten en opstaan verworpen.

De **Voorzitter**: Ik constateer, dat de aanwezige leden van de fracties van de PvdA, D'66, de PPR, de PSP, de CPN en DS'70 vóór deze motie hebben gestemd.

De motie-Lubbers c.s. (16 400, Milj. nota, nr. 18) wordt bij zitten en opstaan aangenomen.

De **Voorzitter**: Ik constateer, dat de aanwezige leden van de fracties van de PPR en de CPN tegen deze motie hebben gestemd.

De motie-Lubbers c.s. (16 400, Milj. nota, nr. 19) wordt bij zitten en opstaan aangenomen.

De **Voorzitter**: Ik constateer, dat de aanwezige leden van de fracties van de PvdA, D'66, de PSP, de CPN, de PPR, de SGP en het GPV tegen deze motie hebben gestemd.

De motie-Lubbers c.s. (16 400, Miljoennota, nr. 20) wordt bij zitten en opstaan aangenomen.

De **Voorzitter**: Ik constateer dat de aanwezige leden van de fracties van de VVD en de CPN tegen deze motie hebben gestemd.

De motie-Lubbers c.s. (16 400, Miljoennota, nr. 21) wordt bij zitten en opstaan aangenomen.

De **Voorzitter**: Ik constateer, dat de aanwezige leden van de fracties van de PvdA en de PPR tegen deze motie hebben gestemd.

De motie-Terlouw c.s. (16 400, Miljoennota, nr. 22) wordt bij zitten en opstaan aangenomen.

De **Voorzitter**: Ik constateer, dat de aanwezige leden van de fractie van de SGP alsmede het lid Schaapman tegen deze motie hebben gestemd.

De motie-Rietkerk c.s. (16 400, Miljoennota, nr. 23) wordt bij zitten en opstaan aangenomen.

De **Voorzitter**: Ik constateer, dat de aanwezige leden van de fracties van de CPN en de BP tegen deze motie hebben gestemd.

De motie-Nijhof c.s. (16 400, Miljoennota, nr. 25) wordt bij zitten en opstaan verworpen.

Voorzitter

De **Voorzitter**: Ik constateer, dat de aanwezige leden van de fracties van DS'70, de PvdA, D'66, de PSP, de PPR en de CPN vóór deze motie hebben gestemd.

De motie-Kombrink c.s. (16 400, Miljoenennota, nr. 27) wordt bij zitten en opstaan verworpen.

De **Voorzitter**: Ik constateer, dat de aanwezige leden van de fracties van de PvdA, de PPR en de PSP vóór deze motie hebben gestemd.

De motie-Engwirda c.s. (16 400, Miljoenennota, nr. 28) wordt bij zitten en opstaan aangenomen.

De **Voorzitter**: Ik constateer, dat de aanwezige leden van de fracties van de VVD, de SGP, de PPR, de CPN en de BP tegen deze motie hebben gestemd.

De motie-Engwirda c.s. (16 400, Miljoenennota, nr. 29) wordt bij zitten en opstaan aangenomen.

De **Voorzitter**: Ik constateer, dat de aanwezige leden van de fracties van de VVD, de SGP, het GPV, de CPN, de PSP en de BP tegen deze motie hebben gestemd.

De motie-Engwirda c.s. (16 400, Miljoenennota, nr. 30) wordt bij zitten en opstaan verworpen.

De **Voorzitter**: Ik constateer, dat de aanwezige leden van de fracties van D'66, DS'70, het CDA en het GPV vóór deze motie hebben gestemd.

De motie-Den Uyl c.s. over de koopkracht van de inkomens tot viermaal modaal (16 400, Miljoenennota, 31) wordt bij zitten en opstaan verworpen.

De **Voorzitter**: Ik constateer, dat de aanwezige leden van de fracties van de PvdA en D'66 vóór deze motie hebben gestemd.

De motie-Kombrink c.s. over herziening van het staatsaandeel ter zake van de kleinere gasvelden (16 400, Miljoenennota, 32) wordt bij zitten en opstaan aangenomen.

De **Voorzitter**: Ik constateer, dat de aanwezige leden van de fracties van de VVD, de SGP, het GPV en de BP tegen deze motie hebben gestemd.

Ik stel voor, de Miljoenennota 1981 (16 400) en de daarbij behorende stukken voor kennisgeving aan te nemen.

Daartoe wordt besloten.

De **Voorzitter**: Ik stel voor, het verslag van de vorige vergadering goed te keuren.

Daartoe wordt besloten.

Sluiting 0.30 uur.

Lijst van ingekomen stukken, met de door de Voorzitter ter zake gedane voorstellen:

1°. een Koninklijke boodschap, ten geleide van het wetsontwerp nadere wijziging van de Algemene Ouderdomswet, de Algemene Wet Bijzondere Ziektekosten en de Ziekenfondswet (herziening aanpassingsmechanisme van de maximum premie-inkomensgrens voor de volksverzekeringen, van de loongrens van de verplichte ziekenfondsverzekering en van de Rijksbijdrage aan het Ouderdomsfonds, het Algemeen Fonds Bijzondere Ziektekosten en het Fonds Bejaardenverzekering, alsmede van de bijdrage van het Algemeen Fonds Bijzondere Ziektekosten aan het Praeventiefonds) (16 426).

Deze Koninklijke boodschap, met de erbij behorende stukken, is al gedrukt en rondgedeeld;

2°. de volgende brieven:

een, van de Minister van Landbouw en Visserij, met het rapport Curatorium Landbouwemissie;

een, van de Minister van Sociale Zaken, met het verslag 1979 van de Loontechnische Dienst, inzake de Wet gelijk loon voor vrouwen en mannen.

De Voorzitter stelt voor, deze brieven niet te doen drukken en voor ze kennisgeving aan te nemen;

3°. de volgende brieven:

een, van de Minister van Buitenlandse Zaken, over de moties inzake het EEG-verslag 1979 (16 211, nr. 11);

een, van de Staatssecretaris van Justitie, met het tweede interimrapport residentiële voorzieningen voor jeugdigen (15 317, nr. 21);

een, van de Minister van Binnenlandse Zaken, met het overzicht politieke overtuiging burgemeesters (16 400-VII, nr. 11);

een, van de Minister van Verkeer en Waterstaat, inzake orde en veiligheid stads- en streekvervoer (16 400-XII, nr. 11);

een, van de Minister van Sociale Zaken en de Staatssecretaris van Verkeer en Waterstaat, inzake een sociale regeling voor de binnenscheepvaart (16 430);

een, van de Minister van Sociale Zaken, over het arbeidsvoorwaardenbeleid 1981 (16 401, nr. 3).

Deze brieven zijn al gedrukt en rondgedeeld;

4°. de volgende adressen:

een, van J. C. M. Meurs te Arnhem, met betrekking tot zijn belastingen;

een, van H. J. Voorhout te Apeldoorn, met betrekking tot het dragen van een autogordel;

een, van mevr. J. Streefkerk te Nieuwegein, met betrekking tot kwijschelding successierecht;

een, van T. G. A. Vink te 's-Gravenhage, met betrekking tot het voeren van de titel drs.;

een, van mevrouw M. E. Geuskens-Höfer te Maastricht, met betrekking tot een uitkering van de stichting 'Pelita'.

Deze adressen zijn gesteld in handen van de Commissie voor de Verzoekschriften;

5°. de volgende brieven e.a.:

een, van het gemeentebestuur van Vlaardingen, inzake recombinant DNA-onderzoek;

een, van het gemeentebestuur van Jabeek, over gemeentelijke herindelings;

een, van het bestuur van de Nederlandse Bakkerij Stichting, over een eventuele verhoging van het b.t.w.-tarief;

een, van het bestuur van de Vereniging tot behoud en bevordering van particulier onroerend goed bezit, over gemeentelijke woonruimteverordeningen;

een, van ir. J. H. Perié, met zijn artikel 'Betere bestuursgrenzen noodzakelijk';

een, van G. B. H. Niestadt, met het jaarverslag 1979 van de Ombudsman Uitzendbranche;

een, van het bureau voorlichting van de Provincie Friesland, met de Kroniek van Friesland 1979;

een, van het bestuur van de Stichting Samenwerkende Instellingen Maatschappelijk Werk te Den Haag, over de retributie-regeling;

een, van het bestuur van de Centrale van Politie-organisaties, over het toenemend gebruik van geweld;

een aantal, met betrekking tot de algemene beschouwingen over de begroting 1981;

een aantal, inzake abortus provocatus;

een, van de initiatiefgroep Binckhorstlaan-Voorburg, over de verkeersproblemen rond Den Haag;

een, van de hoofddirecteur van de ANWB, over de wijziging van de regeling inzake provinciale belastingen.

Deze brieven e.a. liggen op de griffie ter inzage; voor zoveel nodig is kopie gezonden aan de betrokken commissies.

